

T.C.
İSTANBUL AYVANSARAY ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**ANNELERİN KENDİLİK ALGISI İLE EBEVEYNLİĞE
YÖNELİK TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİDE KAYGININ
ARACI ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hayrünnisa KART

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji Bilim Dalı

EYLÜL, 2021

T.C.
İSTANBUL AYVANSARAY ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**ANNELERİN KENDİLİK ALGISI İLE EBEVEYNLİĞE
YÖNELİK TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİDE KAYGININ
ARACI ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hayrünnisa KART

18210301015

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Nilgün ONNAR

EYLÜL, 2021

AKADEMİK DÜRÜSTLÜK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Annelerin Kendilik Algısı İle Ebeveynliğe Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkide Kaygının Aracı Rolü” başlıklı çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmam içerisinde kullandıkları her yerde atıf yapıldığını belirtir ve onurumla doğrularım.

Hayrünnisa KART

TEŞEKKÜR

İnsanların kim olduklarına dair düşünmeye, benliğini ve kişiliğini oluşturan özelliklerini bilmeye ihtiyaçları vardır. Kişinin kendi benliğini algılamadan insanlarla iletişim kurabilmesi ve ilişkilerde alması gereken rolleri sağlıklı yerine getirmesi zordur. Bununla beraber kişinin kendini tanımada diğer insanlar ile etkileşime girmesi ve bu etkileşimde kendi hallerini ve rolünü fark edebilmesi önemlidir. Böylece yaşamda yerine getirmesi gereken rol ve sorumlulukları farkındalığı yüksek ve verimli bir şekilde yerine getirmenin kolaylaşacağı öngörülmektedir.

Özellikle yeni nesillerin yetişmesinde rolü çok yüksek olan annelerin kendini ve duygularını fark edebilmesinin, annelik rolünde tutumlarının olumlu olabilmesi için önemli bir faktör olduğu yadsınamaz. Bu çalışmada annelerin kendi gelişimleri ve duyguları üzerinde yapacakları iyileştirmenin önemine dikkat çekmek istenmektedir.

Kendini ve duygularını tanıma yolunda çalışmaktan ve farklı tecrübeler edinmekten çok mutlu olduğum şu hayatta kendini geliştirmek, öğrenmek ve keşfetmek en büyük heyecanlarımdan biri olmuştur. Eğitim hayatım normal bir süreçten farklı gelişmiş olsa da bu tezi yazarak bir çocukluk hayalimi gerçekleştirmiş olmaktan dolayı gurur duymaktayım. Bu süreçte beni destekleyen tüm dostlarıma, verilerin doğru bir şekilde toplanmasında yardımcı olan herkese teşekkürlerimi sunarım.

Özellikle bu tezin yazım aşamalarının her birinde desteğini esirgemeyen değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Nilgün ONNAR'a teşekkürü bir borç bilirim.

Yaşam boyu kendimi geliştirebilmem için desteklerini her zaman hissettiğim kıymetli anneme, babama ve her alanda olduğu gibi tezin yazım aşamasında da destek olan kardeşime çok teşekkür ederim.

Son olarak çalışmanın her aşamasında yanımda olan, bana güvenen, hayatın her döneminde beni her zaman destekleyen kıymetli eşim Mustafa KART'a ve her an şükür sebebim olan oğlum Mehmet Emre KART ve kızım Ayşe KART'a teşekkür etmekten mutluluk duyarım. Çocukluk hayallerinizi gerçekleştiren bireyler olmanız dileğiyle.

Hayrünnisa KART

İÇİNDEKİLER

Sayfa

AKADEMİK DÜRÜSTLÜK BEYANI	iii
TEŞEKKÜR	iv
İÇİNDEKİLER	Error! Bookmark not defined.
ŞEKİLLER LİSTESİ	viii
TABLolar LİSTESİ	ix
ÖZET	xi
ABSTRACT	xii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Tanımı ve Araştırmanın Önemi	4
1.2. Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları.....	6
2. LİTERATÜR TARAMASI VE KURAMSAL ÇERÇEVE	10
2.1 Kendilik Algısının Tanımı.....	10
2.1.1. Kendilik algısına kuramsal bakış.....	12
2.2. Kaygının Tanımı.....	17
2.2.1. Kaygıya kuramsal bakış.....	19
2.3. Ebeveynliğe Yönelik Tutum	22
2.3.1. Ebeveyn öz yeterliği	24
2.3.2. Ebeveyn rol doyumunu.....	26
2.3.3. Ebeveynliğe yönelik ilgi	26
2.4. İlişkisel Literatür	27
2.4.1. Kendilik algısı ile kaygı arasındaki ilişki	27
2.4.2. Kaygı ile ebeveyn öz yeterlik arasındaki ilişki.....	29
2.4.3. Kendilik algısı ile ebeveyn öz yeterlilik arasındaki ilişki.....	32
2.5. Araştırmanın Modeli, Araştırmanın Değişkenleri, Hipotezler.....	33
2.5.1. Araştırmanın modeli ve değişkenleri.....	33
2.5.2. Araştırmanın Hipotezleri	34

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	35
3.1. Örneklem	35
3.2. Veri Toplama Araçları.....	36
3.2.1. Demografik bilgi formu	37
3.2.2. Sosyal Karşılaştırma Ölçeği (SKÖ).....	37
3.2.3. Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri (STAI)	37
3.2.4. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği-Anne Formu	38
4. BULGULAR	39
4.1. Betimleyici Verilerin Analizi	39
4.2. Sosyal Karşılaştırma Ölçeği, Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği, Durumluk Kaygı Ölçeği ve Sürekli Kaygı Ölçeği Arasındaki İlişkilerin İncelenmesine Yönelik Bulgular	41
4.3. Sosyal Karşılaştırma Ölçeği Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular	44
4.4. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular	47
4.5. Durumluk Kaygı Ölçeği Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular	52
4.6. Sürekli Kaygı Ölçeği Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular	54
4.7. Kendilik Algısının Ebeveynliğe Yönelik Tutum Üzerindeki Etkisinde Durumluk Kaygının Aracı Rolüne Yönelik Bulgular	57
4.8. Kendilik Algısının Ebeveynliğe Yönelik Tutum Üzerindeki Etkisinde Sürekli Kaygının Aracı Rolüne Yönelik Bulgular	60
4.9. Verilerin Analizi	62
5. TARTIŞMA VE ÖNERİLER	63
5.1. Demografik Bulgular Tartışma	63
5.1.1. Kendilik algısının demografik değişkenlere göre incelenmesi.....	63
5.1.2. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği'nin demografik değişkenlere göre incelenmesi	65
5.1.3. Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği'nin demografik değişkenlere göre incelenmesi	68

5.2. Kendilik Algısı, Ebeveynliğe Yönelik Tutum, Durumluk ve Sürekli Kaygı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesine Yönelik Tartışma.....	69
5.2.1. Annelerin kendilik algısının kaygı düzeyleri üzerindeki yordayıcılığı ..	69
5.2.2. Annelerin kendilik algısının ebeveyn öz yeterlik düzeyleri üzerindeki yordayıcılığı.....	70
5.2.3. Annelerin kaygı düzeylerinin ebeveyn öz yeterlik düzeyleri üzerindeki yordayıcılığı.....	72
5.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	75
5.4. Gelecekte Yapılacak Araştırmalar İçin Öneriler	76
KAYNAKÇA	77
EKLER	89
ÖZGEÇMİŞ	96

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 2.1: Araştırmanın Modeli	34
Şekil 4.1: Kendilik Algısının Ebeveynliğe Yönelik Tutum Üzerindeki Etkisinde Durumluk Kaygının Aracı Rolüne İlişkin Model Şeması.....	58
Şekil 4.2: Kendilik Algısının Ebeveynliğe Yönelik Tutum Üzerindeki Etkisinde Sürekli Kaygının Aracı Rolüne İlişkin Model Şeması.....	61

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3.1: Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	35
Tablo 3.2: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği, Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği, Durumluk Kaygı Ölçeği ve Sürekli Kaygı Ölçeği İçin Cronbach's Alfa Güvenirlilik Analizi Sonuçları.....	38
Tablo 4.1: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği İçin Betimleyici İstatistikler.....	39
Tablo 4.2: Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği İçin Betimleyici İstatistikler	39
Tablo 4.3: Durumluk Kaygı Ölçeği İçin Betimleyici İstatistikler.....	40
Tablo 4.4: Sürekli Kaygı Ölçeği İçin Betimleyici İstatistikler	40
Tablo 4.5: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği ile Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları	41
Tablo 4.6: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği ile Durumluk Kaygı Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları	42
Tablo 4.7: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği ile Sürekli Kaygı Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları	42
Tablo 4.8: Durumluk Kaygı Ölçeği ile Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları	42
Tablo 4.9: Sürekli Kaygı Ölçeği ile Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları	43
Tablo 4.10: Durumluk Kaygı Ölçeği ile Sürekli Kaygı Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları	44
Tablo 4.11: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği Puanlarının Yaşa Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	44
Tablo 4.12: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği Puanlarının Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	45
Tablo 4.13: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği Puanlarının Gelir Düzeyi Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	45
Tablo 4.14: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği Puanlarının Gelir Miktarı Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	46
Tablo 4.15: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği Puanlarının Çocuk Sayısına Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	46
Tablo 4.16: Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Puanlarının Yaşa Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	47
Tablo 4.17: Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Puanlarının Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	48
Tablo 4.18: Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Puanlarının Gelir Düzeyine Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	49

Tablo 4.19: Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Puanlarının Gelir Miktarına Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	50
Tablo 4.20: Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Puanlarının Çocuk Sayısına Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	51
Tablo 4.21: Durumluk Kaygı Ölçeği Puanlarının Yaşa Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	52
Tablo 4.22: Durumluk Kaygı Ölçeği Puanlarının Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	52
Tablo 4.23: Durumluk Kaygı Ölçeği Puanlarının Gelir Düzeyi Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	53
Tablo 4.24: Durumluk Kaygı Ölçeği Puanlarının Gelir Miktarı Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	53
Tablo 4.25: Durumluk Kaygı Ölçeği Puanlarının Çocuk Sayısına Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	54
Tablo 4.26: Sürekli Kaygı Ölçeği Puanlarının Yaşa Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	54
Tablo 4.27: Sürekli Kaygı Ölçeği Puanlarının Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	55
Tablo 4.28: Sürekli Kaygı Ölçeği Puanlarının Gelir Düzeyi Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	55
Tablo 4.29: Sürekli Kaygı Ölçeği Puanlarının Gelir Miktarı Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	56
Tablo 4.30: Sürekli Kaygı Ölçeği Puanlarının Çocuk Sayısına Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları	56
Tablo 4.31: Kendilik Algısının Ebeveynliğe Yönelik Tutum Üzerindeki Etkisinde Durumluk Kaygının Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	58

ÖZET

ANNELERİN KENDİLİK ALGISI İLE EBEVEYNLİĞE YÖNELİK TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİDE KAYGININ ARACI ROLÜ

Bu araştırmanın amacı annelerin kendilik algısı ile ebeveynliğe yönelik tutumları arasındaki ilişkide kaygının aracı rolünü incelemektir. Araştırma örneklemini 0-15 yaş arası çocuğu olan 399 anne oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında veri toplamak amacıyla katılımcılara Sosyal Karşılaştırma Ölçeği, Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği, Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği ve demografik özellikleri değerlendirebilmek adına araştırmacı tarafından oluşturulan demografik form uygulanmıştır. Verilerin analizi SPSS (Statistical Package Programme For Social Sciences) 22 paket programı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre annelerin kendilik algıları ile ebeveynliğe yönelik tutumları arasındaki ilişkide durumluk ve sürekli kaygının kısmi aracılık etkisinin olduğu belirlenmiştir. Çalışmanın diğer bulgularına bakıldığında annelerin kendilik algısı ile ebeveynliğe yönelik tutumları ve bunun alt boyutunda ebeveyn öz yeterliği, ebeveynliğe duyulan ilgi ve ebeveyn rol doyumu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca annelerin kendilik algısı ile durumluk- sürekli kaygı arasında da negatif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: *Kendilik Algısı, Sürekli Kaygı, Durumluk Kaygı, Ebeveynliğe Yönelik Tutum, Ebeveyn Öz Yeterlik, Ebeveyn Rol Doyumu, Ebeveynliğe Yönelik İlgi*

ABSTRACT

MEDIATOR ROLE OF ANXIETY IN THE RELATIONSHIP BETWEEN MOTHER' SELF-PERCEPTION AND PARENTING ATTITUDES

The purpose of this study is to examine the mediating role of anxiety in the relationship between mother' self-perception and parenting attitudes towards. The research sample consists of 399 mothers with children aged 0-15 years. In order to collect data within the scope of the study, the Social Comparison Scale, Attitudes Towards Parenting Scale, State-Trait Anxiety Scale and the demographic form created by the researcher were used to evaluate data. The analysis of the data was carried out with 22 package programs of SPSS (Statistical Package Program for Social Sciences). According to the findings obtained in the study, it was determined that state and trait anxiety had a partial mediation effect in the relationship between mothers' self-perceptions and their attitudes towards parenting. Considering the other findings of the study, it was seen that there was a positive and significant relationship between mothers' self-perception and their attitudes towards parenting, and parental self-efficacy, interest in parenting, and parental role satisfaction in its sub-dimension. In addition, it is seen that there is a negative significant relationship between mothers' self-perception and state-trait anxiety.

Keywords: *Social Comparison, State Anxiety, Trait Anxiety, Attitudes Towards Parenting, Parental Self- Efficacy, Interest in Parenting, Parental Role Satisfaction.*

1. GİRİŞ

İnsanların kim olduklarına dair düşünmeye, benliğini ve kişiliğini oluşturan özelliklerini bilmeye ihtiyaçları vardır. Kişinin kendi benliğini algılamadan insanlarla iletişim kurabilmesi ve ilişkilerde alması gereken rolleri sağlıklı yerine getirmesi zordur. Bununla beraber kişinin kendini tanımasında diğer insanlar ile etkileşime girmesi ve bu etkileşimde kendi hallerini ve rolünü fark edebilmesi önemlidir. Nitekim benlik kişinin kendini başkalarının gözü ile görebilmesi ve diğerlerine başkalarının bakış açısı ile bakabilmesidir (Cüceloğlu, 2005, s. 99). Kişiliği oluşturan yapılar içine dahil olan benlik algısının yaşadığımız dünyayı, çevremizdeki insanlarla birlikte kendimizi nasıl algıladığımızı belirlemede rolü vardır (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014, s. 248).

Kendilik algısı yüksek olan ve kendilik algısı düşük olan bireyler arasında önemli farklılıklar vardır. Bir fert olarak bu dünyada var olurken benlik bilincimizin kuvvetli olması yaşadığımız çevrede birey olarak kuvvetli olmaya, girilen her türlü rolde daha güçlü ve faydalı olmaya yardımcı olur. Kendilik algısı yüksek olan kişiler sorumluluk sahibi, davranışlarının sonuçları hakkında tahminleri doğru, karar verirken durumun farkında olan, çevresindeki insanların ihtiyaçlarına duyarlı, çatışma olabilecek durumlarda yapıcı çözüm bulabilen, yaşadıklarından ve icraatlarından memnuniyetleri yüksek olan kişilerdir (Sezer, 2010, s. 1-19). Kişinin kendilik algısı olumsuz ve düşük olması yaşam içinde karşılaştığı durumlara güçlü ve pozitif yaklaşmasına engel olacaktır. Zayıf kendilik algısının başkaları tarafından kolayca yönlendirilmek, çokça engellenmiş hissetmek, kişisel uyumu zayıf olmak, ilgi ve yeteneklerinin farkında olmamak ve bunları kullanmada yetersiz olmak gibi özellikleri olması mümkündür (Plotnik, 2009, s. 309; Şahin, Basım ve Çetin, 2009, s. 2).

Kişi kendinin yeterli ya da yetersiz kişilik özelliklerinden hangisine sahip olduğunu belirleyebilmek için çevresindeki kişiler ile kendini karşılaştırmaya ihtiyaç

duymaktadır. Bu durumu Festinger (1954) ‘‘Sosyal Karşılaştırma’’ ismiyle açıklamıştır. Bu karşılaştırma doğal olarak kişiler arasında etkileşimin bir parçasıdır. İnsanlar türlü şekillerde ve sıklıkta sosyal karşılaştırma sürecine girerek kendini kendinden daha iyi veya daha kötü gördüğü kişilerle karşılaştırır. Bu karşılaştırma sayesinde elde ettiği bilgiler sonucunda, kendini karşılaştırdığı kişilerden yüksek veya düşük durumda görmesi ile kişilerde türlü duygusal durumlar ortaya çıkabilir. Kendini olaylar karşısında yeterli hissetmeyen, etrafındaki kişilerden yetersiz algılayan kişide endişe, stres, kaygı gibi duygu durumlarının ortaya çıkması mümkündür. Nitekim kendinin diğer kişilerden daha zayıf kişilik özelliklerine sahip olduğunu fark eden bireyin olaylar karşısında kaygısının yükselmesi ve bu kaygı sebebi ile yaşadığı durumda alacağı rollerde de daha kaygılı ve olumsuz halde olması muhtemeldir. Fakat yaşadığı olay karşısında yeterli hisseden kişinin korku ve kaygısı azalarak, istenmeyen bir durumla karşılaşması daha az rahatsız edici olabilir (Bandura, 1982, s. 122-147). Yaşam içinde çeşitli etkenler ile geliştirilen benlik algısı, kişinin farklı rollerde farklı tavırlar göstermesine sebep olur. Kuvvetli bir benlik algısı oluştuğunda yaşamda doğal olarak girilen rollerde kişinin kendini daha yeterli olarak algılamaya ihtimali yükselir. Bu rollerden biri de anneliktir. Annelik rolü yeni dünyaya gelen bebeğin çevresini tanımamasının, topluma uyum sağlamasının kaynağında yer alır (Adler, 2000). Yeni nesillerin sağlam bir kişilik yapısına sahip olabilmesi, ruhsal, bilişsel ve duygusal açıdan donanım sahibi olabilmesi için anne rolü çok önemlidir. Çocuğun kendilik algısını edinmedeki gelişim sürecinde, dış dünya ile ilişkisi, kişilik gelişimindeki genetik ve mizaç faktörleri dikkate alındığında anne-çocuk ilişkisinin temel olduğu ve bunun kişiliğin bütününe yansıdığı artık bilinen bir durumdur (Masterson, 2008 s. 67).

Çocuğun önce anne ile sonra dış dünya ile ilişki kurması kendilik algısını oluşturur (Masterson, 2008, s. 69). Kendilik, çocuğun anneyi kullanarak iç kendilik algısı ile dış dünya arasında köprü oluşturabilecek bir zihin oluşumu sonrasında ortaya çıkan tecrübeler ile gelişmeye başlar (Masterson, 2008, s. 71). Annenin kendilik gelişimi ve duygusal gelişimi çocuğun zihin gelişiminde çok önemlidir. Zira insanoğlunun nesnel olarak algıladığı ile öznel olarak kavradığı arasındaki ilişkide anne tarafından iyi bir başlangıç yapılmaması durumunda oluşacak sorunlarda iyileşme zordur (Winnicott, 2018, s. 11). Bu sebeple bir sonraki nesilde kendilik algısının yeterli ve sağlıklı olabilmesi için annenin kendi benlik algısını

kuvvetlendirerek anne rolünün gelişimine katkı sağlaması gereklidir. Nitekim gelişen anne-baba çocuğun davranışına değil, kendine ve kendi davranışına odaklanır (Cüceloğlu, 2016, s. 79). Coleman ve Karraker (1998) tarafından yapılan araştırmada annelerin yeterliklerini yükseltmeye yönelik çalışmaların çocukların da yeterlik düzeylerini arttırarak davranış problemlerini azalttığı bulunmuştur.

Özellikle ilk bebeklik yıllarında annenin her hali, ruhsal ve duygusal her durumu çocuğun her halini, ruhsal ve duygusal tüm gelişimini etkilemektedir (Yavuzer, 1998). Yaşamı tanıma dönemi olan bebeklik ve ilk çocuklukta, çocuğun içinde yaşadığı çevrenin, özellikle annesinin her türlü davranışı çocuk üzerinde önemli izler bırakır. Tüm çocuklar sezgileri ile çevrelerinde yaşanan her türlü duyguyu fark edebilir. Hatta yaşamın ilk yıllarında güven duygusunun temeli atılması sebebi ile annesinin tüm duygusal işaretlerinin, çocuğun güven veya güvensizlik duygusunun gelişimine katkısı yadsınamaz. Anne ve çocuk arasında güven duygusunun gelişiminde, annenin anneliğin gerektirdiği önemli rollerini yerine getirirken kaygılı olması, telaşa kapılması sorumluluklarını yerine getirmesini ve kendini yeterli algılamasını zorlaştırır (Geçtan, 2016, s. 32).

Anne olan bir kişinin kendine güven duyması ve anne rolünün gerekliliklerini yerine getirerek yeterli hissetmesi önemlidir. Bu durum annenin çocuğu ile olan ilişkisini etkiler (Davaslıgil ve Yavuzer, 1990, s. 19). Annelik rolünde kişinin kendini yeterli veya yetersiz algılamasına bağlı olarak kaygı seviyesinde farklılıklar oluşur. Kaygı seviyesinde oluşan artış kişinin ebeveyn rolünde yetersiz hissetmesine sebep olabilir. Ayrıca düşük benlik saygısı ve yüksek kaygı annenin ebeveyn rolünden aldığı doyumunu, çocuğuna karşı ilgisini, çocuğu ile kurduğu ilişkiyi ve ebeveynliğe yönelik tutumlarını da etkilemektedir. Böylelikle ebeveynin kendilik algısı ve ebeveyn olarak gösterdiği sağlam tavrı çocuğun yetişmesini ve çocuğun kendilik algısının gelişmesini doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir (MacPhee, Benson ve Bullock, 1986). Bireyin gelişiminde anne faktörünün etkisi hakkında birçok çalışma yapılmış ve annenin birey olarak yeterli hissetmesinin, kendilik algısının yüksek veya düşük olmasının, sergilediği tavrın kaygılı olup olmamasının, çocuk yetiştirmeye etkisi yadsınamaz bir biçimde ortaya koyulmuştur (Aksoy ve Diken, 2009; Büyüктаşkapu, 2012; Topaloğlu, 2014).

1.1. Problem Tanımı ve Araştırmanın Önemi

Kendilik algısını da içine alan benlik sistemi bireyin duyguları, düşünceleri, insanlar arası ilişkilerini kapsar ve geliştirilebilir. İnsan bilinçli şekilde etrafında olup bitenleri fark edip, algılayıp, öğrenmelidir. Bu şekilde yaşam sorunlarını giderecek yetiye sahip olarak, kendi varlığında benlik saygısını ortaya çıkarabilecektir. Kişiliğini, benlik sisteminde oluşan duygu ve düşüncelerini insan arası ilişkilerinde ifade edemeyen ve savunamayan kişinin kendilik algısı kuvvetlenemez (Özügurlu ve Yavuzer, 1990, s. 196).

Kendilik algısının kuvvetlenmesi yaşamda birçok rolde olduğu gibi ebeveyn rolünde de son derece önemlidir. Ebeveynler çocuk sahibi olduklarında kurdukları aile sisteminin içinde farklı birçok durumu yönetmekle birlikte ebeveyn rolünde yeni karşılaştıkları bir bebeğin her anlamda sorumluluğunu almaya hazır hissetmeleri ebeveyn rolünün gerekliliklerini yerine getirebilmeleri için elzemdir (Cüceloğlu, 2016, s. 51-90). Nitekim kişiliği, kendilik algısı, benlik saygısı güçlü olan kişilerin ebeveynlikte yeterliklerinin yüksek olduğu görülmüştür (Baş, 2019). Daha kendi benlik sisteminde kendilik algısı gelişmemiş bir kişinin ebeveyn olarak çocuğunun kendilik algısına katkısı olması düşünülemez. Benlik saygısı yüksek, özgüvenli ve mutlu çocuklar yetiştirebilmek hem ebeveyn tutumlarına hem de çocuğa sunulan fırsatlara bağlıdır. Bir ebeveynin kendini yeterli algılaması ve ebeveyn halinden doyum sağlayarak ebeveynliğe ilgi göstermesi bir çocuğun gelişiminde önemli etkenlerden bazılarıdır. Ülkemizde genel olarak annelerin ebeveyn tutumlarının olumlu olduğu, önlerine çıkan sorunlarda çözüm üretebildikleri, kendilerini ebeveynlik konusunda yeterli görerek, ilgi ve motivasyonlarının olumlu olduğu görülmektedir (Seçer, Çeliköz ve Yaşa, 2008, s. 421). Fakat aynı zamanda çocuklarına karşı tahammülü az olan, ilgilenmek ve oynamakta zorlanan annelere de sıkça rastlanmaktadır. Bunlar göz önüne alındığında annelerde rastlanan bu ilgi eksikliği ve tahammülsüz hallerin kaynağının annelerin benlik algılarının zayıf olması sebebi ile yükselen kaygı seviyesinin ebeveynliğe yönelik tutumlarını etkileyip etkilemediği konusuna dikkat çekmek önemli görülmektedir.

Bireyin herhangi bir durumda tutumunun sağlıklı olması öncelikle kişinin kendi içindeki duygu durumlarının olumlu olması ve kendisi ile barışık olması ile ilgilidir

(Çetin, 2017). Nitekim ebeveyn davranışlarının çocukların sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimine yüksek derecede etkisinin olduğu görülmüştür (Coleman ve Karraker, 2000). Bu durumda ebeveynin davranışlarını ve çocuğa yansıyan duygusal ve psikolojik yönlerini güçlendirmek gerekmektedir. Annelerin kendilik algılarını kuvvetlendirerek, kaygılarını azaltmaya yönelik yapılacak çalışmalar, çocuğun sağlıklı yetişmesine katkı sağlayan ebeveyn tutumlarına etki edecektir. Tabiki ülkemizde de son yıllarda anne-çocuk eğitimleri ile ilgili çalışmalar bulunmaktadır (Çağdaş ve Seçer, 2004; Şahin ve Kalburan, 2009). Fakat yapılan bu çalışmalar genellikle ebeveynlik rolüne ilişkin davranışçı yöntemler şeklinde yapılmaktadır. Ancak kendisi de bir birey olan annenin ebeveynliğe yönelik tutumlarının alt faktörlerinde yer alan ebeveyn rolündeki öz yeterliğini, ebeveynlikten aldığı doyumunu ve ebeveynliğe yönelik ilgisini güçlendirebilmek için birey olarak kendi özsaygısını, kendilik algısını kuvvetlendirme ve dolayısı ile durumluk ve sürekli kaygısını azaltma çalışmaları yapılmasının duruma temelden bir yaklaşım olacağı öngörülmektedir.

Annelerin ebeveyn tutumlarını geliştirmek amacı ile yapılan çalışmaların içine annelerin kişilik özelliklerini ve kendilik algılarını kuvvetlendirmeye yönelik olan çalışmaların dahil edilmesi ve bunlara ağırlık verilmesinin nihai olarak annenin özgüvenini ve tutumlarını güçlendirerek kaygısının azalmasına etki edeceği düşünülmektedir. Kendilik algısı, benlik saygısı ve birey olarak içsel duygu düzenlemesi yüksek olan bir annenin ebeveynlik rolünde de kendini daha özgüvenli hissetmesi muhtemeldir. Nitekim bir insanın başkası ile sağlıklı bir ilişki kurabilmesi için, önce kendi benliği ile sağlıklı bir ilişki içinde olması gerekir. Kendisi ile sağlıklı bir ilişki kurabilen insan yaşamdaki diğer roller arasında olan ebeveyn ve eş rolünde de kendini gerçekçi olarak değerlendirip, kabul edebilir (Cüceloğlu, 2016 s.56). Böylelikle kendilik algısı güçlenerek, içsel kaygıları azalan birey yaşamdaki diğer alanlarda da yetkinliğini arttırmış olur.

Bu çalışmanın konusu annelerin birey olarak kendilik algılarının olumlu veya olumsuz olmasına bağlı olarak oluşturduğu kaygı seviyesinin ebeveynliğe yönelik gösterdikleri tutumda kendilerini yeterli algılamalarına, ebeveynlikten aldıkları doyuma, ebeveyn olarak gösterdikleri ilgiye ne şekilde etki edeceğinin araştırılmasıdır.

Literatürde kendilik algısı ve kaygı arasındaki ilişkiye dair birçok araştırma olmasına rağmen annelerin kendilik algısına ve kaygısına ilişkin araştırmaya rastlanmamıştır. Ayrıca annelerin ebeveyn tutumları ve ebeveyn öz yeterlilikleri ile ilgili araştırmalar olsa da kendilik algısının kaygı aracılığı ile ebeveynliğe yönelik tutumlarının alt bileşenleri olan ebeveyn öz yeterliliği, ebeveynlikten aldığı doyum ve ebeveynliğe ilgisine etkisi hakkında araştırma bulunmamaktadır. Anneler ile ilgili yapılan çalışmalara katkı sağlamak amacı ile bu araştırmada annelerin önce kendilik gelişimine ve kendi duygusal durumlarını iyileştirmeye önem vermelerinin ebeveynliklerine etkisinin önemine dikkat çekmek istenmektedir. Böylece kendini ve ebeveyn olarak tutumlarını geliştirmek isteyen annelerin kendi benlik algısını ve duygusal durumunu güçlendirecek çalışmalara daha fazla yönelmesi amaçlanmaktadır. Zira “Çocuğum iyi olsun, ben ona iyi anne olayım yeter.” “Ben önemli değilim, benim duygularım önemli değil.” tarzı düşüncelerin anneler arasında yaygın olduğu görülmektedir. Fakat ancak kendi özgüveni yüksek, duygusal durumu olumlu annelerin ebeveyn tutumlarının olumlu olması ve psikolojik olarak sağlıklı bireyler yetiştirmesi mümkündür (Cüceloğlu, 2016; Saygıdeğer-Demir, 2017).

1.2. Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları

Bu araştırmanın amacı annelerin kendilik algısı ile ebeveynliğe yönelik tutumları arasındaki ilişkide kaygının aracı rolünün incelenmesidir. Bu bağlamda anne rolünün toplum yaşamındaki önemi dikkate alınarak annelerin ebeveyn olarak yeterlik duygularının, ebeveynlikten aldıkları doyumun ve bu role karşı ilgilerinin yükseltilmesi için gereken durumları tespit etmeye dair bir çalışma yapmaktır. Bu ifade edilenleri sağlamak için anneyi önce birey olarak desteklemek gerektiği düşünülmüştür. Bu durumda kendilik algısının olumlu ya da olumsuz olmasının ebeveynin bu tutumlarına etkisinin ne olduğu öğrenilmek istenmiştir. Ayrıca literatürde kendilik algısı ile ilişkili olduğu görülen kaygı seviyesinin ebeveyn tutumları ile ilişkisine bakılarak çıkan sonuçlara göre annelerin duygusal ve psikolojik anlamda desteklenmesi için yapılan çalışmalara katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Anne rolü yaşam içinde var olan döngünün sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi için oldukça önemlidir. Çocuklardaki kişilik sorunları ve ruhsal durumların çoğunlukla anne tutumları ile ilgili olduğu belirlenmiştir (Özgün, 2013, s. 73-76). Ayrıca yeni

nesiller yetişirken önce annelerini rol model alırlar. Anneden fiziksel ve duygusal destekleri ne kadar yüksek olursa psikolojik olarak sağlam birey olma konusunda kendilerini geliştirebilirler. Dünya üzerindeki bu nesiller arası devir daimde, annenin önemi göz önüne alındığında, annelerin önce birey olarak kendilik algısını kuvvetlendirmek büyük önem arz etmektedir. Kendilik algısının gelişmesi psikolojik sağlamlığın da yüksek olması ve kaygı durumunun azalması anlamına gelir ki bu da annelerin annelik rollerinde daha yeterli ve doyum içeren bir halde olmasına sebep olur. Bu durumda ebeveynin kendilik algısının yüksek olması çocuğun yetişmesini ve çocuğun kendilik algısının gelişmesini doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir (MacPhee ve diğerleri, 1986).

Ülkemizde çocukların refah seviyesi istenilen düzeyde değildir. Nitekim AÇEV ‘‘Türkiye’de 0-6 Yaş Arası Çocuğun Durumu’’ isimli raporunda ülkemizde hanelerin çoğunda çocuğu destekleyebilecek ortamın bulunmadığı, bilişsel seviyesini geliştirebilecek faaliyetlerin yeterli düzeyde uygulanmadığı yazılmıştır. Hatta çocuğun fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamamak demek olan ihmalin ülkemizde çocuğu başıboş, televizyon başında bırakmak, duygusal şiddet uygulamak şeklinde sık görüldüğü ifade edilmiştir (Development Analytics, 2017). Yine aile içi şiddet ile ilgili yayınlanan bir araştırma raporuna göre 0-8 yaş arası çocukların gün içinde televizyon karşısında uzun süreler bırakıldığı belirtilmiştir. Bu oran 0-2 yaş arası çocuklarda %23,6 olarak belirlenirken, 2 yaş üstünde %70’ e kadar çıkmaktadır. Bu durum aile içi sistemlerde sıkça rastlanan ihmal durumudur. Çocukların büyüdükçe başıboş bırakılma ve ihmale uğrama oranları artmaktadır. Çocuklara yönelik şiddet durumunu açıkça gösteren bu araştırmada ebeveynlerin çocuklarının yapmasını istemedikleri ve duygusal olarak kızgınlık uyandıran davranışlarında duygusal şiddete başvurma oranının 77,8 olduğu ve fiziksel olarak şiddet uygulama oranının da 23,6 olduğu bulunmuştur (Bernard van Leer Vakfı, 2014).

Bu durumun iyileştirilmesi için, çocuk yetiştirmede ilk faktör olarak anneyi, psikolojik ve duygusal olarak kuvvetlendirmek gerekmektedir. Kişinin duygu durumu ebeveynlikte önemli bir faktördür. Duygular ebeveynin davranışını ve çocuğu ile ilgilenme seviyesini dolayısı ile çocuğun gelişimini etkilemektedir (Dix, 1991, s. 110). Nitekim duygusal ve ruhsal açıdan sağlıklı bir annenin çocuğunu ihmal etmesi düşünülemez. Fakat bir annenin kendi duygusal durumu karmaşık ve sıkıntılı

olduğunda çocuğu ile birebir ve yakından ilgilenmek zor gelmeye başlamaktadır. Ancak çocuğu ile daha verimli ilgilenebilmek ve oyun oynayabilmek için gereken duygusal kuvveti kendinde bulabildiğinde daha nitelikli anne çocuk ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Bu duygusal kuvveti bulabilmesi için de annelerin kendi duygusal ihtiyaçlarını fark edebilmeleri ve bu konuda kendi içsel süreçlerinde destek almayı lüzumlu görmeleri önemlidir. Nitekim ebeveyn eğitimi ile ilgili yapılan programların ebeveynlerin öz-yeterliklerini geliştirdiği görülmüştür (Bağatarhan ve Nazlı, 2013). Annelerin kendilerine ve duygu durumlarına yaptıkları yatırımın önemi, kendi benlik saygılarının ve kaygı durumlarının ebeveyn yeterliğine olan etkisi ortaya koyuldukça annelerin de kendilerini yetiştirmek için harekete geçeceği ümit edilmektedir.

Yaşam koşullarını, yoksulluk, stres, çevre faktörleri gibi psikolojik olarak çocukları etkileyebilecek riskli durumları değiştirmek hem uzun vadeli hem de çok emek ve çaba istemektedir. Çocukların sağlıklı gelişimi için bu faktörlerin değişimi uzun olsa da ebeveynin öz yeterliğini geliştirmek, olumsuz çevresel faktörler karşısında çocuğun refahını artırabilmek için bir yöntem olabilir. Öz yeterliliği yüksek ebeveynler zorlu yaşam şartlarında çocuklarının gelişimi için, destekleyici ortamlar hazırlama konusunda yetkin olabilirler (Coleman ve Karraker, 1998). Nitekim annelerin çocuklarına gösterdikleri tutum ve davranışların çocukların kendilik algısını biçimlendirdiği söylenmektedir (Aydın, Akbağ, Tuzcuoğlu, Yayıcı ve Ağır, (2005). Ebeveynlerin kaygı seviyesinin çocukların kaygı seviyesini etkilediği, ebeveynlerin kaygıları arttıkça çocukların da kaygılarının arttığı, ebeveyn kaygısı azaldıkça çocuk kaygısının da azaldığı araştırmalarda görülmektedir (Bora ve Ünüvar, 2019; Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2000).

Ebeveyn olmak çocuklar birey olarak yeterli olana kadar uzun yıllar süresince çocuk bakımı ve güvenliği ile ilgili sorumluluk almayı zorunlu olan bir sosyal roldür. Ebeveynlerden bazıları bu rol için gereken yeterliği sağlayabilirken, bazıları bu rol için yeterli dayanıklılığa sahip değildir. Bu durum kişinin ebeveynliğe uyum sağlamasında etkili olmaktadır. Bu sosyal rolün gerektirdiği ebeveynlik uygulamaları için kişinin kendinde algıladığı ebeveyn öz yeterliği önemli bir etkidir. Kişinin ebeveyn olarak öz yeterlik algısının, çocuklarının ihtiyaç duyduğu sosyal duygusal desteği verebilmesi için önemli bir etken olduğu söylenilebilir (Coleman ve Karraker, 1998). Bu sebeple gelecek nesillerin her yönden donanımlı olabilmesini sağlamak amacı ile, onların

yetişmesinde birincil derecede önemi olan annenin ebeveynlik işlevini geliştirmek için her ne gerekiyorsa hassasiyet ile tespit edilmesi, bunu sağlamak için ihtiyaç duyulan desteğin ve eğitimin planlanarak yaşama geçirilmesi elzemdir. Bu araştırmada annelerin ebeveyn öz yeterliliği, bu rolden aldıkları doyum ve ebeveynliğe karşı ilgisini içine alan ebeveyn tutumlarını geliştirmek için annenin de birey olarak kişisel ve duygusal ihtiyaçlarını fark etmelerini sağlamak amaçlanmaktadır. Bu şekilde annelerin kendilerini geliştirmelerinin önemine dikkat çekmek istenmektedir. Ayrıca ebeveynlerin kendilik algısının kuvvetli olmasının kaygı seviyesi ile ilişkisine vurgu yapılarak bunun ebeveyn tutumlarına etkisine vurgu yapmak amaçlanmıştır.

Bu bağlamda araştırmanın soruları şu şekilde belirlenmiştir.

- Annelerin kendilik algıları ile ebeveynliğe yönelik duygusal yeterlik düzeyleri arasında ilişki var mıdır?
- Annelerin durumluk kaygı düzeyleri ile ebeveynliğe yönelik duygusal yeterlik düzeyleri arasında ilişki var mıdır?
- Annelerin sürekli kaygı düzeyleri ile ebeveynliğe yönelik duygusal yeterlik düzeyleri arasında ilişki var mıdır?
- Annelerin kendilik algısı ile durumluk kaygısı arasında ilişki var mıdır?
- Annelerin kendilik algısı ile sürekli kaygısı arasında ilişki var mıdır?
- Annelerin kendilik algısı ile ebeveynliğe yönelik duygusal yeterlik düzeyleri arasındaki ilişkiye sürekli kaygı düzeyleri aracılık etmekte midir?
- Annelerin yaşı ile ebeveynliğe yönelik duygusal yeterlik düzeyleri arasında ilişki var mıdır?
- Annenin eğitim durumu ile ebeveynliğe yönelik duygusal yeterlik düzeyleri arasında ilişki var mıdır?
- Annenin sosyo-ekonomik durumu ile ebeveynliğe yönelik duygusal yeterlik düzeyleri arasında ilişki var mıdır?

2. LİTERATÜR TARAMASI VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Kendilik Algısının Tanımı

Kendilik algısı, kişinin yaşantısında kendi davranışlarıyla birlikte çevresindekileri de gözlemleyerek şekillenen, kendisi için oluşturduğu bir kavramdır (Bem, 1972, s. 2-57). Bu kavram erken dönemde oluşmaya başlayarak, yaşam süresince edinilen tecrübeler ile gelişmeye devam etmektedir. Kişinin oluşturduğu bu kendilik algısı biyolojik etkenlerden, yaşadığı deneyimlerden, çevresel etmenlerden, etrafındaki kişilerden aldığı geri dönüşlerden, pekiştirmelerden ve yönlendirmelerden etkilenecek şekilde şekillenir (Shavelson, Hubner ve Stanton, 1976). Bu kavram hakkında yapılan birçok tanımlamaya bakıldığında, farklı boyutları ile ele alındığı görülmektedir. Birçok kuramcı da bu kavramı farklı şekilde açıklamaktadır. Rosenberg, (1965)' de kendilik algısını kişinin kendisi ile ilgili uygun bulduğu veya bulmadığı değerlendirmeler olarak tanımlamıştır. Ayrıca kendilik kavramı, bireyin değer yargıları, amacı, yetenekleri, kimliği ve kendisiyle ilgili görüş, duygu, tutum ve kendine ilişkin zihinsel temsillerden oluşan bir bütün şeklinde de tanımlanmıştır (Rosenberg, Schooler ve Schoenbach, 1989).

Kendilik algısı kavramına kişilik psikolojisi çerçevesinde birçok tanım getirilmekle birlikte bu kavrama "Kendilik Psikolojisi" üzerinden baktığımızda bu kavramın ilk olarak 70'li yıllarda Kohut tarafından geliştirildiğini görmekteyiz (Karacan, İşcan ve Şener, 1998, s. 51). Kohut' a göre kendilik, ruhsal yapının temel ögesidir. Ayrıca insanın psikolojik yapısının, davranış ve tutumlarının temel ögesi kendiliktir ve bu algı bireyin kendisi hakkında edindiği kanaatleri şekillendirir. Kendilik algısı kişide doğuştan itibaren var olsa da gelişmesi için çevreye ve diğer insanlara ihtiyaç duyar (Karacan ve diğerleri, 1998). Bu insanlardan ilki kaçınılmaz

olarak dünyaya getiren ve ilk etkileşim kurulan annedir. Dolayısı ile kendilik algısı anne ile ilişki üzerinden oluşmaya başlamaktadır.

Kendilik algısı, kişinin kendini diğer insanlar ile kıyaslama yaparak oluşan bir olgu olmasından yola çıkarak sosyal karşılaştırma olarak da isimlendirilmiştir. Bu kavram ilk olarak Festinger (1954) tarafından kullanılmıştır. Festinger bireylerin kendi davranış ve düşüncelerini değerlendirmek için evrensel bir dürtüye sahip olduklarını söylemiştir (Festinger, 1954, s. 117-140). Ayrıca Festinger, sosyal karşılaştırmanın kişinin beceri ve fikirlerini karşılaştırabileceği objektif standart belirlemek için bir veri olmadığında başka kişilerle kıyaslayarak kendine dair bir kanıya ulaşması şeklinde açıklabileceğini ifade etmiştir. Bununla ilgili olarak Wood (1996) sosyal karşılaştırma kavramını “Kişinin, diğer insan veya insanlara ilişkin enformasyonunu benliğiyle ilişkili olarak düşünme süreci” şeklinde ifade etmektedir. Sosyal olarak iletişim kurmanın ve farklı kişiliğe sahip insanlarla ilgili bilgi sahibi olmanın teknoloji yardımı ile yaygın olduğu günümüzde sosyal karşılaştırmaların kişilerin yaşamına, benlik saygısına ve duygusal durumuna daha fazla yön verdiği düşünülmektedir.

Benlik algısı, kendilik algısı, sosyal karşılaştırma yaparak kendini değerlendirme kişiliğin gelişiminde önemli olan ve çok araştırılan faktörlerden biri olsa da karmaşık bir yapıya sahiptir (Plotnik, 2009, s. 309). Bu kavram birçok kuramcı tarafından farklı yönleri ile ele alınmıştır. Bu farklı yaklaşımlar incelendiğinde 3 temel bakış öne çıkmaktadır. Bunlardan birincisi; bireyin kendisini, başkalarının onu algılayış şekline göre algılamasıdır. İkincisi; bireyin kendilik algısını, kendini gözlemleyerek oluşturmasıdır. Bir diğeri ise; kendilik algısının bireyin kendini başkaları ile kıyaslayarak ortaya çıkmasıdır (Schoeneman, 1981, s. 284-294). Bu bahsedilen tanımların hepsi kendilik algısını ifade etse bile bu çalışmada sosyal karşılaştırma ölçeği kullanılarak kişinin kendini diğerleri ile kıyaslayarak edindiği kendilik algısı üzerinden araştırma yapılmıştır.

2.1.1. Kendilik algısına kuramsal bakış

2.1.1.1. Psikanaliz temelli bazı kişilik kuramlarında kendilik algısı

Psikanalizin kurucularından olan Freud bebeğin dünyaya geldiğinde ilk anne ile etkileşime girerek dünya hakkında bilgi sahibi olmaya başladığını ifade etmiştir (Ülker, 2016, s.34). Bu kuram anne bebeğe yeterli ilgi ve sevgi gösterdikçe bebeğin kendilik algısının sağlıklı şekilde oluştuğunu söylemektedir. Annenin çocuğu ile olan sağlıklı etkileşimi hem annede hem de çocukta olumlu kendilik algısının oluşumuna zemin hazırlar.

Freud'un kişilik ile kurduğu iki çeşit modelden bahsedilmektedir:

1-Topografik Model: Bu modelde Freud insan kişiliğini bilinç, bilinç öncesi ve bilinç altı olarak 3 bölümde ele almıştır. Bilinçaltının tutumlar ve davranışlar üzerinde etkisi anlaşılabilirse bu kuramın kendilik algısına bakışı daha iyi anlaşılır. Kendilik algısında kendimizi çevredeki diğer kişilere kıyasla değerlendirirken bile bunu bilinçaltında bulunan şemaları kullanarak yaparız. Bu şemalar doğumdan itibaren bebeğin çevresindeki kişilerin özellikle annenin davranışları, yeterli olup olmaması ve annenin duygu durumu ile şekillenir (Deniz, 2007 s. 139).

2-Yapısal Model: Freud Topografik Modeli oluşturduktan sonra bunun sınırlılığını farkedip bu modeli oluşturmuştur. Yapısal model alt-benlik (id), benlik (ego), üst-benlik (süper ego) şeklinde ayrılmaktadır. Alt-benlik (id) kişinin bencil kısmıdır ve toplumsal kuralları dikkate almadan, haz ilkesine göre sadece tatmin verecek şeylere yönelir. 2 yaş ile birlikte benlik (ego) gelişmeye başlar ve gerçeklik ilkesine göre davranmayı sağlar. Çocukta 5 yaş itibarıyla üst-benlik (süper ego) oluşur. Toplumdaki değer yargılarına göre yapılabilecek veya yapılamayacak davranışları belirler. Her köşeden kişiyi sıkıştıran bu 3 kavram bir yandan birbirlerini tamamlarken, bir yandan da çelişirler. Sağlıklı bireylerde ve güçlü bir kendilik algısında benlik, id ve süper egoyu dengeleyerek kişide kontrol sahibi olmasına izin vermez (Deniz, 2007 s. 140). Örnek olarak, bir annenin süperegosu baskın olduğunda çocuğunu yetiştirirken gelenekçi bir şekilde başkalarını daha fazla önemseyecek ve kendilik algısı ona göre şekillenecektir. Fakat egosu bunu dengelediğinde daha sağlıklı bir bakış ile kendilik algısını oluşturacaktır diyebiliriz (Ülker, 2016, s. 35).

Adler kişiliğin oluşumunda yaşama aşağılık duygusu ile başladığını söylemektedir. Bu aşağılık duygusu ile başa çıkmak için gösterilen çabayı “Üstünlük Çabası” olarak isimlendirmektedir. Kişiliğin oluşumunda etkili olan ilk birkaç yılda ebeveyn tutumlarının önemini vurgulamaktadır. Bu konuda aşırı koruyucu ve ihmal edici olarak iki uç tutum olduğunu söylemektedir. Aşırı koruyucu tutumda çocuğun kendisini yetersiz algılaması sebebi ile aşağılık duygusu artıp, bağımsızlık duygusu zedelenir. Çocuğun kendi yetersizliği sebebi ile bu şekilde korunduğunu zannetmesi neticesinde kendi benlik gücünün farkına varması zorlaşmaktadır. İhmal edici tutumda da çocuk kendisinin ilgilenilecek kadar yeterli bir kişiliğe sahip olmadığı yanılgısına düşebilir. Bu iki durum da çocuğun ileriki yaşamında kendilik algısında ve insanlar arası ilişkilerinde sorun oluşturur. Adler bu davranışların çocuk için yetişkinlikte kişilik sorunu yaşamasına sebep olacak davranışlar olduğunu ifade etmiştir. Bu iki tutumdan uzak dengeli, yeterli hisseden ve öyle davranan ebeveyn tutumunun öneminden bahsetmiştir. Böylece kendilik algısı ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin önemi vurgulamıştır (Adler, 2002 s. 63-69).

Psikanaliz temelli yaklaşımlardan biri olan Sullivan kuramı, kaygı ve bilinçaltı gibi kavramları Freud bakış açısı ile benimsemiştir. Ve insanları anlamın yolu olarak kişiler arası ilişkilerde nasıl davrandıklarının önemli olduğunu söylemektedir. Sullivan’a göre kendilik algısı sadece diğer insanlarla olan ilişkiler sayesinde anlam kazanır. Kuramında kendilik ve kaygı üzerine durmuş ve toplumsal ilişkilerde kendilik algısı zayıf olunca güvensizlik ve kaygının ortaya çıktığını söylemiştir. Hatta bebek ile ilk iletişimi kurarken yetersiz hissedip kaygı yaşayan annelerin bunu çocuklarına da yansıttıklarını söylemiştir. Ayrıca çocukların annelerinden öğrendikleri bu kaygı hali ile baş edebilmek için seçici dikkatsizlik geliştirdiklerini söylemiştir ve kuramında gelişim evrelerini bebeklik, çocukluk, gençlik, ön ergenlik, erken ergenlik, geç ergenlik olarak 7 evre olarak belirlemiştir (Burger, 2016, s. 176-181).

From kişilik kuramını kaygı durumları ve bu kaygıdan kaçış üzerinde durarak oluşturmuştur. İnsanlar yetişkin olup özgürleştikçe, kişinin yetişkinliğin gerektirdiği sorumluluk nedeniyle kaygı duyduğunu söylemiştir. Kişinin bu sorumluluk duygusu ile ya kaygısını yükseldiğini ve özgürlükten kaçtığını veya bireysellik duygusu geliştikçe bunu olumlu olarak tanımladığını söylemektedir. Olumlu bir özgürlük

duygusu ile bireleşme ve olumlu bir kendilik algısı oluşturulur. Fromm'a göre kişi özgür hissettiğinde kendine dayanak bulamazsa kaygı ve güçsüzlük duyguları ile başa çıkmak için 3 yol belirler. Bunlardan birincisi; "Otoriterciliktir". Bu strateji, kişinin kendini güçlü hissetmek için daha güçlü kişiler veya nesnelere özdeşleşmesidir. Bu kişiler olumlu bir kendilik algısı geliştiremezler. İkinci yol; "Yıkıcılıktır". Yaşamdaki tehdit edici unsurlardan onları yok ederek kurtulmaktır. Bu unsur her ne ise onu yok etme çabalarına vatanseverlik, din gibi türlü kavramlarla haklılık payı bulmaya çalışırlar. Fromm'a göre çoğu kişi 3. yol olan "Konformizm" yani mekanik bir uyum halini seçer. Yani özgürlüğün getirdiği kaygılar ile başa çıkmak için toplumun kişiye uygun gördüğü yaşam tarzını benimser. Fakat bu 3 yoldan farklı olarak sağlıklı yöntemin kişinin kendisini bilmesi ve kendilik algısını güçlendirerek kaygıları ile başa çıkmayı öğrenmesinin mutluluğun anahtarı olduğunu savunur (Burger, 2016, s. 182-185).

Kohut kuramını "Kendilik Psikolojisi" olarak isimlendirmektedir. Ve kuramında kendiliği "Kişiliğin çekirdeği, algıların ve girişimlerin merkezi" şeklinde tanımlamaktadır (Kohut, 1959). Kohut kuramında insanlar ve çevre ile iletişimi "Kendiliğinden var olan nesnelere" şeklinde tanımlamaktadır. Ve çocuğun temel ihtiyaç ve gereksinimlerini bu nesnelere ile tamamladığını, bu nesnelere benliğinin temel parçaları olarak algıladığını söylemektedir. Kohut'un tanımıyla kendiliğin kutupları vardır. Birincisi, "Üstün göstermeci kendilik", bu kutup çocuğun kendini gösterme, sergileme, üstün görme ihtiyacını içerir. İkincisi: "Ülküleştirilmiş ana-baba simgesi", bu kutup çocuğun içselleştirdiği ana-babanın yani ilk kendilik nesnelereinin gücünü kendinde gördüğü yanıdır. Ayrıca kendiliğin gelişiminde gerekli olan olgulardan bahsederken aynalama, idealize etme, bütünleşme özelliklerini ifade etmektedir (Karacan ve diğerele, 1998, s. 52).

Masterson kuramın "Terk Depresyonu" ismi ile oluşturup ruhun üç ana öğeden oluştuğunu söylemektedir. Bunlar genetik, çevre ve kaderdir. Kişi genetik olarak aldığı donanım ile dünyaya gelerek çevre ve kaderin etkisi ile kendilik algısını oluşturur. Bu faktörleri dikkate alındığında kendilik oluşumunda anne-çocuk ilişkisinin temel olduğunu söylemektedir (Masterson, 2008, s. 67).

Kendini algılama kuram olarak Bem (1972) tarafından açıklanarak, kişilerin benliklerini nasıl daha iyi tanıyabilecekleri üzerinde durmaktadır. Bu kurama göre kişi bireysel algılamalarını diğerlerinin kendisi ile ilgili düşüncelerine göre oluşturmaktadır (Eğinli, 2019, s. 93-95). Bem'e göre kişiler nasıl diğerleri ile ilgili bilgileri davranışları gözlemleyip elde ediyorlarsa kendi tutum, duyguları ve içsel inançları ile ilgiyi bilgiye de kendi hallerini ve davranışlarını gözlemleyerek ulaşmaktadırlar (Bem ve McConnel, 1970). Bu kuramda kendilik bilgisinin ortaya çıkışına dair iki temel vurgu vardır. Birincisi, kişilerin kendi davranışı ve bu davranışın oluştuğu şartlardan hareketle inançlarını, tutumlarını ve içsel hallerini farketmeye başladıklarını belirtmektedir. İkincisi, içsel hallerine dair ipuçlarının az olduğu durumlarda davranışlarının dışsal özelliklerine dikkat ederek içsel özelliklerini tanıklarını ifade etmesidir (Bem, 1972, s. 1-63). Kuram bireyin kendini gözlemlenen bir obje gibi ele alarak, kendi tutum ve tepkilerine bakarak kendini yorumladığını öne sürmektedir (Eğinli, 2019).

2.1.1.2. İnsancıl (Hümanist) temelli bazı kuramlarda kendilik algısı

Hümanist kuram insanın doğuştan iyi olduğunu, olumlu potansiyele sahip olarak yaşam boyu kendini geliştirme amacı ile harekette bulunduğunu söylemektedir (Öğretir, 2004). Benlik Kuramcıları kendilik algısını farklı yönlerden bakarak ele almaktadırlar. Böylece her birinin değişik sonuçlara ulaşmaları mümkündür. Fakat psikoterapi ve kişilik alanına yönelen bu psikologların ulaştığı sonuçlar temelinde benzerlikler göstermektedir (Cüceloğlu, 2016 s. 424). Hümanistik kuram benliğin gelişiminin çevre ile olan yaşantıların algılanışına göre dinamik olarak oluştuğunu söylemektedir. Ayrıca bu kurama göre dışsal gerçekler ve içsel gerçekler benlik algısının oluşmasında önemlidir. Bu yaklaşımın önemli temsilcilerinden Abraham Maslow ve Carl Ragers'ın açıkladıkları kuramları şu şekildedir:

Kendilik algısını insan davranışındaki değişimlerin temeline koyan kuramın kurucularından biri olan Carl Ragers, insanın özünde iyi olduğunu temel alarak, insanın potansiyelini ortaya çıkarmaya çalışan iyimser bir kendilik algısı ortaya koymuştur. Ragers benlik algısının kişinin kendisi ile ilgili kanaatlerini içerdiğini ve kendini algılama şeklini özetlediğini söylemektedir. Kendilik algısı iyi, orta ya da kötü olabilir fakat gerçeği her zaman yansıtmayabilir. Yetenekli bir kişi çevresi ile

kıyaslayarak kendini yeteneksiz zannedebilir veya tam tersi olabilir. Kendilik algısı da tam olarak kişinin kendini sosyal karşılaştırmalar sonucunda nasıl algıladığı ile ilintilidir. Bu kuramda herkes kendi benliğini geliştirme çabasıdadır (Deniz, 2007 s. 151). Olumlu kendilik algısı koşulsuz sevgi ile ortaya çıkar. Davranış cezalandırılabilir, birey sevildiğini hissetmelidir. Bu şekilde büyüyen kişinin kendilik algısı olumlu ve güçlüdür (Cüceloğlu, 2016 s. 424). Bu kurama göre herkes için kesin gerçekler yoktur. Kişinin kendi benliğinde kabul ettiği gerçekler vardır. Benlik algısının gerçek benlik ve ideal benlikten oluştuğunu söylemektedir. Gerçek benliğin bir kişinin kendini algılama şekli ile ilgili olduğunu, ideal benliğin ise bireyin olmak istediği kişilik tipi olduğunu ifade etmektedir. Bu ikisi arasındaki farkın ise benlik saygısını oluşturduğunu, eğer ikisi arasında fark çok ise benlik saygısının zayıf olduğunu, az ise benlik saygısının kuvvetli olduğunu öne sürmektedir (Öğretir, 2004).

Kuramını ihtiyaçlar hiyerarşisi üzerinden oluşturmaktadır. Kişinin güdülenmesi ihtiyaçları sebebi ile oluşur şeklinde ifade etmektedir. Sağlıklı bir kişilik için piramit şeklinde oluşturduğu bu hiyerarşinin karşılanması gerektiğini söylemektedir. Kendini gerçekleştirme bu piramidin en üst kısmındadır. Bireyin var olan potansiyelini ortaya koyup kendini gerçekleştirme psikolojik sağlamlığını güçlendirerek benlik bilincinin sağlıklı oluşmasına olanak sağlamaktadır (Maslow, 1943, s. 370-396).

2.1.1.3. Gelişimsel psikoloji temelli bazı kuramlarda kendilik algısı

Kişiliğin nasıl oluştuğunu açıklamaya çalışan birçok kuram kendilik algısına değinmiştir. Kişilerin gelişimi yaşam boyu devam etmektedir. Bu gelişimde bilişsel, sosyal, duygusal birçok alan vardır. Gelişim psikologları bunları bir bütün olarak görürler.

Kişilik yaklaşımını “Benlik Psikolojisi” olarak adlandırır. Benliğin güçlü bir kendilik algısı olmadığında ortaya çıkan kafa karışıklığını “ Kimlik Bunalımı” şeklinde ifade etmektedir. Kişilik gelişiminde bebeklikten itibaren 8 aşama belirlemiş ve bu aşamalarda özellikle ilk yıllarda ebeveyn tutumları çok önemli olduğunu ifade etmiştir. Ebeveyn tutumları ile birlikte kişi o dönemin iki zıt özelliğinden birini yaşamaktadır. Ericson bu dönemlerden ilkinin “Bebeklik” dönemi olduğunu söylemiştir. Bu dönemde annenin duygu durumu ve bebeğin ihtiyaçlarını yeterli

şekilde karşılaşmasına göre “Güvene Karşı- Güvensizlik” duygularından biri ortaya çıkmaktadır. 2. Aşama iki yaş ile birlikte başlar ve çevrenin destekleyici tutumları ile birlikte “Özerkliğe karşı- Utanma ve Şüphencilik” duygusu oluşmaktadır. 3. Aşama: Erken Çocukluk dönemidir. Bu dönemde “Girişkenliğe Karşı- Suçluluk” oluşmaktadır. 4. Aşama: İlkokul çağıdır. Burada “Başarıya Karşı- Aşağılık Duygusu” ortaya çıkmaktadır. 5. Aşama: Ergenlik olup bu aşamada oluşan “Kimlik Kazanmaya Karşı- Rol Karmaşası”dır. Bu dönem kendilik algısının ve duygusal durumda kaygının ortaya çıkması için önemli bir dönemdir. 6. Aşama: Genç Yetişkinliktir. Bu dönemin ihtiyacı “Yakınlık Kurmaya Karşı- Soyutlanma”dır. 7. Aşama: Yetişkinliktir. Önceki aşamaların desteğiyle kendilik algısının kuvvetli olması ve duygu durumunun etkisi ile “Üretkenliğe karşı- Durgunluk” ortaya çıkmaktadır. Ve son olarak: Yaşlılık dönemi olarak adlandırılan dönemde “Benlik Bütünlüğüne Karşı- Umutsuzluk” seçeneklerinden birinin ortaya çıktığını belirtmiştir. Bu dönemlerin hepsinde olumlu yönün ortaya çıkmasında kişinin kendini fark etmesi ve kaygı gibi duygu durumlarını yönetebilmesi önemli faktörlerden biridir (Erikson, 1985).

Bandura kuramında davranışsal ve bilişsel süreçler ile birlikte çevre faktörlerinin birbirini tamamladığını söylemektedir. Bandura'nın sosyal öğrenme kuramına göre davranışın gelişmesinde o davranış sonucunda olacakların etkisi vardır. Kişinin pasif değil etkileşim halinde davranış geliştirdiğini ve kendilik algısını çevresini gözlemleyerek oluşturduğunu söylemektedir (Bandura, 1982, s. 122-147). Bu şekilde sosyal öğrenme ile öz yeterlik kavramı da gelişmektedir. Çevresi ile kıyaslayarak kişi kendinin yeterli olup olmadığını değerlendirmektedir. Yaptığı davranış çevresindeki kişiler tarafından onaylanıyor, taklit ediliyorsa olumlu bir kendilik algısına ve öz yeterliğe sahip olmuş demektir (Ülker, 2016, s. 40).

2.2. Kaygının Tanımı

Kaygı, hemen hemen tüm canlılarda bulunan duygu durumu olmanın yanında insanın uygarlaşması ile birlikte bilinç düzeyine çıkararak her gün yaşanan durumlar ile birlikte farklı çeşitleri oluşmuştur (Kaya ve Varol, 2004). Sözlük anlamı olarak kötü bir şeyler olacaktıymış hissi ile ortaya çıkan, kötü sonuçlar ortaya çıkacak düşüncesi ile oluşan, aslında tam olarak sebebi bilinmeyen korku, üzüntü olarak tanımlanmaktadır. Freud göre kaygı hem fiziksel ve hem de toplumsal çevreden gelebilecek tehlikeler

sebebi ile bireyi uyaran ve yaşama uyum sağlayıp sürdürme haline katkı sağlayan doğal duygulardan biridir (Geçtan, 2017, s. 47). Yavuzer, (2003) kaygıyı, “Sorunun kaynağını bilmeden hissedilen korku, gerginlik, sinirlilik ve hoş olmayan durumdur.” şeklinde tanımlamıştır. Ayrıca istenmeyen olayların yaşanmasından sonra neler olacağını, ortaya nelerin çıkacağını bilememe, aciz ve yetersiz hissetme, başarısızlık hissi ve yargılanma gibi duyguların birini veya çoğunu içerebilir (Cüceloğlu, 2016, s. 274). Bu şekilde çeşitli duygular ile birlikte yaşanabildiği için korku ve bazı heyecan türleri ile karışabilmektedir. Kaygı günlük yaşamda zannedilenden çok daha yaygın olarak ortaya çıkar ve yaşam içindeki rolleri etkiler. Zaman zaman herkes kaygıya kapılarak kendini iş göremez halde hissedebilir. Bu kaygı halleri ile başa çıkabilmek için bilinçli veya bilinçsiz bazı yöntemler uygulayarak kaygının kişinin günlük işlerini ve rollerini etkilememesine destek olunabilir (Cüceloğlu, 2016, s. 291).

Bazı psikoloji kuramları kaygıyı değerlendirirken kişiliğin oluşumunda birincil etkiye sahiptir şeklinde yorumlamaktadırlar. Bazısı da ikincil olarak gelişse bile kişilik üzerinde önemli etkiye sahip olduğunu söylemektedir (Köknel, 1995 s. 133). Gün içinde yaşam kalitesine olumlu olarak etki ettiği sürece normal bir duygudur. Hatta bazı alanlarda kişinin kendini güdüleyebilmesi için ihtiyaç bile duyulabilir. Kaygının derecesi yaptığı işte kendini güdüyor mu yoksa üstesinden gelinmesi karmaşık bir durumda sıkıntıya mı sokuyor, buna göre değerlendirilmektedir. Bazı basit görevlerde orta dereceli kaygının kişiyi güdüleyerek göreve başlama ve tamamlamada olumlu olduğu görülmüştür (Cüceloğlu, 2016, s. 276). Hatta normal seviyede kaygı kişinin doğru karar almasında, kararına yönelik adım atmasında ve çalışmaya istekli olmasında yardımcı olur. Fakat seviyesi yüksek olan kaygı kişinin dikkatini yapacağı işe vermesine, ana odaklanmasına, enerjisini verimli kullanmasına engel olabilir (Deniz, Dilmaç ve Arıçak, 2009, s. 955).

Kaygının en genel hali ile ‘Hoş olmayan duygusal deneyim’ olarak tanımlanması hakkında birçok uzman anlaşmıştır (Lazarus ve Monat, 1974 s. 70-84) Bu duygu normal seviyede olduğunda kişiyi yapacağı işlerde daha dikkatli olmaya yöneltir. Hatta çoğu kuramcı kişiliğin gelişip davranışın ortaya çıkmasında önemli rolü olduğunu belirlemiştir (Burger, 2016). Fakat kaygının şiddeti, biçimi ve dışa vurulma şekli gösterilebilecek tutumlar bakımından önemlidir. Kaygıyı ortaya çıkaran durumun

algılanması, kaygı karşısında takınılacak tutumu gerçekçi olarak değerlendirmek için gereklidir (Köknel, 1995). Kişilerin özellikleri ile birlikte yaşadığı çevrenin durumu, birlikte yaşadığı kişiler ile iletişimde gergin ve sıkıntılı durumlar da kaygının oluşmasına katkıda bulunur. Bu şekilde gergin bir ortamda yetişen çocuk, kendisi anne baba olunca güvensizlik duygularını kaygılarını, korkularını olduğu gibi çocuklarına aktarır (Cüceloğlu, 2016 s. 79). Zira kişi kendini yetersiz hissederek yüksek kaygı hali hissettiğinde günlük ilişkilerde sorunlar yaşamaya, sorumluluklarını yerine getirmekte zorlanmaya başlar (Berkson, 2003).

Özellikle konu annelik olduğunda anne kaygısının sadece kişiye değil geleceğin yetişkinleri olan çocukların duygu durumuna ve yetişmesine etkisi düşünüldüğünde anneler ile yapılan çalışmalarda kaygı durumunu iyileştirmek daha da önemli hale gelir. Nitekim anne kaygısı ile çocuk kaygısı arasında yüksek derecede anlamlı bir ilişki bularak bu konunun önemine değinen çalışmalar bulunmaktadır (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2003; Uysal, 2020).

2.2.1. Kaygıya kuramsal bakış

Bu araştırmada aracı değişken olarak kullanılan kaygı kavramı, psikoloji tarihinde birçok kuramcı tarafından farklı bakış açıları ile değerlendirilmiş ve kaygının ortaya çıkma sebepleri farklı açılardan yorumlanmıştır (Burger, 2016). Bu bölümde bazı psikoloji kuramlarının kaygıya bakışı incelenmek istenmiştir.

2.2.1.1. Psikanaliz temelli bazı kuramlarda kaygı

Psikanalizin ortaya çıkmasında önemli bir yeri olan kaygıyı Freud psikanalizin ilk zamanlarında biyolojik kökenli olgu olarak tanımlamıştır ve temel bir iç çatışma olarak değerlendirmiştir (Geçtan, 2017, s. 46). Id, ego, süperego arasındaki bu çatışma başlangıçta fizyolojik bir durum olarak görülmektedir (Plotnik, 2009). Kişilerde cinsel engelleme sonucu kaygının ortaya çıktığını ve boşaltılmamış libido sonucunda oluştuğunu ifade etmiştir. Freud kaygıyı hem nevrotik çatışmanın dışa vurumu hem de kişiyi çevresel tehditlere karşı uyararak koşullara uyum sağlamasına katkıda bulunan bir işaret olarak tanımlamıştır (Geçtan, 1997). Freud kaygı ile ilgili görüşlerini birçok kere revize etmiş olsa da son olarak 3 tip kaygı üzerine durmuştur.

- 1- Gerçeklik Kaygısı: Kişinin gerçek dünyada algıladığı kaynağı belli nesnel kaygıdır. Mesela bir trafik kazasından yara almadan son anda kurtulan kişide bu kaygı oluşur.
- 2- Nevrotik Kaygı: Alt benliğe ait dürtüler tehlikeli bir halde bilince çıktığı zaman yaşanır. Kaynağı belli değildir ve savunma mekanizmalarının ortaya çıkmasına sebep olur.
- 3- Ahlaksal Kaygı: Alt benlikte oluşan dürtülerin, üst benlikteki ahlaki sıkı kurallara karşı çıktığı zaman ortaya çıkmaktadır. Burada kişi suçluluk duygusu yaşadığı için suçluluk kaygısı da denmektedir. Bu korkunun kaynağı da bilinmemektedir (Burger, 2016, s. 201).

Kaygıyı Freud'a yakın bir şekilde tanımlayan Sullivan, kaygının kabul edilemeyen duygu, istek ve düşüncelerin açığa vurulma korkusu sebebi ile ortaya çıktığını ve kişilerin bunlar ortaya çıktığında sevmeyeceklerini düşündüklerini söylemektedir. Ayrıca Sullivan kuramında kaygının önemli bir yeri olduğunu ve kişinin çevresiyle kurduğu ilişkiler neticesinde kaygının üstesinden gelebileceğini ifade etmektedir (Burger, 2016, s. 176-181).

Meslek yaşamına Psikanaliz temelinde başlamış olsa da daha sonraları kişilik gelişimindeki kültürel ve toplumsal etkileri incelemeye yönelmiştir. Davranışın doğuştan olan etkenlerden çok toplumsal etkenler sebebi ile ortaya çıktığını söylemiştir. Nevroz ve kadın psikolojisi üzerine çalışmalarını geliştirmiştir. Kaygı kavramı ile ilgili de temelini bilinçaltına dayandırsa da asıl olarak kaygının kişi kültürel değerler ile çatışmaya girdiğinde ortaya çıktığını söylemektedir. Özellikle kaygıyı arttıran ailelerde yetişen çocukların psikolojik durumlarına dikkat çekmiştir. Kişilerin kaygıdan kurtulmak için savunma mekanizmalarına başvurduklarını ve nevrotik iletişim tarzı geliştirdiklerini söylemektedir (Geçtan, 2017).

Adler kaygıyı kuramında belirttiği "Üstünlük Çabası" ve "Aşağılık Kompleksi" kavramları kapsamında tanımlamıştır. İnsanların yaşadığı aşağılık kompleksi neticesinde kendini yetersiz hissettiğini ve kaygının oluştuğunu söylemiştir.

Ayrıca Adler bireyin toplum ile bağlarını kaybettiğini hissedince kaygının ortaya çıktığını belirtmiştir (Köknel, 1995)

2.2.1.2. İnsancıl (Hümanistik) bazı kuramlarda kaygı

Gerçek benlik ve ideal benlik algısından bahseden Rogers kişinin davranışı ile kendini algılayış biçimi arasında fark varsa kaygının ortaya çıktığını söylemiştir. Fark ne kadar büyük ise kaygının da o derece arttığını ifade etmiştir (Cüceloğlu, 2016 s. 426). Mesela bir anne çocuğuna koşulsuz sevgi verebildiğine dair algısı varsa fakat her hatasında çocuğuna karşı öfkeli hallerini fark ettiyse bu durumda anne ya davranışını kötüleyerek ‘ Ben iyi anneyim fakat öfkeli davranmam kötü’ şeklinde yaklaşabilir veya ‘ Ben anneyim kızarım da severim de’ diyerek durumu akla uygun hale sokabilir. Buradaki çelişki devam ettikçe kaygı düzeyi de yükselmeye başlar ve zamanla kişinin kendilik algısının sarsılmasına sebep olur (Cüceloğlu, 2016 s. 426).

2.2.1.3. Varoluşçu bazı kuramlarda kaygı

İnsanı bir bütün şeklinde görerek kişiyi oluşturan tüm parçaların birbiri ile uyum içinde, birlikte ve iş birliği ile işlediğini söylemektedir. Kişi duygu, düşünce ve bedeni ile bir bütün olarak ele alınmaktadır. Bu bütüncül yaklaşım Gestalt terapiyi diğer yaklaşımlardan ayıran özelliştir. Bu bakış açısı kişiyi sadece kendi içinde değil, çevresiyle de bir bütünlük içinde ele alır. Kişinin çevresi ile kendi mikroorganizması arasındaki etkileşimi ‘ temas’ olarak tanımlamaktadır (Aktaş, 2002 s. 83-110). Birey kendi duyguları, bedeni ve düşünceleri ile temas yaşayabilir. Bu yaklaşımda kaygı, şimdi ve gelecek arasında oluşan boşluk şeklinde tanımlanarak, kaygının gelecek ile ilgili olduğu ve insanların bu boşluğu gelecek ile ilgili planlar yaparak doldurmaya çalıştıkları hatta şimdiki yaşayamadıkları için kaygının oluştuğunu savunmaktadır (Perls, 1969).

2.2.1.4. Cattell ve Scheier kaygı kuramı (Durumluk ve Sürekli Kaygı)

Cattell ve Scheier (1958, 1961) araştırmalarında faktör analizi kullanarak Durumluk ve Sürekli Kaygı şeklinde iki faktörlü kaygı kuramını ortaya koymuşlardır (akt. Büyüköztürk, 1997, s. 454).

Durumluk Kaygı: Kişinin karşılaştığı stresli ve problemlili durumlar sonucunda oluşan geçici bir kaygıdır. Kişiyi özel şekilde oluşur ve kısa sürelidir. Kaygıyı ortaya çıkaran durum ortadan kalkınca durumluk kaygı da azalmış olur. Bu kaygıya fizyolojik olarak kalp çarpıntısı, terleme gibi semptomlar da eşlik edebilir. Durumluk kaygı düzeyini ölçmek için kişinin bulunduğu an içinde nasıl hissettiklerine dair sorular sorulmaktadır (Spielberger ve diğerleri 1971, s. 145-158).

Sürekli Kaygı: Durumluk kaygı halinin çoğalması ve süreklilik kazanması şeklinde tanımlanabilse de kişinin kaygı haline yatkınlığını göstermektedir (Spielberger ve diğerleri, 1971). Sürekli kaygısı yüksek olan bireyler gerçekten kaygı veren bir durum içinde gereksiz orantısız tepkili davranışı sergilemektedirler. Bu tür kaygısı yüksek kişiler devamlı tedirgin bir halde olarak daha kolay karamsarlığa düşüp, daha kolay incinebilirler (Yiğit, Dilmaç, Deniz ve Hamarta, 2014).

Bu araştırmada Spielberg ve arkadaşlarının (1971) geliştirdiği Durumluk-Sürekli Kaygı ölçeği ile iki faktörlü kaygı üzerinden ölçüm yapılmıştır. Annelerin hem durumluk kaygı ve hem sürekli kaygı puanlarının kendilik algısı ile ebeveynliğe yönelik tutumlarında ebeveyn öz yeterliği, ebeveynliğe karşı ilgisi ve ebeveynlikten aldığı doyuma aracı etkisinin olup olmadığına bakılmak istenmiştir.

2.3. Ebeveynliğe Yönelik Tutum

Tutumlar, bireylerin olaylara, inançlara, kurumlara yönelik ve diğer kişiler ile ilişkilerinde gösterdikleri davranışları büyük ölçüde belirlerler. Tutumların oluşması doğuştan değil, öğrenme ve gözlem yolu ile olur. Ve bu oluşumda aile ve arkadaşlar gibi yakın çevrenin etkisi büyüktür. Bu şekilde edinilen tutumlar doğrudan gözlemlenemese bile kişinin davranışlarının oluşumunda etkilidir (Seçer ve diğerleri, 2008). Ebeveynliğe yönelik tutum ise kişinin kendini ebeveyn olarak yeterli görüp görmemesi, ebeveynliğe ilgisinin olup olmaması ve ebeveynlikten doyum alıp almaması ile ilgilidir. Bu tutumlar ebeveynin kişisel özellikleri, duygu durumları, inançları ve düşüncelerinden etkilenerek ortaya çıkmaktadır (Yavuzer ve Demir, 2016, s. 65-66). Bu tutumların farklı tecrübeler ve eğitim yolu ile değişmesi ve gelişmesi mümkündür. Nitekim Bandura (1982) kişinin tutumlarını etkileyen öz yeterliliğin değişmeyen bir kişilik özelliği olmadığını aksine yaşamda oluşan durumlarla ve

bireyin gelişim süreçleri ile değişebilen bir kavram olduğunu ifade etmiştir. Psikoloji alanında öz yeterlilik kavramını ilk kullanan isim olan Bandura'nın sosyal bilişsel kuramına göre bireylerin tutumlarını, seçimlerini ve eylem şekillerini kişinin öz yeterlilik inancı etkilemektedir (Bandura, 1977).

Öz yeterlik ile ilgili inançların oluşmasına etki eden süreçler karışık ve birbirleriyle ilişkili olması sebebi ile bu durumun araştırılarak geliştirilmesi mümkündür. Bandura, (1994) öz yeterliğe dair inançlarının temel olarak dört kaynağa dayandığını belirtmiştir. İlk olarak kişinin kendi performansı ile ilgili deneyimleri bunda etkilidir. Kişi yapabilirliğini gördükçe kendine inancı artacaktır veya olumsuz deneyimle yeterlik inancı azalacaktır. Diğer kaynak, başkalarının performansları gözlemlenerek elde edilen dolaylı deneyimlerdir. Başkalarının yapabildiğini gören kişi kendinin de yapabileceğine inanabilir veya onların yaptıklarını kendinin yapamayacağını düşünerek yetersizliği artabilir. Diğerleri ise kişilerin kendilerini psikolojik olarak yargıladıkları durumlar ve sözel olarak ikna yöntemidir. Bunlar da yorumlandıkları şekle göre yeterlilik algısını artırıp azaltabilir.

Ebeveynliğe yönelik tutumlar oluşurken farklı etkenlerin söz konusu olduğu bilinmektedir. Öncelikle ebeveyn olan kişilerin kendi anne ve babaları ile deneyimledikleri neticesinde zihinlerinde oluşan ebeveyn profili kişinin tutumunu etkilemektedir. Diğerleri yaşadığı toplumun kültüründe var olan çocuk yetiştirme tutumlarının kişi tarafından benimsendiği şekli ile edindiği yeterlik algısıdır. Bir diğeri ise çevresinde tanık olduğu ebeveyn rolleri ve buradaki öz yeterlik algılarının kişide etkili olmasıdır. Bu süreçlerin sonucunda kişi kendi benlik algısı ve duygusal durumunun etkisi ile ebeveyn tutumlarına yönelik bir algı geliştirir. Bu süreçte arzulanan kendini ilgili ve yeterli bir ebeveyn olarak algılayarak, bu rolden aldığı doyumu arttırmaktır (Seçer ve diğerleri, 2008).

Kişinin kendi tutumlarının farkına vararak tutumlarını ve davranışlarını iyileştirmesi, bir çocuğun yetişmesinde her halinin yadsınamaz bir etkisi olan anneler için elzemdir. Özellikle yaşamının ilk yıllarında çocuğun öğrendikleri ve davranışları ailenin ona karşı tutumları ile şekillenmektedir. Yine bir bireyin yüksek benlik saygısına, gelişmiş özgüvene sahip bir birey olarak yetişmesinde çocuklukta sunulan fırsatlar ve ebeveyn tutumları etkilidir (Çetin, 2017). Yanlış ebeveyn tutumları

çocuğun gelişiminde telafisi zor etkiler bırakabilmektedir (Ağır ve diğerleri 2005). Bu sebeple sağlıklı çocukların yetişmesi ve gelişmesi konusunda ebeveynliğe yönelik tutumların iyileştirilmesi önemli bir etkidir. Hatta ebeveynliğe yönelik olumlu duygular içinde olarak tutumlarını iyileştirmek anne-baba için bir sorumluluktur. Nitekim Unicef (2021) sözleşmesinin 27. Maddesinde çocuğun gelişimi için gerekli yaşam şartlarını sağlamak sahip oldukları imkânlar ve güçleri miktarınca önce çocuğun anne-babasına ve bakımını üstlenen kişilere düştüğü bahsedilmektedir. Gerekli hayat şartlarının sağlanabilmesi için ebeveynin yeterli hissetmesi ve ebeveynliğe karşı ilgi göstermesi son derece önemlidir. Ebeveyn olmaktan şikayet eden, mutsuz olan anne-babaların bu tutumları çocuğun gelişimini olumsuz etkilemektedir (Çetin, 2017). O halde ebeveynliğe yönelik tutumlara etki edebilecek kişisel tutum ve duygular neler ise bunları fark ederek bu konuda yapılabilecek iyileştirmeleri belirlemek, kişinin kendi gelişimi ile beraber çocuk yetiştirme hususunda da gereklidir.

Ebeveyn rolü kişinin kendilik algısı temelinde oluşmaya başlayarak ebeveyn olmaya dair yeterlilik algısı, bu alanda yaşadığı kaygı ve rolden aldığı doyumun da devreye girmesi ile şekillenir. Ebeveynin çocuk yetiştirme tutum ve davranışları da kişinin ebeveyn olarak kendini yeterli hissedip hissetmemesi, ebeveyn rolüne verdiği anlam, rolden aldığı doyum ile oluşur (Güler ve Yetim, 2008, s. 35). Bu sebeple annelerin ebeveynliğe yönelik tutumları, kişilik özellikleri ve duygu durumlarının bu tutumlara etkisinin araştırılması çocuk yetiştirme konusunda önem arz etmektedir.

2.3.1. Ebeveyn öz yeterliği

Öz yeterlik kişinin kendini yeterli hissetmesi, yaşanan olaylar karşısında baş etme stratejileri geliştirmeyi başarıp başaramadığına dair kişilerin algıları şeklinde tanımlanmıştır (Bandura, 1982). Diğer taraftan öz yeterlilik inancı kişinin stres ve kaygı seviyesini, olumsuz durumlarda kendini toparlama süresini, engellere karşı direniş ve harcaacakları çabayı, kişinin kendine koyduğu hedefi ve sonuç olarak başarısını etkileyen bir unsurdur (Pajares, 1997, s. 3-4).

Yine öz yeterlik kavramının içine dahil olan ebeveyn öz yeterliliği ile ilgili de farklı tanımlar yapılmıştır (Öztürk ve Giren, 2015). Bu tanımlardan biri ebeveynlerin çocuk yetiştirmeye dair sorumluluklarını yerine getirme potansiyelleri hakkındaki

algularının ebeveyn öz yeterliliğini ifade etmesidir. Diğer ebeveyn rolündeki görev ve sorumluluklara dair inançları ve algılarıdır. Bir diğeri çocuğun ihtiyaçlarının karşısında ebeveynin kendi performansına ve potansiyeline yönelik inançlarıdır (Işıkol, 2019 s. 29). Ayrıca anne babaların yaşam boyunca görevlerini ve ortaya çıkan her türlü durumu güvenli bir şekilde yönetebileceğine olan inancı da ebeveyn öz yeterliği olarak tanımlanmıştır (Gros ve Rocissano, 1988, s. 19-29). Bu inancın ortaya çıkmasında ebeveynin kişilik gelişimi ve kendini yeterli algılaması önemlidir (Belsky, 1984 s. 83-96). Bu durumda ebeveynin öz yeterliği kendini yeterli algılamasına ve burada yaşadığı kaygı durumlarına bağlı olarak gelişim gösterir. Yeterlik düzeyleri yüksek ebeveynlerin çocuklarına daha kaliteli yaşam kurmada yardımcı oldukları, problem çözme becerileri geliştirmede alt yapı hazırladıkları ve duygusal donanım kazandırdıkları, emir tarzında önerileri yapmaktan kaçındıkları, sözel iletişimde dikkatli oldukları, şefkat göstererek kabul edici tavır sergiledikleri vurgulanmaktadır (Ulusavaş, 1988). Coleman ve Karraker (2000) ebeveyn öz yeterliği yüksek seviyede bulunan kişilerin çocukları ile ilgili yaşadıkları problemlili durumlara çözüm odaklı yaklaştıklarını, düşük ebeveyn öz yeterliğine sahip kişilerin problemlili olayları tehdit ve korku aracılığı ile çözmeye çalıştıklarını söylemiştir. Ayrıca ebeveyn öz-yeterlik düzeyi arttıkça çocuklarında sosyal beceri düzeyinin arttığı ve görülen problemlili davranışların azaldığı ortaya koyulmuştur (Işıkol, 2019, s. 142). Diğer taraftan ebeveyn yeterlilik algısı zayıf olan annelerin çocuklarına yol göstermede büyük oranda emir tarzı cümleler kullandıkları, duygu durumlarını kontrol etmede yetersiz olması sebebi ile çocuklarını ihmal ve istismar etme durumu ile daha çok karşılaştığı görülmüştür (Mash, Johnston ve Kovitz, 1983). Kısaca ebeveynin kişilik özellikleri, kendinde diğerlerine kıyasla algıladıkları, ebeveyn olarak rolüne bazen doğrudan bazen de dolaylı olarak etki etmektedir (Ülker, 2016, s. 32).

Ebeveyn öz yeterliği literatürde göreve özgü yaklaşım, alana özgü yaklaşım ve yaygın alan olarak 3 şekilde ele alınmaktadır (Kotil, 2010, s. 40). Göreve özgü yaklaşımda kişilerin ebeveynlik görevlerindeki becerilerini nasıl algıladıklarına bakılmaktadır (Ballenski ve Cook, 1982; Teti ve Gelfand, 1991). Bu çalışmalarda bu tür bir öz yeterlik algısına bakılmıştır. Alana özgü yaklaşımda duygusal-fiziksel bakım disiplin gibi alana özgü yeterlik algısı dikkate alınmaktadır. Bu tarz yaklaşıma Bandura ve diğerlerinin (2001) yaptıkları çocukların kariyer yörüngelerini belirleyen öz yeterlik

inançlarına dair araştırma örnek verilebilir. Yaygın alan da ise Bandura (1982) araştırması gibi bir görev ile bağlantılı olmayan genel yeterlik algısına bakılmaktadır.

2.3.2. Ebeveyn rol doyumunu

Ebeveynliğe yönelik tutumları ölçerken ebeveynlik doyumunu da ölçülmektedir. Ebeveynlik doyumunu hem ebeveynlik için gereken rollerden elde edilen doyum hem de çocuk ile ilişkide ulaşılan doyum olarak tanımlanabilir (Mouton ve Tuma, 1988). Rol doyumunu kişinin ebeveynliğinden memnun olma hali ve sorumluluklarını yerine getirmekten duyduğu doyum olarak da ifade edilebilir (Seçer ve diğerleri, 2008). Ebeveyn rolünden alınan doyum azaldığında annenin ebeveynliğe yönelik hayal kırıklığının artması, kaygı halinin yükselmesi ve motivasyonunun azalması gibi durumlar ortaya çıkabilir (Johnston ve Mash, 1989). Bu gibi durumların kişinin ebeveyn olarak yeterli hissetmesini etkileyerek çocuk yetiştirme tutumlarının olumlu veya olumsuz olmasında belirleyici olduğu görülmektedir (Seçer ve diğerleri, 2008).

Anne-çocuk ilişkisi ve ebeveyn rol doyumuna dair yapılan araştırmalarda bireyin kendini anne olarak algılama halini ve benlik saygısını ebeveyn rolünden aldığı doyumun etkilediği ve böylece kadının, anne olarak daha duyarlı olduğu savunulmuştur (Lamb, Chase, Landsdale ve Owen, 1979). Ebeveyn rolünden doyum sağlayabilen kadın, annelik yapmak için gerekli hevese ve duyarlılığa sahip olur. Bunun sonucunda çocuğu ile arasındaki ilişkide daha yeterli hisseder (Güler, 2007). Bireyin yerine getirdiği her rolde olduğu gibi ebeveyn rolünü yerine getirirken de aldığı doyumunu etkileyen birçok faktör vardır. Kişinin kendi duygusal ve bireysel donanımlarının sağlam ve yeterli olmasının, yaş, eğitim durumu, sosyo-ekonomik durum gibi etkenlerin bu doyumunu etkileyeceği öngörülmektedir (Ülker, 2016; Demir, 2017).

2.3.3. Ebeveynliğe yönelik ilgi

Ebeveynliğe yönelik tutumun içinde ölçülen ebeveynliğe yönelik ilgi, ebeveynlerin bu konuda ne kadar istekli olduğunu, kendisine düşen ebeveynlik görevlerini yerine getirmekte ne kadar inançlı olduğunu anlatmaktadır. Ebeveynliğe duydukları ilgi yüksek olan annelerin çocukları ile ilgili bilinçli davranışlar

sergiledikleri, çocukla ilgili sorun olan durumlarda çözüme daha kolay ulaştıkları ve ilgisi az olanlara kıyasla duyarlı hallerinin daha fazla olduğu söylenebilmektedir (Rogers ve Matthews, 2004). Anne-babaların ebeveynliğe yönelik ilgisi yüksek olduğunda çocukları ile ilgili ortaya çıkan problemlere bilinçli bir yaklaşım sergiledikleri, ilgisi az olan ebeveynlere nispet ile daha duyarlı davrandıkları saptanmıştır (Özdemir, 2012).

2.4. İlişkisel Literatür

2.4.1. Kendilik algısı ile kaygı arasındaki ilişki

Birey kendilik algısını oluştururken kendini ve çevresini gözlemleyip kendine dair izlenimler edinerek, genel olarak ne kadar yeterli olduğunu da değerlendirir. Bunun sonucunda kendini yeterli görmez ise kendi hakkında olumsuz tutum ve duygulanıma sahip olur (Şahin ve Yaka, 2010). Bu duygulanımlardan biri de kaygı halinin çoğalmasdır. Kişilik yapılanmasını inceleyen birçok kuram kaygıya değinmiştir. Hatta bazı kuramlar kişiliği oluşturan temel güçlerden ilkinin kaygı olarak kabul etmiş, kimi de davranışın ortaya çıkması ve kişiliğin yapılanmasında ikincil olarak rolü bulunan etkendir demiştir (Köknel, 1995, s. 133).

Kendilik algısı ve kaygı arasındaki ilişki araştırmacılar tarafından çokça merak edilen bir olgudur. Yapılan birçok araştırmada beraberinde birçok faktör ile ilişkisine bakılsa bile kendilik algısı ve kaygı arasındaki ilişkide kendilik algısı olumlu olduğunda kaygının azaldığına dair veriler elde edilmiştir (Akça ve diğerleri, 2011; Barlas ve diğerleri, 2010; Çelik ve Şengül 2017; Gemlik, Sıgılı ve Sur, 2007; Küçük 2010). Bu iki kavram birçok kuramcı tarafından farklı boyutlarda incelenmiştir. Yapılan literatür çalışmasında kendilik algısı yükseldikçe özellikle ergen ve üniversite öğrencilerinde akademik hayatlarını olumlu etkilediği ve kaygı seviyelerinde azalmaya etki ettiği görülmektedir (Akça ve diğerleri, 2011; Ashtiani ve diğerleri, 2007; Barlas ve diğerleri, 2010) Ayrıca doktor, öğretmen gibi çeşitli meslek gruplarında kendilik algısının bu tip mesleki rollerde çeşitli kaygı durumları ile birlikte araştırıldığına da rastlanmıştır (Çelik ve Şengül, 2017; Gemlik ve diğerleri, 2007; Küçük, 2010). Fakat annelerde bu araştırmaların özellikle anneleri daha donanımlı hale getirmek için yapılan eğitimlere katkı sağlamak amacı ile yapılanların az olduğu

görülmektedir (Demir, 2017). Bu sebeple annelerle böyle bir çalışmanın yapılmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kendilik algısı çerçevesinde kendilik imajı, kendilik bilinci, kendilik saygısı gibi farklı ifadeler kullanılmıştır (Simmons, Rosenberg ve Rosenberg, 1973). Ayrıca kendilik ile ilgili çalışmalarda benlik saygısı, kişinin kendini ne kadar olumlu değerlendirdiğini göstermektedir. Bu sebeple olumlu kendilik algısının yüksek benlik saygısını gerektirdiği söylenebilir (Onnar, 2020).

Kaygı kavramı ile ilgili de literatürde farklı boyutları dikkate alınarak çalışmalar yapılmıştır. Bu boyutlardan bazıları sosyal kaygı, görünüş kaygısı, durumluk kaygı, sürekli kaygı gibi farklı alt başlıklardır. Literatürde hem kendilik algısı ve hem kaygı üzerine yapılan çalışmalarda bu kavramlar farklı boyutları ile değerlendirilmiş olsa da en genel itibarı ile aralarındaki ilişkinin varlığına bakılmış ve büyük ölçüde ilişki bulunmuştur. Şahin ve arkadaşlarının (2011) yaptıkları araştırmada anksiyete bozukluğu yaşayanların olumsuz kişiler arası ilişki tarzı ve olumsuz kendilik algısına sahip oldukları, öfke ve anksiyete belirtilerinin yüksek olduğu bulunmuş ve kaygı bozukluğu yaşayan kişilerin benlik algılarının daha olumsuz olduğu gösterilmiştir. Mersin Üniversitesi'nde yapılan bir araştırmada kişinin yaşam boyu geliştirdiği ve devamlı gelişmekte olan kendilik algısı ve Gestalt Teması biçimlerinin kaygı seviyesini negatif yönde etkilediği bulunmuştur (Akça, Şahin ve Vazgeçer, 2011). Uzun, (2008) araştırmasında, sağlıklı kişilerin kaygı bozukluğu yaşayan bireylere göre olumlu kendilik algısına sahip olduklarını söylemiştir. Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin kendilik algıları ve ruhsal belirtileri arasındaki ilişkiye dair yapılan araştırmada kendilik algısı ile kaygı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Barlas, Karaca, Onan ve Işıl, 2010), İran' da ergenler ile ilgili yapılan bir araştırmada kendilik algısı ile kaygı düzeyleri arasında negatif yönde ilişki bulunmuştur (Ashtiani, Ejei, Khodapanahi ve Tarkhorani, 2007). Garcia (1998) araştırmasında alt faktörlerde kaygı bozukluğu yaşayanların görünüş kaygılarının artması ile beraber hem sağlık durumu ve hem de kendilik algısının zayıfladığını söylemektedir. Jiao ve Onwuegbuzie, (1999) araştırmasında kendilik algısının yedi boyutu ve kaygının beş boyutu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu araştırmada da kendilik algısı ve kaygı arasında negatif yönde ilişki bulunmuştur.

8-11 yaş arası çocukların motor becerileri, kendilik algısı ve anksiyete bozuklukları ile ilgili araştırmada kaygı bozukluğu yaşayan çocukların düşük kendilik algısına sahip oldukları gösterilmiştir (Ekornas, Lundervold, Tjus ve Heimann, 2010). Cinsiyet, kaygı ve kendilik algısı üzerine yapılan araştırmada kaygı seviyesi yüksek bireylerin, kaygısı düşük olanlara göre daha fazla olumsuz duygu yaşadıkları ve kendilerini içe dönük algılayarak kendilik algısının düşük olduğunu belirtmişlerdir (Kirkcady, Eysenck, Furnham ve Siefen 1998). Sosyal kaygı ve kişiler arası algı ile ilgili yapılan bir araştırmada anksiyete seviyesi yüksek kişilerin kendilerini daha olumsuz algıladıkları görölmüştür (Christensen, Murray ve Means-Christensen, 2003). Sosyal kaygı ile ilgili bir diğer çalışmada ise kaygı seviyesi yüksek bireylerin kişilik özellikleri ile ilgili olumlu inanca sahip olmasının kaygı seviyesi düşük bireylere göre daha az olduğu bulunmuştur (Wilson ve Rapee, 2006). Uysal (2020) yapmış olduğu araştırmada ise; çocukların benlik saygısı ile kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamadığı görölmüştür.

Alan yazın incelendiğinde tüm bu çalışmalardan özetle kendilik algısı ile kaygı arasında negatif yönlü bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Bir başka deyişle kişilerin olumlu kendilik algıları arttıkça kaygı düzeylerinin de azaldığı görölmektedir. Bu çalışmanın hipotezlerinden biri; annelerin kendilik algısı ile kaygı düzeyleri arasında negatif yönlü bir ilişkinin çıkması beklenmektedir.

2.4.2. Kaygı ile ebeveyn öz yeterlik arasındaki ilişki

Öz yeterlik kişinin yaşam içinde yapması gereken işlerde ve girmesi gereken rollerde kendini ne kadar yeterli algıladığını gösteren bir kavram olması sebebi ile bu yeterli algılamanın kişinin ruhsal ve duygusal durumundan ayrı olarak düşünölməsi zordur (Parajes, 1997). Çeşitli duygusal durumları kişinin öz yeterlik seviyesini etkilediği dikkate alındığında duygusal durumlardan biri olan kaygının öz yeterliği ne kadar etkilediği bu araştırmada incelenmek istenmiştir. Zira kaygı durumu birçok kavram ile birlikte incelendiğinde yüksek seviyede olduğu takdirde kişinin işlevselliğini etkilediği bulunmuştur (Nazlıoğlu, 2019). Alan yazın incelendiğinde; ebeveyn öz yeterlilik ve kaygı arasındaki ilişkinin genellikle ebeveyn öz yeterliliği ile her yaş grubundan çocuklarının kaygı seviyesi arasındaki ilişki üzerine yoğunlaştığı görölmektedir. Bu çalışmada kaygının ebeveynin tutumlarının alt boyutlarından

ebeveyn öz yeterlilik, ebeveyn doyumu, ebeveynliğe karşı ilgiyi nasıl etkilediğine bakılmak istenmiştir. Ebeveynlerin kendi kaygısı ve kendi ebeveyn öz yeterliği arasındaki ilişki ile ilgili çok az araştırmaya rastlanmaktadır. Demir'in (2017) anneler ile yaptığı çalışmada sürekli kaygı ile ebeveyn öz yeterliği arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Çetin, (2017) annelerin ayrılık kaygısının ebeveyn öz yeterlik seviyesini etkilediğini ve bunun da çocuklarının ayrılık kaygısına etki ettiğini bulmuştur.

Genel olarak araştırmalar öğrencilerin öz yeterlik ve kaygı seviyesi üzerinde yoğunlaşmaktadır. Ortaokul öğrencileri ile yapılan bir çalışmada duygusal öz yeterlik azaldıkça kaygı seviyesinin yükseldiği görülmüştür (Kılıç, 2019). Ergenlerle yapılan bir başka çalışmada öz yeterlik düzeyleri ile anksiyete depresyon ve olumsuz benlik algısı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur (Telef, 2011). Lise öğrencilerinde ertelemede öz yeterlilik ve anksiyetenin rolü ile ilgili yapılan bir çalışmada özyeterlik ve anksiyetenin birbirleri ile doğrudan ilişkili olduğu bulunmuştur (Haycock, 1998). Muris (2002), ergenlerle yaptığı çalışmada öz yeterlik, anksiyete bozuklukları ve depresyon arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 596 ergenin katıldığı çalışmada öz-yeterlik düzeyinin düşük olmasının sürekli kaygı ve depresif özellikleriyle beraber görüldüğü saptamıştır. Yine öz yeterlik ve psikopatolojik belirtiler arasındaki ilişkide duygusal öz yeterliğin anksiyete ile yüksek derece ilişkili olduğu bulunmuştur (Suldo ve Shaffer, 2007). Ortaya çıkan anksiyete bozukluğu klinik düzeyde olan ergenler ile çalışılan bir başka araştırmada ise kaygı ile duygusal öz-yeterlik arasında negatif yönde ilişki bulunmuştur (Landon, Ehrenreich ve Pincus, 2007).

Ebeveyn öz yeterliği yüksek olduğunda zorlu durumlarla başa çıkabilme, stres sonucunda daha az olumsuz duygu yaşama, sorunlar karşısında sebat edebilme ile ilgili yardımcı olmaktadır. Fakat düşük ebeveyn öz yeterliği yüksek anksiyete seviyesi, başarısızlık durumunda kendini sorumlu tutma gibi sonuçlara yol açmaktadır. Ayrıca çocuklarda problemlili davranışlar olması ebeveynin öz yeterlik seviyesini düşürüp, depresyon düzeyini arttırmaktadır. Düşük öz yeterlik annenin depresyonuna, annedeki depresyonda çocukta problemlili davranışların olmasına sebep olmaktadır (Weaver, Shaw, Dishion ve Wilson, 2008), Duygusal davranışsal bozukluk ile klinikte yatan

çocukların anneleri ile yapılan bir çalışmada öz yeterlik ile anne-babaların stresi arasında negatif bir ilişki olduğu, öz yeterlik arttıkça daha fazla duygusal kontrole sahip olarak kaygı seviyelerinin azaldığı belirlenmiştir (Scheel ve Rieckmann, 1998). Hastings ve Brown (2002), annelerin öz yeterliğinin çocuklarının problem davranışları ile kendi anksiyete ve depresyon düzeyleri arasında aracı değişken olduğunu belirtmişlerdir.

Kaygı olumsuz bir duygu durumu olmakla beraber bir kişinin aşırı kaygılı davranışı olumsuz bir davranış olarak görülmektedir. Bu durumdan yola çıkarak ebeveyn yeterliliği ile ebeveynlerin olumsuz duygu ve davranışları arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalara da bu bölümde yer verilmiştir. Nitekim anne- babanın duygu durumunun çocukların gelişimini ve davranışlarını etkilediği görülmektedir (Dix, 1991 s.3-25). Coleman ve Karreker (1998) ebeveyn öz yeterliliği ile ilgili yaptığı araştırmada olumsuz duygulanım ile ebeveyn öz yeterliliği arasında negatif yönde bir ilişki bulmuştur. Yine Balat ve arkadaşları okul öncesi çocukların annelerinin öz yeterlilikleri ile öfke durumlarını araştırdığı çalışmasında aralarında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulmuştur (Balat, Sezer ve Tunceli, 2014). Yine Balat (2014), Teti ve Gelfand, (1991), yaptıkları araştırmalarda annelerin öz yeterliği ile depresyon düzeyleri arasında negatif yönde bir ilişki bulmuşlardır. Üniversite öğrencileri ve ebeveynleri ile öz- yeterlikle ilgili yapılan araştırmada öz yeterlik algısı düşük ebeveynlerin kontrol odaklı davranışlarda bulunduğu, kaygı ve suçluluk duygusu ile sevgisini tam olarak gösteremeyip tutarsız davrandığı bulunmuştur (Akçınar ve Özbek, 2017). Annelerin ebeveyn öz-yeterliklerinin gelişimi risk altında bulunan bebeklerine etkisi ile ilgili araştırmada annelerin öz-yeterlik seviyelerinin yüksek olmasının bebeklerin gelişimlerine olumlu etkisi olduğu saptanmıştır. Öz-yeterliği düşük çıkan annelerin stres altında, kaygılı ve depresyona yatkın olduğu ve eğitim yolu ile öz-yeterliğin arttırabileceği ifade edilmiştir (Aksoy ve Diken, 2009) Ebeveyn tutumlarından bahsettiğimizde çeşitli kuramlarda ebeveyn tutumlarının bu çalışmada ele alındığı gibi öz yeterlik kavramını ön plana çıkararak değil ebeveynin davranışlarını demokratik, otoriter, ihmal edici şeklinde sınıflandırarak araştırıldığı görülmektedir. Bu şekilde sınıflandırma yapan çalışmalar incelendiğinde ebeveynin ihmal edici, otoriter veya demokratik tutumları benimsemesinde kişinin ebeveyn olarak kendini yeterli hissedip hissetmemesinin etkili olduğu düşünülmektedir.

(Alabay, 2017; Azkeskin ve diğeri, 2013; Bal, 2015; Ersoy, Kurtulmuş ve Tekin, 2014; Şanlı ve Öztürk, 2015). Fakat bu araştırmalarda bu şekilde tutumlara yol açan sebepler ile ilgili sadece demografik değişkenlerin etkisi incelenmiş olup ebeveynlerin kendi kişisel ve duygusal özelliklerine bakılmamıştır. Kendini yeterli bir ebeveyn olarak değerlendirip ve çocuğu ile iletişimini ve ilgisini yeterli hissetmenin ebeveynin çocuğuna karşı daha demokratik yaklaşmasına yardım edeceği düşünülmektedir.

Alan yazındaki bilgilerden özetle; ebeveynlerin kaygı düzeyleri ile ebeveyn öz yeterlik düzeyleri arasında negatif yönlü bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Bu araştırmanın amacı; annelerin kendilik algıları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkide kaygının aracı rolünün incelenmesidir. Bu çalışmanın hipotezi; annelerin olumsuz kendilik algılarının arttıkça kaygı düzeylerinin yükseleceği ve bu durumun ebeveyn özyeterlik düzeylerini negatif yönde etkileyeceği yönündedir.

2.4.3. Kendilik algısı ile ebeveyn öz yeterlilik arasındaki ilişki

Kendilik algısı psikoloji kuramlarında en genel olarak kişinin kendi yapabildiği veya yapamadıklarını çevresindeki kişiler ile karşılaştırarak değerlendirmesi ve bu şekilde kendini olumlu veya olumsuz algılaması şeklinde tanımlanmaktadır (Bilgin, 2014, s. 132,133). Kişilik gelişimi içinde değerlendirilen kendilik algısının, benlik algısı ve benlik saygısı gibi kavramları da içinde barındırdığı söylenebilir. Bir kişinin kendilik algısının olumlu olması benlik saygısının da yüksek olduğu anlamına gelebilir (Garaigordobil, Pérez ve Mozaz, 2008; King, 1997; Swann, Chang-Schneider ve McClarty, 2007; akt. Onnar, 2020). Öz Yeterlik ise kişinin karşılaştığı güçlüklerin üstesinden gelebileceği, çözüm bulabileceğine dair kendini yeterli algılamasıdır (Senemoğlu, 2015, s. 234). Öz yeterlik kavramına en genel hali ile baktığımızda literatürde kendilik algısı ve benlik saygısı ile genel olarak öz yeterlik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunan araştırmalara da rastlanmaktadır (Aydoğan ve Özbay, 2012; Buluş ve Samur, 2017; Yıldırım ve Atilla, 2020). Herman (2005) sosyal alanda benlik saygısının öz yeterliğe katkısının yüksek olduğunu belirtmiştir. Yine Çin’de yapılan çalışmada benlik saygısı yükseldikçe sosyal öz yeterliğinin arttığı görülmüştür (Lin, 2006). Ergenlerle çalışılan bir doktora tezinde olumsuz kendilik algısı ile öz yeterlik arasında negatif yönde ilişki bulunmuştur (Telef, 2011). Genel öz yeterlik ve kariyer öz yeterliği ile benlik saygısı arasında olumlu yönde ilişki bulunan çalışma da

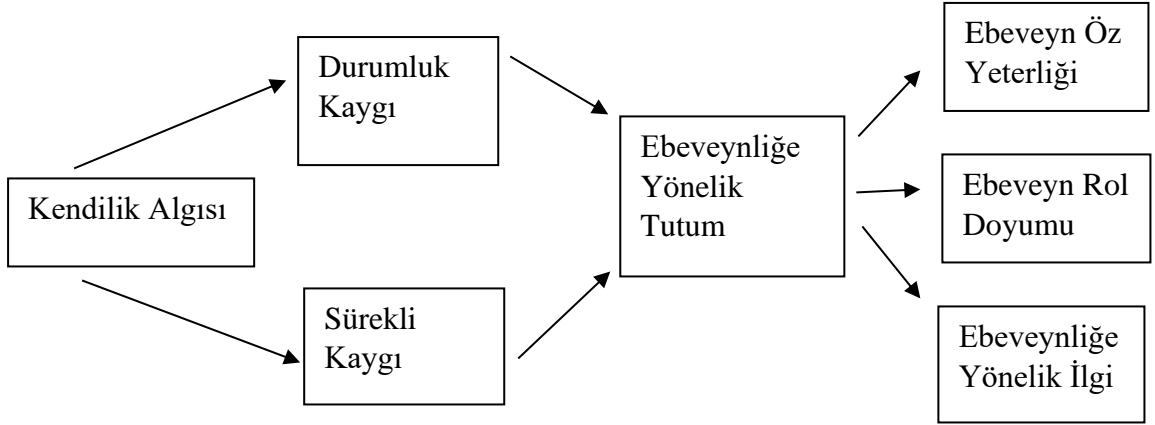
bulunmaktadır (Betz ve Klein, 1996). Chen ve arkadaşları (2001) öz yeterlik ölçeği geliştirmek için yaptıkları çalışmada benlik saygısı ve öz yeterlik arasında ilişki olduğunu söylemişlerdir. Ayrıca literatürde kişinin kendini genel olarak yeterli bulması ile ebeveyn olarak yeterli algılaması arasında ilişki olduğuna dair anlamlı ilişki bulunan çalışmalara da rastlamak mümkündür. Baş, (2019) 60-72 aylık çocukların anneleri ile yaptığı çalışmada annelerin genel olarak kendini yeterli görmesi ile ebeveyn öz-yeterlikleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğunu söylemektedir. Ebeveyn öz-yeterliği ise kişinin ebeveynliğe dair duygusal olarak yeterli algılaması olarak bakıldığında Anthony ve arkadaşları (2005) yüksek öz yeterlik ve kendilik algısına sahip anne babaların çocuklarına daha tutarlı, olumlu ve davrandığını bulmuştur.

2.5. Araştırmanın Modeli, Araştırmanın Değişkenleri, Hipotezler

Bu bölümde araştırmanın oluşturulduğu modeldeki bağımlı, bağımsız ve aracı değişkenler ve bunlar ile oluşturulan hipotezlere yer verilmektedir.

2.5.1. Araştırmanın modeli ve değişkenleri

Bu araştırma, annelerin kendilik algısı ile ebeveynliğe yönelik tutumları arasında kaygının aracılık rolünü araştırmayı amaçlayan nicel bir çalışmadır. Kendilik algısı bağımsız değişken, ebeveynliğe yönelik tutumlar bağımlı değişken, durumluk-sürekli kaygı aracı değişkendir. Bağımlı değişken üzerindeki bağımsız değişkenin etkisinin aracı değişkenin dolaylı etkisi ile oluşup oluşmadığını anlamak için aracı model analizleri kullanılmaktadır (Preacher ve Hayes, 2008). Ayrıca kendilik algısı, sürekli kaygı, durumluk kaygı, ebeveynliğe yönelik tutum ve bunun alt faktörleri olan ebeveyn öz yeterlik, ebeveyn rol doyumunu ve ebeveynliğe yönelik ilgi arasındaki ilişkileri ortaya koymak için ilişkiyel tarama modeline uygun bir çalışma gerçekleştirilmiştir. İki veya daha fazla değişken arasındaki birlikte değişimin var olup olmadığını ve derecesini belirten modele ‘‘İlişkiyel Tarama Modeli’’ denir (Karasar, 2012). Bu araştırma ile ilgili yukarıda anlatılanlar ışığında Şekil 2.1’de gösterilen model tasarlanmıştır.

Şekil 2.1: Araştırmanın Modeli

2.5.2. Araştırmanın Hipotezleri

Bu çalışmada araştırılmak istenen hipotezler şu şekilde belirlenmiştir.

H1: Annelerin kendilik algısı durumluk kaygı düzeylerini negatif yönde yordamaktadır.

H2: Annelerin kendilik algısı sürekli kaygı düzeylerini negatif yönde yordamaktadır.

H3: Annelerin kendilik algısı ebeveynliğe yönelik duygusal yeterlik düzeylerini pozitif yönde yordamaktadır.

H4: Annelerin durumluk kaygı düzeyleri ebeveynliğe yönelik duygusal yeterlik düzeylerini negatif yönde yordamaktadır.

H5: Annelerin sürekli kaygı düzeyleri ebeveynliğe yönelik duygusal yeterlik düzeylerini negatif yönde yordamaktadır.

H6: Annelerin kendilik algısı ile ebeveynliğe yönelik duygusal özyeterlik düzeyleri arasındaki ilişkiye durumluk kaygı düzeyleri aracılık etmektedir.

H7: Annelerin kendilik algısı ile ebeveynliğe yönelik duygusal özyeterlik düzeyleri arasındaki ilişkiye sürekli kaygı düzeyleri aracılık etmektedir.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın bu bölümünde veri toplama araçları, araştırmanın evren ve örnekleme, verilerin toplanması ve analizine dair açıklamalar yer alacaktır.

3.1. Örneklem

Çalışma grubu için örneklem ölçüt örnekleme yöntemine göre belirlenmiştir. Araştırmanın linki WhatsApp grupları, Instagram ve Facebook üzerinden 0-15 yaş arası çocukları olan annelere gönderilmiştir. 411 anne araştırma sorularını tamamlamıştır. Fakat 12 annenin çocukları belirlenen yaş aralığında olmadığı için verileri çıkarılmıştır. Araştırmaya katılan 399 annenin demografik özellikleri Tablo 3.1’de gösterilmektedir.

Tablo 3.1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişken	Gruplar	n	%
Yaş	20-30	83	20,8
	31-35	109	27,3
	36-40	125	31,3
	41 ve üstü	82	20,6
	Toplam	399	100,0
Eğitim Durumu	İlköğretim	59	14,8
	Lise	118	29,6
	Üniversite	222	55,6
	Toplam	399	100,0

Tablo 3.1 (Devamı): Katılımcıların Demografik Özellikleri

Gelir Düzeyi	Düşük	31	7,8
	Orta	332	83,2
	Yüksek	36	9,0
	Toplam	399	100,0
Gelir Miktarı	0-3.000 TL	59	14,8
	3.000-5.000 TL	108	27,1
	5.000-7.000 TL	105	26,3
	7.000-10.000 TL	83	20,8
	10.000 TL ve üstü	44	11,0
	Toplam	399	100,0
Çocuk Sayısı	Tek çocuk	101	25,3
	İki çocuk	195	48,9
	Üç çocuk ve üstü	103	25,8
	Toplam	399	100,0

Araştırmada, 20-30 yaş arası 83 (%20.8), 31-35 yaş arası 109 (%27.3), 36-40 yaş arası 125 (%31.3) ve 41 yaş ve üzeri 82 (%20,6) katılımcı vardır. Katılımcıların 59'u (%14.8) ilköğretim, 118'i (%29.6) lise ve 222'si üniversite düzeyinde eğitim görmüştür. Katılımcıların 31'inin (7.8) gelir durumu düşük, 332'sinin (%83.2) orta ve 36'sının (%9.0) yüksektir. 3000 TL ve altı gelire sahip 59 (%14.8), 3000-5000 TL arası gelire sahip 108 (%27.1), 5000-7000 TL arası gelire sahip 105 (%26,3), 7000-10000 TL arası gelire sahip 83 (%20.8) ve 10000 TL ve üstü gelire sahip 44 (%11.0) katılımcı bulunmaktadır. Katılımcıların 101'inin (%25.3) tek çocuğu, 195'inin (%48.9) iki çocuğu ve 103'ünün (%25.8) üç ve üstünde çocuğu bulunmaktadır.

3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın başlangıcında katılımcılara araştırmanın amacı ve gizlilik esasına dair bilgilendirme yapılarak onam formundaki katılmak istiyorum kutucuğu işaretlenerek devam etmeleri sağlanmıştır. Katılanların özelliklerine dair Demografik Bilgi formu, katılımcıların kendilik algılarının değerlendirilmesi için Sosyal

Karşılaştırma Ölçeği (SKÖ), kaygı durumlarını belirlemek amacı ile Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği (STAI), Ebeveyn öz yeterliliğini belirlemek amacı ile Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği kullanılmıştır.

3.2.1. Demografik bilgi formu

Araştırmaya katılan annelerin yaş, eğitim durumu, algılanan gelir seviyesi ve çocuk sayısı gibi demografik bilgilerinin diğer ölçekler ile ilişkisini belirlemek amacı ile hazırlanmış bilgi formudur.

3.2.2. Sosyal Karşılaştırma Ölçeği (SKÖ)

Orijinal adı Social Comparison Scale; SCS olan ölçek kişinin kendini başkaları ile kıyaslarken çeşitli açılardan nasıl gördüğüne ilişkin olumlu ve olumsuz olmak üzere iki kutuplu olarak hazırlanmıştır. Orijinal hali 5 madde olup Türkçe'ye ilk uyarlaması Şahin ve Şahin (1992) tarafından 6 maddelik olarak yapılmıştır. Daha sonra Şahin, Durak ve Şahin (1993) tarafından 18 maddelik form olarak geliştirilmiştir. Alınan yüksek puanlar kişinin olumlu kendilik algısı, alınan düşük puanlar ise olumsuz kendilik algısı olduğu anlamına gelir. (Şahin, Durak ve Şahin, 1993). Ölçeğin Cronbach alfa değeri .89 olarak bulunmuştur. Likert tipinde olan ölçek 1-6 arası puanlama yaparak ölçümünü yapmaktadır.

3.2.3. Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri (STAI)

Orijinal formu Spielberger ve arkadaşları (1970) tarafından geliştirilmiştir. Durumluk ve sürekli kaygı şeklinde ayrılarak iki alt boyut ve iki ölçek halinde düzenlenmiştir. Her birinde 20 madde vardır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması ve güvenilirlik ve geçerlilik çalışmaları Öner ve Le Compte (1974-1977) tarafından yapılmıştır. Alt boyutlardan elde edilebilecek en düşük toplam puan 20, en yüksek toplam puan ise 80'dir. Puanın yüksekliği kaygı seviyesini yüksekliğine işaret eder. 4'lü Likert tipindeki ölçeğin bazı maddelerinde verilen yanıtlar tersine puanlanır. Durumluk Kaygı ölçeğinin Cronbach's Alfa değeri .926 ve Sürekli Kaygı Ölçeğinin Cronbach's Alfa değeri .881 olarak bulunmuştur.

3.2.4. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği-Anne Formu

Orjinali (Copeland and Harbaugh, 2004) “Ebeveynliğe Yönelik Duyusal Yeterlilik Ölçeği” diye isimlendirilen ölçek Gibuad-Wallston ve Wandersman tarafından 1978 yılında geliştirilmiştir. Geçerlilik ve güvenirlik çalışmaları da Seçer ve meslektaşları (2008) yapılan ölçeğin ismi “Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği-Anne Formu” olarak değiştirilmiştir. 16 maddeden oluşan ölçek 3 alt boyut şeklinde belirlenmiştir. Bu boyutlar; Ebeveynlik görevine yönelik yeterlilik algısı (7 madde), Ebeveynlik görevine yönelik ilgi (2 madde), Ebeveynlik görevinden sağlanan doyum (7 madde) olarak düzenlenmiştir. Maddelere 1-5 arası puanlar verilerek hesaplamalar yapılır. Yüksek puanlar ebeveynliğe yönelik tutumun olumlu olduğuna, düşük puanlar tutumun olumsuz olduğuna işaret eder. Cronbach’s Alfa değeri .776 olarak bulunmuştur.

Sosyal Karşılaştırma Ölçeği, Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği, Durumluk Kaygı Ölçeği ve Sürekli Kaygı Ölçeği için Cronbach’s Alfa güvenirlik analizi sonuçları Tablo 3.2’te verilmiştir.

Tablo 3.2: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği, Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği, Durumluk Kaygı Ölçeği ve Sürekli Kaygı Ölçeği İçin Cronbach’s Alfa Güvenirlik Analizi Sonuçları

Ölçekler	Cronbach’s Alfa
Sosyal Karşılaştırma Ölçeği	.898
Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği	.776
Durumluk Kaygı Ölçeği	.926
Sürekli Kaygı Ölçeği	.881

Sosyal Karşılaştırma Ölçeği için Cronbach’s Alfa güvenirlik katsayısı .898 olarak hesaplanmıştır. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği için Cronbach’s Alfa güvenirlik katsayısı .776 olarak hesaplanmıştır Durumluk Kaygı Ölçeği için Cronbach’s Alfa güvenirlik katsayısı .926 olarak hesaplanmıştır. Sürekli Kaygı Ölçeği için Cronbach’s Alfa güvenirlik katsayısı .881 olarak hesaplanmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Betimleyici Verilerin Analizi

Bu bölümde betimleyici istatistiklere verilere yer verilmiştir. Ayrıca araştırmada kullanılan ölçekler için en küçük-en büyük değerler, çarpıklık-basıklık değerleri ile ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir.

Tablo 4.1: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği İçin Betimleyici İstatistikler

Ölçek	Min	Max	$\bar{x}$	ss	Çarpıklık	Basıklık
SKÖ - Toplam	37	108	82.09	12.57	-.251	-.152

Tablo 4.1’de Sosyal Karşılaştırma Ölçeği puanları için en küçük-en büyük değerler, çarpıklık-basıklık değerleri ile ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir.

Sosyal Karşılaştırma Ölçeği toplam puanı için aralık 37-108 arasında, ortalama= 82.09 ve standart sapma= 12.57, çarpıklık= -.251 ve basıklık= -.152 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 4.2: Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği İçin Betimleyici İstatistikler

Ölçekler	Min	Max	$\bar{x}$	ss	Çarpıklık	Basıklık
Yeterlik Algısı	7	35	25.90	3.73	-.404	1.382
İlgi	2	10	7.15	1.67	-.603	.232
Doyum	11	34	24.19	4.29	-.287	.002
EYTÖ – Toplam	21	75	57.25	7.76	-.258	.856

Tablo 4.2’de Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği puanları için en küçük-en büyük değerler, çarpıklık-basıklık değerleri ile ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir.

Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Yeterlik Algısı alt boyutu için aralık 7-35 arasında, ortalama= 25.90 ve standart sapma= 3.73, çarpıklık= -.404 ve basıklık= 1.382 olarak hesaplanmıştır. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği İlgi alt boyutu için aralık 2-10 arasında, ortalama= 7.15 ve standart sapma= 1.67, çarpıklık= -.603 ve basıklık= .232 olarak hesaplanmıştır. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Doyum alt boyutu için aralık 11-34 arasında, ortalama= 24.19 ve standart sapma= 4.29, çarpıklık= -.287 ve basıklık= .002 olarak hesaplanmıştır. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği için aralık 21-75 arasında, ortalama= 57.25 ve standart sapma= 7.76, çarpıklık= -.258 ve basıklık= .856 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 4.3: Durumluk Kaygı Ölçeği İçin Betimleyici İstatistikler

Ölçek	Min	Max	$\bar{x}$	ss	Çarpıklık	Basıklık
Durumluk Kaygı Toplam	20	71	38.30	9.65	.503	-.036

Tablo 4.3’te Durumluk Kaygı Ölçeği puanları için en küçük-en büyük değerler, çarpıklık-basıklık değerleri ile ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir.

Durumluk Kaygı Ölçeği için aralık 20-71 arasında, ortalama= 38.30 ve standart sapma= 9.65, çarpıklık= .503 ve basıklık= -.036 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 4.4: Sürekli Kaygı Ölçeği İçin Betimleyici İstatistikler

Ölçek	Min	Max	$\bar{x}$	ss	Çarpıklık	Basıklık
Sürekli Kaygı Toplam	25	73	43.56	8.25	.532	.169

Tablo 4.4’te Sürekli Kaygı Ölçeği puanları için en küçük-en büyük değerler, çarpıklık-basıklık değerleri ile ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir. Sürekli Kaygı Ölçeği için aralık 25-73 arasında, ortalama= 43.56 ve standart sapma= 8.25, çarpıklık= .532 ve basıklık= .169 olarak hesaplanmıştır.

4.2. Sosyal Karşılaştırma Ölçeği, Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği, Durumluk Kaygı Ölçeği ve Sürekli Kaygı Ölçeği Arasındaki İlişkilerin İncelenmesine Yönelik Bulgular

Bu bölümde Sosyal Karşılaştırma Ölçeği, Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği, Durumluk Kaygı Ölçeği ve Sürekli Kaygı Ölçeği arasındaki ilişkilerin incelenmesine yönelik Pearson korelasyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.5: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği ile Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Ölçekler		Sosyal Karşılaştırma Ölçeği
Yeterlik Algısı	r	.360**
	p	.000
İlgi	r	.145**
	p	.004
Doyum	r	.408**
	p	.000
EYTÖ Toplam	r	.430**
	p	.000

* $<.05$; ** $<.01$

Tablo 4.5’de Sosyal Karşılaştırma Ölçeği ile Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği puanları arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik Pearson Korelasyon Analizi sonuçları verilmiştir.

Sosyal Karşılaştırma Ölçeği puanları ile Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Yeterlik Algısı ($r=.360$; $p<.001$), İlgi ($r=.145$; $p<0.01$), Doyum ($r=.408$; $p<.001$) alt boyutları ve Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Toplam puanı ($r=.430$; $p<.001$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.6: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği ile Durumluk Kaygı Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Ölçekler		Sosyal Karşılaştırma Ölçeği
Durumluk Kaygı Ölçeği	r	-.373**
	p	.000

*<.05; **<.01

Tablo 4.6’de Sosyal Karşılaştırma Ölçeği ile Durumluk Kaygı Ölçeği puanları arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik Pearson Korelasyon Analizi sonuçları verilmiştir. Sosyal Karşılaştırma Ölçeği puanları ile Durumluk Kaygı Ölçeği toplam puanı ($r=-.373$; $p<.001$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.7: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği ile Sürekli Kaygı Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Ölçekler		Sosyal Karşılaştırma Ölçeği
Sürekli Kaygı Ölçeği	r	-.473**
	p	.000

*<.05; **<.01

Tablo 4.7’de Sosyal Karşılaştırma Ölçeği ile Sürekli Kaygı Ölçeği puanları arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik Pearson Korelasyon Analizi sonuçları verilmiştir. Sosyal Karşılaştırma Ölçeği puanları ile Sürekli Kaygı Ölçeği toplam puanı ($r=-.473$; $p<.001$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.8: Durumluk Kaygı Ölçeği ile Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Ölçekler		Durumluk Kaygı Ölçeği
Yeterlik Algısı	r	-.316**
	p	.000
İlgi	r	-.204**
	p	.000

Tablo 4.8 (Devamı): Durumluk Kaygı Ölçeği ile Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Doyum	r	-.445**
	p	.000
EYTÖ Toplam	r	-.442**
	p	.000

*<.05; **<.01

Tablo 4.8’de Durumluk Kaygı Ölçeği ile Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği puanları arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik Pearson Korelasyon Analizi sonuçları verilmiştir. Durumluk Kaygı Ölçeği puanları ile Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Yeterlik Algısı ($r=-.316$; $p<.001$), İlgi ($r=-.204$; $p<0.001$), Doyum ($r=-.445$; $p<.001$) alt boyutları ve Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Toplam puanı ($r=-.442$; $p<.001$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.9: Sürekli Kaygı Ölçeği ile Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Ölçekler		Sürekli Kaygı Ölçeği
Yeterlik Algısı	r	-.335**
	p	.000
İlgi	r	-.254**
	p	.000
Doyum	r	-.527**
	p	.000
EYTÖ Toplam	r	-.507**
	p	.000

Tablo 4.9’da Sürekli Kaygı Ölçeği ile Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği puanları arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik Pearson Korelasyon Analizi sonuçları verilmiştir. Sürekli Kaygı Ölçeği puanları ile Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Yeterlik Algısı ($r=-.335$; $p<.001$), İlgi ($r=-.254$; $p<0.001$), Doyum ($r=-.527$; $p<.001$) alt boyutları ve Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Toplam puanı ($r=-.507$; $p<.001$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.10: Durumluk Kaygı Ölçeği ile Sürekli Kaygı Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Ölçekler		Durumluk Kaygı Ölçeği
Sürekli Kaygı Ölçeği	r	.667**
	p	.000

*<.05; **<.01

Tablo 4.10’da Durumluk Kaygı Ölçeği ile Sürekli Kaygı Ölçeği puanları arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik Pearson Korelasyon Analizi sonuçları verilmiştir. Durumluk Kaygı Ölçeği puanları ile Sürekli Kaygı Ölçeği toplam puanı ($r=.667$; $p<.001$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

4.3. Sosyal Karşılaştırma Ölçeği Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular

Bu bölümde Sosyal Karşılaştırma Ölçeği puanlarının demografik değişkenlere (yaş, eğitim durumu, gelir düzeyi, gelir miktarı, çocuk sayısı) göre incelenmesine yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.11: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği Puanlarının Yaşa Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	F	sd	p	Fark
Sosyal Karşılaştırma Toplam	20-30 ¹	83	79.77	13.14	2.986	3	.031*	3>1
	30-35 ²	109	80.54	12.24				
	36-40 ³	125	84.26	12.17	395			3>2
	41 ve üstü ⁴	82	83.18	12.58				

*<0.05; **<0.01

Tablo 4.11’de Sosyal Karşılaştırma Ölçeği puanlarının yaş değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir.

Sosyal Karşılaştırma Ölçeği puanlarının yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir ($F_{(3-395)}= 2.986$; $p<.05$). Gruplar arası farkları belirlemek amacıyla LSD testi kullanılmıştır. 36-40 yaş arasındaki katılımcıların Sosyal Karşılaştırma Ölçeği puanlarının hem 20-30 yaş arasındaki

katılımcılardan hem de 30-35 yaş arasındaki katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 4.12: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği Puanlarının Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	F	sd	p	Fark
Sosyal Karşılaştırma Toplam	İlköğretim	59	81.18	1.63	1.908	2	.150	
	Lise	118	83.98	1.20				
	Üniversite	222	81.32	.82				

*<0.05; **<0.01

Tablo 4.12’de Sosyal Karşılaştırma Ölçeği puanlarının eğitim durumu değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir. Sosyal Karşılaştırma Ölçeği puanlarının eğitim değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($F_{(2-396)}= 1.908$; $p>.05$).

Tablo 4.13: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği Puanlarının Gelir Düzeyi Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	F	sd	p	Fark
Sosyal Karşılaştırma Toplam	Düşük ¹	31	80.96	2.16	4.432	2	.012*	3>2
	Orta ²	332	81.55	.69				
	Yüksek ³	36	87.97	1.83				

*<0.05; **<0.01

Tablo 4.13’te Sosyal Karşılaştırma Ölçeği puanlarının gelir düzeyi değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir.

Sosyal Karşılaştırma Ölçeği puanlarının gelir düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir ($F_{(2-396)}= 4.432$; $p<.05$). Gruplar arası farkları belirlemek amacıyla Scheffe testi kullanılmıştır. Gelir düzeyi yüksek olan katılımcıların Sosyal Karşılaştırma Ölçeği puanlarının gelir düzeyi orta olan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 4.14: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği Puanlarının Gelir Miktarı Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	F	sd	p	Fark
Sosyal	0-3.000 TL	59	83.86	1.67	1.893	4	.111	
Karşılaştırma	3.000-5.000 TL	108	79.34	1.22		394		
Toplam	5.000-7.000 TL	105	82.55	1.24				
	7.000-10.000 TL	83	83.31	1.37				
	10.000 TL ve üstü	44	83.04	1.63				

*<0.05; **<0.01

Tablo 4.14'te Sosyal Karşılaştırma Ölçeği puanlarının gelir miktarı değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir.

Sosyal Karşılaştırma Ölçeği puanlarının gelir miktarı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($F_{(4-394)} = 1.893$; $p > .05$).

Tablo 4.15: Sosyal Karşılaştırma Ölçeği Puanlarının Çocuk Sayısına Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	F	sd	p	Fark
Sosyal	Tek çocuk	101	81.64	1.34	1.046	2	.352	
Karşılaştırma	İki çocuk	195	81.50	.87		396		
Toplam	Üç çocuk ve üstü	103	83.63	1.21				

*<0.05; **<0.01

Tablo 4.15' de Sosyal Karşılaştırma Ölçeği puanlarının çocuk sayısı değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir.

Sosyal Karşılaştırma Ölçeği puanlarının çocuk sayısı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($F_{(2-396)} = 1.046$; $p > .05$).

Sosyal Karşılaştırma Ölçeğinin demografik değişkenlere göre incelemesinde eğitim durumu, gelir miktarı ve çocuk sayısına göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir. Yaş değişkenine göre incelendiğinde 36-40 yaş arası annelerin sosyal

karşılaştırma düzeylerinin diğer yaş gruplarına göre pozitif yönde anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Gelir düzeyi değişkeninde göre incelendiğinde gelir düzeyi yüksek olan katılımcıların gelir düzeyi orta olanlara göre pozitif yönde farklılaştığı görülmektedir.

4.4. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular

Bu bölümde, Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği puanlarının demografik değişkenlere (yaş, eğitim durumu, gelir düzeyi, gelir miktarı, çocuk sayısı) göre incelenmesine yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.16: Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Puanlarının Yaşa Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	F	sd	p	Fark
Yeterlik Algısı	20-30	83	26.34	.41	1.140	3	.329	
	30-35	109	25.4	.37				
	36-40	125	25.88	.33				
	41 ve üstü	82	26.14	.37				
İlgi	20-30	83	7.04	.19	2,557 ^a	3	.056	
	30-35	109	6.95	.17				
	36-40	125	7.15	.14				
	41 ve üstü	82	7.52	.14				
Doyum	20-30	83	23.73	.49	2.195	3	.162	
	30-35	109	23.77	.41				
	36-40	125	24.20	.40				
	41 ve üstü	82	25.20	.38				
EYTÖ Toplam	20-30	83	57.13	.84	1.956	3	.431	
	30-35	109	56.14	.81				
	36-40	125	57.24	.69				
	41 ve üstü	82	58.87	.74				

*<0.05; **<0.01; ^aWelch Testi

Tablo 4.16’da Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği puanlarının yaş değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Yeterlik Algısı ($F_{(3-395)}= 1.140$; $p>.05$), İlgi ($F_{(3-395)}= 2.557$; $p>.05$), Doyum ($F_{(3-395)}= 2.195$; $p>.05$), Ebeveynliğe Yönelik Tutum ($F_{(3-395)}= 1.956$; $p>.05$) puanlarının yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Tablo 4.17: Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Puanlarının Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	F	sd	p	Fark
Yeterlik Algısı	İlköğretim	59	25.79	.45	1.002	2	.368	
	Lise	118	26.31	.31				
	Üniversite	222	25.72	.26				
İlgi	İlköğretim	59	7.11	.18	1.498 ^a	2	.227	
	Lise	118	6.93	.17				
	Üniversite	222	7.27	.10				
Doyum	İlköğretim	59	23.76	.59	1.030	2	.358	
	Lise	118	23.89	.40				
	Üniversite	222	24.46	.27				
EYTÖ Toplam	İlköğretim	59	56.67	.95	.258	2	.773	
	Lise	118	57.14	.71				
	Üniversite	222	57.46	.53				

Tablo 4.17’de Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği puanlarının eğitim durumu değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir.

Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Yeterlik Algısı ($F_{(2-396)}= 1.002$; $p>.05$), İlgi ($F_{(2-396)}= 1,498$; $p>.05$), Doyum ($F_{(2-396)}= 1.030$; $p>.05$), Ebeveynliğe Yönelik Tutum ($F_{(2-396)}= .258$; $p>.05$) puanlarının eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Tablo 4.18: Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Puanlarının Gelir Düzeyine Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	F	sd	p	Fark
Yeterlik Algısı	Düşük	31	26.67	.77	.798	2	.451	
	Orta	332	25.81	.19				
	Yüksek	36	26.08	.69				
İlgi	Düşük	31	7.12	.26	.068	2	.935	
	Orta	332	7.14	.09				
	Yüksek	36	7.25	.29				
Doyum	Düşük ¹	31	24.35	.78	3.423	2	.034*	3>2
	Orta ²	332	23.99	.23				
	Yüksek ³	36	25.94	.62				
EYTÖ Toplam	Düşük	31	58.16	1.53	1.692	2	.186	
	Orta	332	56.95	.41				
	Yüksek	36	59.27	1.34				

*<0.05; **<0.01

Tablo 4.18’de Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği puanlarının gelir düzeyi değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir.

Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Yeterlik Algısı ($F_{(2-396)} = .798$; $p > .05$), İlgi ($F_{(2-396)} = .068$; $p > .05$), Ebeveynliğe Yönelik Tutum ($F_{(2-396)} = 3.423$; $p > .05$) puanlarının gelir düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı, Doyum ($F_{(2-396)} = 1.692$; $p < .05$) puanlarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Gruplar arası farkları belirlemek amacıyla Scheffe testi kullanılmıştır. Gelir düzeyi yüksek olan katılımcıların Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği puanlarının gelir düzeyi orta olan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 4.19: Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Puanlarının Gelir Miktarına Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	F	sd	p	Fark	
Yeterlik	0-3.000 TL	59	26.45	.49	1.962	4	.100		
	3.000-5.000 TL	108	26.19	.30				394	
	5.000-7.000 TL	105	25.95	.35					
	7.000-10.000 TL	83	25.31	.49					
	10.000 TL ve üstü	44	25.47	.50					
İlgi	0-3.000 TL	59	6.50	.24	1.039 ^a	4	.389		
	3.000-5.000 TL	108	7.26	.15				394	
	5.000-7.000 TL	105	7.16	.15					
	7.000-10.000 TL	83	7.36	.17					
	10.000 TL ve üstü	44	7.31	.22					
Doyum	0-3.000 TL ¹	59	23.15	.58	2.798	4	.026*	4>1	
	3.000-5.000 TL ²	108	23.87	.41				394	5>1
	5.000-7.000 TL ³	105	24.21	.40					
	7.000-10.000 TL ⁴	83	24.93	.46					
	10.000 TL ve üstü ⁵	44	24.90	.62					
EYTÖ	0-3.000 TL	59	56.11	1.05	.401	4	.808		
	3.000-5.000 TL	108	57.34	.66				394	
	5.000-7.000 TL	105	57.33	.76					
	7.000-10.000 TL	83	57.61	.96					
	10.000 TL ve üstü	44	57.70	1.07					

*<0.05; **<0.01; ^aWelch Testi

Tablo 4.19’de Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği puanlarının gelir miktarı değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir.

Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Yeterlik Algısı ($F_{(4-394)}= 1.962$; $p>.05$), İlgi ($F_{(4-394)}= 1.039$; $p>.05$), Ebeveynliğe Yönelik Tutum ($F_{(4-394)}= .401$; $p>.05$) puanlarının gelir miktarı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı, Doyum ($F_{(4-394)}= 2.798$; $p<.05$) puanlarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Gruplar arası farkları belirlemek amacıyla LSD testi

kullanılmıştır. Gelir miktarı 7.000-10.000 arasında olan ve 10.000 TL ve üstü olan katılımcıların Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Doyum puanlarının gelir miktarı 0-3.000 TL olan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 4.20: Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Puanlarının Çocuk Sayısına Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	F	sd	p	Fark
Yeterlik Algısı	Tek çocuk	101	26.08	.40	1.051	2	.350	
	İki çocuk	195	25.63	.26				
	Üç çocuk ve üstü	103	26.24	.35				
İlgi	Tek çocuk	101	7.19	.17	.580	2	.560	
	İki çocuk	195	7.21	.12				
	Üç çocuk ve üstü	103	7.00	.15				
Doyum	Tek çocuk	101	23.92	.43	.584	2	.558	
	İki çocuk	195	24.43	.29				
	Üç çocuk ve üstü	103	24.01	.45				
EYTÖ Toplam	Tek çocuk	101	57.20	.84	.003	2	.997	
	İki çocuk	195	57.27	.51				
	Üç çocuk ve üstü	103	57.26	.79				

*<0.05; **<0.01

Tablo 4.20’de Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği puanlarının çocuk sayısı değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Yeterlik Algısı ($F_{(2-396)}= 1.051$; $p>.05$), İlgi ($F_{(2-396)}= .580$; $p>.05$), Doyum ($F_{(2-396)}= .584$; $p<.05$), Ebeveynliğe Yönelik Tutum ($F_{(2-396)}= .003$; $p>.05$) puanlarının çocuk sayısı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir.

4.5. Durumluk Kaygı Ölçeği Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular

Bu bölümde Durumluk Kaygı Ölçeği puanlarının demografik değişkenlere (yaş, eğitim durumu, gelir düzeyi, gelir miktarı, çocuk sayısı) göre incelenmesine yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.21: Durumluk Kaygı Ölçeği Puanlarının Yaşa Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	F	sd	p	Fark
Durumluk	20-30	83	37.87	1.03	1.627	3	.183	
Kaygı Toplam	30-35	109	39.75	.88		395		
	36-40	125	38.36	.91				
	41 ve üstü	82	36.70	1.04				

*<0.05; **<0.01

Tablo 4.21’de Durumluk Kaygı Ölçeği puanlarının yaş değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir.

Durumluk Kaygı Ölçeği puanlarının yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($F_{(3-395)} = 1.627$; $p > .05$).

Tablo 4.22: Durumluk Kaygı Ölçeği Puanlarının Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	F	sd	p	Fark
Durumluk	İlköğretim	59	38.71	1.12	.068	2	.934	
Kaygı Toplam	Lise	118	38.31	.87		396		
	Üniversite	222	38.18	.67				

*<0.05; **<0.01

Tablo 4.22’de Durumluk Kaygı Ölçeği puanlarının eğitim durumu değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir.

Durumluk Kaygı Ölçeği puanlarının eğitim değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($F_{(2-396)} = .068$; $p > .05$).

Tablo 4.23: Durumluk Kaygı Ölçeği Puanlarının Gelir Düzeyi Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	F	sd	p	Fark
Durumluk	Düşük	31	36.83	1.86	1.403	2	.247	
Kaygı Toplam	Orta	332	38.66	.52		396		
	Yüksek	36	36.25	1.58				

*<0.05; **<0.01

Tablo 4.23'te Durumluk Kaygı Ölçeği puanlarının gelir düzeyi değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir. Durumluk Kaygı Ölçeği puanlarının gelir düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($F_{(2-396)} = 1.403$; $p > .05$).

Tablo 4.24: Durumluk Kaygı Ölçeği Puanlarının Gelir Miktarı Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	F	sd	p	Fark
Durumluk	0-3.000 TL	59	37.80	1.23	.088	4	.986	
Kaygı Toplam	3.000-5.000 TL	108	38.33	.93		394		
	5.000-7.000 TL	105	38.19	.96				
	7.000-10.000 TL	83	38.75	1.03				
	10.000 TL ve üstü	44	38.34	1.57				

*<0.05; **<0.01

Tablo 4.24'de Durumluk Kaygı Ölçeği puanlarının gelir miktarı değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir. Durumluk Kaygı Ölçeği puanlarının gelir miktarı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($F_{(4-394)} = .088$; $p > .05$).

Tablo 4.25: Durumluk Kaygı Ölçeği Puanlarının Çocuk Sayısına Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	F	sd	p	Fark
Durumluk	Tek çocuk	101	38.38	1.01	.052	2	.949	
Kaygı	İki çocuk	195	38.41	.70		396		
Toplam	Üç çocuk ve üstü	103	38.04	.89				

*<0.05; **<0.01

Tablo 4.25'te Durumluk Kaygı Ölçeği puanlarının çocuk sayısı değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir. Durumluk Kaygı Ölçeği puanlarının çocuk sayısı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir($F_{(2-396)} = .052$; $p > .05$).

4.6. Sürekli Kaygı Ölçeği Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine Yönelik Bulgular

Bu bölümde Sürekli Kaygı Ölçeği puanlarının demografik değişkenlere (yaş, eğitim durumu, gelir düzeyi, gelir miktarı, çocuk sayısı) göre incelenmesine yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.26: Sürekli Kaygı Ölçeği Puanlarının Yaşa Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	F	sd	p	Fark
Sürekli Kaygı	20-30	83	45.33	.96	2.415	3	.066	
Toplam	30-35	109	44.09	.71		395		
	36-40	125	42.67	.76				
	41 ve üstü	82	42.45	.91				

*<0.05; **<0.01

Tablo 4.26'da Sürekli Kaygı Ölçeği puanlarının yaş değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir. Sürekli Kaygı Ölçeği puanlarının yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir($F_{(3-395)} = 2.415$; $p > .05$).

Tablo 4.27: Sürekli Kaygı Ölçeği Puanlarının Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	F	sd	p	Fark
Sürekli Kaygı	İlköğretim ¹	59	45.51	1.21	3.231 ^a	2	.042*	
Toplam	Lise ²	118	44.31	.80		396		
	Üniversite ³	222	42.65	.51				

*<0.05; **<0.01; ^aWelch Testi

Tablo 4.27’de Sürekli Kaygı Ölçeği puanlarının eğitim durumu değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir.

Sürekli Kaygı Ölçeği puanlarının eğitim değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($F_{(2-396)} = 3.231$; $p < .05$). Ancak yapılan ikili karşılaştırmalarda test sonuçlarının anlamlı olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 4.28: Sürekli Kaygı Ölçeği Puanlarının Gelir Düzeyi Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	F	sd	p	Fark
Sürekli Kaygı	Düşük ¹	31	41,58	1,60	4.259	2	.015*	2>3
Toplam	Orta ²	332	44,09	,45		396		
	Yüksek ³	36	40,42	1,24				

*<0.05; **<0.01

Tablo 4.28’de Sürekli Kaygı Ölçeği puanlarının gelir düzeyi değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir. Sürekli Kaygı Ölçeği puanlarının gelir düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir ($F_{(2-396)} = 4,259$; $p < .05$). Gruplar arası farkları belirlemek amacıyla Scheffe testi kullanılmıştır. Gelir düzeyi orta olan katılımcıların Sürekli Kaygı Ölçeği puanlarının gelir düzeyi yüksek olan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 4.29: Sürekli Kaygı Ölçeği Puanlarının Gelir Miktarı Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	F	sd	p	Fark
Sürekli	0-3.000 TL	59	43.90	1.16	1.923	4	.106	
Kaygı	3.000-5.000 TL	108	45.04	.84		394		
Toplam	5.000-7.000 TL	105	43.38	.74				
	7.000-10.000 TL	83	41.75	.81				
	10.000 TL ve üstü	44	43.39	1.31				

*<0.05; **<0.01

Tablo 4.29’da Sürekli Kaygı Ölçeği puanlarının gelir miktarı değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir. Sürekli Kaygı Ölçeği puanlarının gelir miktarı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($F_{(4-394)} = 1.923$; $p > .05$).

Tablo 4.30: Sürekli Kaygı Ölçeği Puanlarının Çocuk Sayısına Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Gruplar	n	x	ss	F	sd	p	Fark
Sürekli	Tek çocuk	101	44.48	.89	.819	2	.441	
Kaygı	İki çocuk	195	43.24	.57		396		
Toplam	Üç çocuk ve üstü	103	43.29	.81				

*<0.05; **<0.01

Tablo 4.30’da Sürekli Kaygı Ölçeği puanlarının çocuk sayısı değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik ANOVA sonuçları verilmiştir. Sürekli Kaygı Ölçeği puanlarının çocuk sayısı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($F_{(2-396)} = .819$; $p > .05$).

4.7. Kendilik Algısının Ebeveynliğe Yönelik Tutum Üzerindeki Etkisinde Durumluk Kaygının Aracı Rolüne Yönelik Bulgular

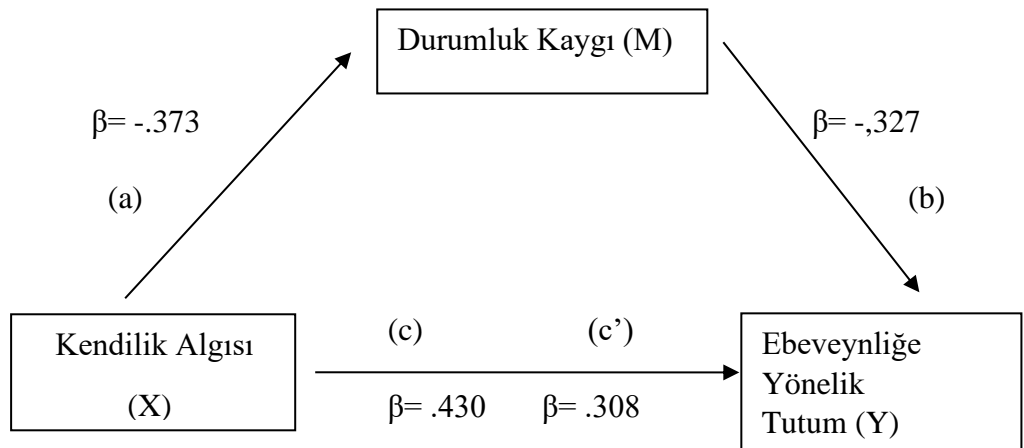
Bu bölümde, kendilik algısının ebeveynliğe yönelik tutum üzerindeki etkisinde durumluk kaygının aracı rolü incelenmiştir. Aracı model analizleri, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisinin aracı değişkenin dolaylı etkisi ile sağlanıp sağlanmadığını test etmektedir (Preacher ve Hayes, 2008). Bu araştırmada, kendilik algısının ebeveynliğe yönelik tutum üzerindeki etkisinde durumluk kaygının aracı rolünün belirlenmesinde PROCESS SPSS Makrosu kullanılmıştır. Bu metod ile gerçekleştirilen aracı değişken analizlerinde “Bootstrap” yöntemi kullanılmaktadır. Bu yöntemde araştırma verilerinden rastgele şekilde alt örneklem oluşturulur ve test edilen aracılık modeli bu alt örneklem için de analiz edilir ve daha büyük olan araştırma örneklemleri ile alt örneklem analiz sonuçları birbiri ile karşılaştırılır (Preacher ve Hayes, 2008). Mevcut çalışmada aracı değişken analizi sırasında Hayes (2009)’un önerdiği üzere 5000 bootstrap örneklemleri kullanılmıştır. Güven aralığı alt ve üst sınır değerlerinin (LLCI; ULCI) “0” değerini içermemesi durumu değişkenler arası etkinin anlamlı olduğuna işaret etmektedir. Ek olarak, aracı etkinin sınanmasında regresyon modelleri üzerinden Sobel (1982) tarafından geliştirilen Sobel testi sonuçlarına da yer verilmiştir. Aracı etkinin anlamlı olduğu durumlarda, aracı değişken bağımsız ve bağımlı değişken arasındaki ilişkinin bir bölümünü veya tümünü açıklayabilir. İlişkinin tümünü açıklandığında tam aracı, bir bölümü açıklandığında ise değişken kısmi aracı şeklinde tanımlanır. Tam aracılık ortaya çıktığında aracı değişken analize eklendiğinde bağımlı ile bağımsız değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamsız hale gelmesi beklenir. Kısmi aracılıkta ise, aracı değişken bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişkinin belirli bir kısmını açıklamaktadır.

Tablo 4.31: Kendilik Algısının Ebeveynliğe Yönelik Tutum Üzerindeki Etkisinde Durumluk Kaygının Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	Standart Hata B	Beta	t	p
Durumluk Kaygı	Sabit	61.8384	2.9685	-	20.8317	.000
	Kendilik Algısı	-.286	.0357	-.373	-8.0207	.000
R= ,373 R ² = ,139 Sd:1/ 397 F: 64.3314 p=,000**						
Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	Standart Hata B	Beta	t	p
Ebeveynliğe Yönelik Tutum	Sabit	35.4699	2.3227	-	15.2710	.000
	Kendilik Algısı	.265	.0280	-.430	9.4887	.000
R= ,430 R ² = ,184 Sd:1/ 397 F: 90.0359 p=,000**						
Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	Standart Hata B	Beta	t	p
Ebeveynliğe Yönelik Tutum	Sabit	51.7303	3.1689	-	16.324	.000
	Kendilik Algısı	.1900	.0284	.308	6.683	.000
	Durumluk Kaygı	-.2629	.0370	-.327	-7.100	.000
R= ,526 R ² = ,227 Sd:2/ 396 F: 75.829 p=,000**						

*<0,05; **<0,01

Tablo 4.31’de kendilik algısının ebeveynliğe yönelik tutum üzerindeki etkisinde durumluk kaygının aracı rolüne ilişkin regresyon analizi sonuçları verilmiştir. Regresyon analizi sonucunda çıkan model Şekil 4.1’de verilmiştir.

Şekil 4.1: Kendilik Algısının Ebeveynliğe Yönelik Tutum Üzerindeki Etkisinde Durumluk Kaygının Aracı Rolüne İlişkin Model Şeması

Regresyon analizinin birinci aşamasında kendilik algısının durumluk kaygı üzerindeki yordayıcı etkisi incelenmiştir(a). Kendilik algısının ($\beta=-.373$, $t=-8.0207$, $p<.001$), durumluk kaygının %13.9'unu açıkladığı görülmüştür. Kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($R=-.373$, $R^2=-.139$, $F_{(1, 397)}=64.3314$, $p<.001$).

Regresyon analizinin ikinci aşamasında kendilik algısının ebeveynliğe yönelik tutum üzerindeki yordayıcı etkisi incelenmiştir(c). Kendilik algısının ($\beta=.265$, $t=9.4887$, $p<.001$), ebeveynliğe yönelik tutumun %18,4'ünü açıkladığı görülmüştür. Kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($R=.43$, $R^2=.184$, $F_{(1, 397)}=90.0359$, $p<.001$).

Regresyon analizinin son aşamasında durumluk kaygının ebeveynliğe yönelik tutum üzerindeki ortak yordayıcı etkisi incelenmiştir (c') Kendilik algısının ($\beta=-.308$, $t=6.683$, $p<.001$) ve durumluk kaygının ($\beta=-.327$, $t=-7.1004$, $p<.001$), ebeveynliğe yönelik tutumun %27.6'sını açıkladığı görülmüştür. Kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($R=.526$, $R^2=.276$, $F_{(2, 396)}=75.8294$, $p<.001$).

Aracı etkinin test edilmesi için tüm gerekli varsayımların karşılandığı belirlenmiştir. Beta katsayıları değerlendirildiğinde, durumluk kaygı modele aracı değişken olarak atandığında kendilik algısının ($\beta=-.430$; $\beta=.308$) ebeveynliğe yönelik tutum üzerindeki etkisinde değişim olduğu görülmüştür. Güven aralığı alt ve üst sınır değer işaretlerinin aynı yönde olduğu görülmüştür (LLCI=.0435, ULCI=.1128). Aracı etkinin anlamlılığını belirlemek amacıyla yapılan Sobel testi sonucunda, kendilik algısının ebeveynliğe yönelik tutum üzerindeki etkisinde durumluk kaygının anlamlı bir kısmi aracı rolü olduğu görülmüştür ($z=5.35$, $p<.001$).

4.8. Kendilik Algısının Ebeveynliğe Yönelik Tutum Üzerindeki Etkisinde Sürekli Kaygının Aracı Rolüne Yönelik Bulgular

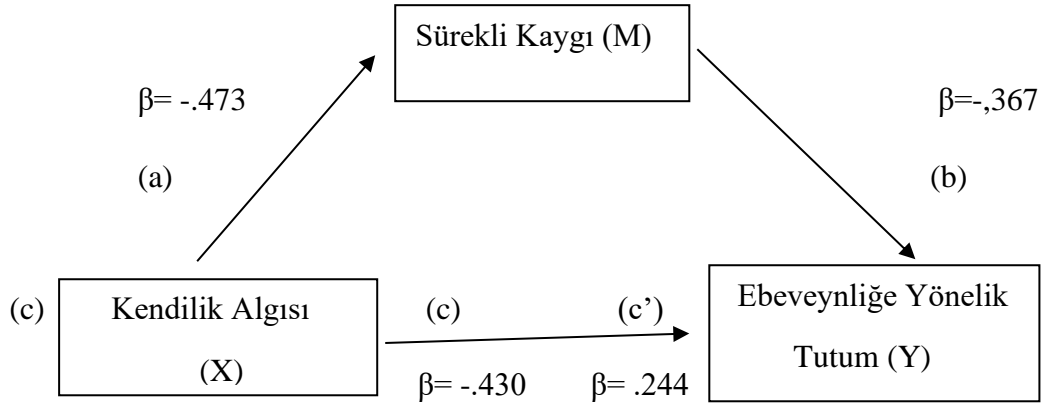
Bu bölümde, kendilik algısının ebeveynliğe yönelik tutum üzerindeki etkisinde sürekli kaygının aracı rolü incelenmiştir.

Tablo 1.32: Kendilik Algısının Ebeveynliğe Yönelik Tutum Üzerindeki Etkisinde Sürekli Kaygının Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	Standart Hata B	Beta	t	p
Sürekli Kaygı	Sabit	69.046	2.411	-	28.636	.000
	Kendilik Algısı	-.310	.029	-.473	-10.690	.000
R= ,473 R ² = ,224 Sd:1/ 397 F: 114,279 p=,000**						
Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	Standart Hata B	Beta	t	p
Ebeveynliğe Yönelik Tutum	Sabit	35.470	2.323	-	15.271	.000
	Kendilik Algısı	.265	.028	-.430	9.489	.000
R= ,430 R ² = ,184 Sd:1/ 397 F: 90.0359 p=,000**						
Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	Standart Hata B	Beta	t	p
Ebeveynliğe Yönelik Tutum	Sabit	60.8749	3.7631		16.1768	.000
	Kendilik Algısı	.151	.029	.245	5.1475	.000
	Sürekli Kaygı	-.367	.044	-.391	-8.2246	.000
R= ,551 R ² = ,303 Sd:2/ 396 F: 86.3968 p=,000**						

*<0,05; **<0,01

Şekil 4.2: Kendilik Algısının Ebeveynliğe Yönelik Tutum Üzerindeki Etkisinde Sürekli Kaygının Aracı Rolüne İlişkin Model Şeması

Tablo 4.32’de kendilik algısının ebeveynliğe yönelik tutum üzerindeki etkisinde sürekli kaygının aracı rolüne ilişkin regresyon analizi sonuçları verilmiştir. Regresyon analizi sonucunda çıkan model Şekil 4.2’de verilmiştir.

Regresyon analizinin birinci aşamasında kendilik algısının sürekli kaygı üzerindeki yordayıcı etkisi incelenmiştir(a). Kendilik algısının ($\beta = -.473$, $t = -10.690$, $p < .001$), sürekli kaygının %22,4’ünü açıkladığı görülmüştür. Kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($R = .473$, $R^2 = .224$, $F_{(1, 397)} = 114.279$, $p < .001$).

Regresyon analizinin ikinci aşamasında kendilik algısının ebeveynliğe yönelik tutum üzerindeki yordayıcı etkisi incelenmiştir(c). Kendilik algısının ($\beta = -.430$, $t = 9.489$, $p < .001$), ebeveynliğe yönelik tutumun %18,4’ünü açıkladığı görülmüştür. Kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($R = .43$, $R^2 = .184$, $F_{(1, 397)} = 90.0359$, $p < .001$).

Regresyon analizinin son aşamasında sürekli kaygı ve kendilik algısının ebeveynliğe yönelik tutum üzerindeki ortak yordayıcı etkisi incelenmiştir (c’). Kendilik algısının ($\beta = -.244$, $t = -5.1475$, $p < .001$) ve sürekli kaygının ($\beta = -.391$, $t = -8.2246$, $p < .001$) ebeveynliğe yönelik tutumun %30,3’ünü açıkladığı görülmüştür. Kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($R = .551$, $R^2 = .303$, $F_{(2, 396)} = 86.3968$, $p < .001$).

Aracı etkinin test edilmesi için tüm gerekli varsayımların karşılandığı belirlenmiştir. Beta katsayıları değerlendirildiğinde, sürekli kaygı modele aracı değişken olarak atandığında kendilik algısının ($\beta=-.430$; $\beta=.244$) ebeveynliğe yönelik tutum üzerindeki etkisinde değişim olduğu görülmüştür. Güven aralığı alt ve üst sınır değer işaretlerinin aynı yönde olduğu görülmüştür (LLCI=.0798, ULCI=.1521). Aracı etkinin anlamlılığını belirlemek amacıyla yapılan Sobel testi sonucunda, kendilik algısının ebeveynliğe yönelik tutum üzerindeki etkisinde sürekli kaygının anlamlı bir kısmi aracı rolü olduğu görülmüştür ($z= 6.57$, $p<.05$)

4.9. Verilerin Analizi

Betimsel verilerin analizinde yüzde, frekans, ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. Araştırmanın değişkenleri ile ilgili normallik varsayımı kutu-çizgi grafikleri, dal-yaprak grafikleri, Q-Q grafiği ve çarpıklık-basıklığa dair veriler ile değerlendirilmiştir. Basıklık ve çarpıklık katsayılarının + 1,5 ve - 1,5 arasında yer aldığı durumlarda normal dağılım kabul edilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Bu araştırmada da çarpıklık ve basıklık değerleri + 1,5 ve - 1,5 aralığında olduğu için parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Ayrıca parametrik testlerin kullanılabilmesi için grup sayılarının 30'dan yüksek olması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2004). Kendilik Algısı Ölçeği Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği, Durumluk Kaygı Ölçeği ve Sürekli Kaygı Ölçeği puanları demografik özelliklere göre incelenirken fark testlerinde 2'den fazla gruplu analizlerde ANOVA kullanılmıştır. Bu değişkenler arasındaki ilişkilerde ise Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Varyansların homojenliği varsayımı Levene testi ile incelenmiştir. Parametrik testlerde Post-hoc testi olarak Scheffe ya da LSD tercih edilmiştir. Aracı etkinin analizinde PROCESS SPSS Makrosu kullanılmıştır. Verilerin analizi SPSS (Statistical Package Programme For Social Sciences) 22 paket programı ile gerçekleştirilmiştir.

5. TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Demografik Bulgular Tartışma

Bu bölümde araştırmaya katılan kişilerin demografik bulgularına ilişkin tartışmaya yer verilmiştir.

5.1.1. Kendilik algısının demografik değişkenlere göre incelenmesi

Sosyal Karşılaştırma Ölçeğinden alınan puanlar yaş değişkenine göre incelendiğinde ANOVA testi sonuçlarına göre 36-40 yaş arası katılımcıların puanlarının diğer yaşlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Gruplar arası farkları belirlemek için LSD testi kullanılmıştır.

Alan yazın incelendiğinde anne yaşı ve annenin kendi sosyal karşılaştırma düzeyi arasındaki ilişkiyi gösteren bir araştırmaya rastlanmamıştır. Literatürde bulunan araştırmalarda anne yaşı ve çocuğunun sosyal karşılaştırma düzeyi arasında ilişkiye bakılmış ve aralarında pozitif yönde ilişki bulunmuştur (Ünsal Barlas ve diğerleri, 2010; Lapsekili Ünsal, 2020). Kendilik algısı incelenen çalışmaların yüksek oranda öğrenciler ve bazı meslek grupları ile yapılması ve bu kişilerin yaşları genel olarak aynı aralık içinde olması nedeniyle yaş faktörü ile ilgili bir analiz yapma gerekliliği görülmediği düşünülmektedir (Dadandı ve diğerleri, 2016; Haycock ve diğerleri, 1998; Kılıç,2019; Landon, ve diğerleri, 2007; Muris 2002; Sezer, 2009; Suldo ve Shaffer, 2007; Telef, 2011). Genel olarak yaş ve sosyal karşılaştırma düzeyleri arasındaki ilişkiye bakıldığında bu araştırmanın sonucunu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır (Hisli Şahin ve Yaka, 2010). Hastane yöneticileri ve çalışanları ile yapılan bir araştırmada kendilik algısı puanı ile yaş değişkenleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır (Gemlik, Sıgılı ve Sur, 2007). İşgörenler ile yapılan bir diğer araştırmada yaş değişkeni arttıkça kendilik algısı değerinin de yükseldiği görülmektedir (Tutar, Altınöz ve Çakıroğlu, 2009).

Ayrıca kendilik algısı ve yaş arasında anlamlı ilişki bulunamayan çalışmalar da mevcuttur (Kılıç, Tanrıkulu ve Uğur, 2013; Lapsekili Ünsal, 2020).

Sosyal karşılaştırmanın amacı kişinin kendisinin çevresindeki diğer kişiler ile karşılaştırarak elde ettiği kendilik algısının yüksek mi düşük mü olduğunu belirlemektir. Gelişimsel aşamalarda yaş ilerledikçe kişinin ruhsal, duygusal gelişimi ve yaşam şartlarının iyileşmesi ile birlikte kendilik algısının yükselmesinin mümkün olduğu düşünülmektedir. Ayrıca annelerin hayat deneyimleri ve tecrübelerinin artmasının kendilik algısını olumlu etkileyebileceği düşünülmektedir.

Sosyal karşılaştırma ölçeği ile gelir düzeyinin pozitif yönde anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Kişinin benliğini algılaması ve kendini çevresindeki kişilerle karşılaştırarak yeterli mi yetersiz mi olduğunu değerlendirmesi Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde üstlerde bulunan değer ihtiyacı ve kendini gerçekleştirme ile ilgilidir. Gelir seviyesi düşük algılandığında kişinin önceliği fizyolojik ihtiyaçlarını ve güvenliğini karşılamaktır. Maslow kuramında piramitin alt seviyelerinin yeterli olduğundan emin olmadıkça üst basamaklarının gerçekleştirilmesinin zor olduğunu söylemektedir. Bu sebeple Maslow piramitinde daha üstlerde bulunan kendilik algısını kuvvetlendirmesi zordur (Burger, 2016).

Alanyazında yapılan incelemede bu araştırmayı destekleyen bulgulara ulaşılmıştır (Özcan, Subaşı, Budak, Çelik, Gürel ve Yıldız, 2013). Ünsal Barlas ve arkadaşlarının (2010) üniversite öğrencileri ile ilgili yaptıkları bir araştırmada ailelerinin gelir düzeyini yeterli olarak belirten öğrencilerin yetersiz olarak belirtenlere göre kendilerini daha olumlu algıladıkları bulunmuştur. Ergenler ile yapılan araştırmalarda da sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan ergenlerin kendilik algılarının yüksek olduğu bulunmuştur (Erözkan, 2004; İbili, 2020). Çalışmamızın verileri ile örtüşmeyen çalışmalar da bulunmaktadır. Ergenler ile yapılan bir araştırmada ailenin gelir seviyesini orta olarak değerlendiren ergenlerin düşük ve yüksek değerlendirenlerden sosyal karşılaştırma seviyelerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur (Kaya, Savaşlı, 2020). Ayrıca Lapsekili-Ünsal'ın (2020) yapmış olduğu araştırmada gelir düzeyi ile kendilik algısı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu farklılıkların araştırmalarda belirlenen örneklemin bulunduğu çevrenin ve sosyo-kültürel özelliklerinin farklı olması gibi sebeplerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Ayrıca kişilerin yaşam şartlarının gelir seviyeleri ile orantılı olarak iyileşmesinin kendi duygusal ve bilişsel yönlerine daha fazla yatırım yapabilmesi konusunda yardımcı olabileceği ve böylelikle olumlu kendilik algısının artmasına destek olacağı düşünülmektedir.

Annelerin sosyal karşılaştırma düzeyi ile eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Kadınlar ile yapılan bazı araştırmalarda kendilik algısı ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ve bu çalışmalar araştırmayı destekler niteliktedir (Engin, Dülgerler, Kavlak ve Ertem, 2006; Özcan ve diğerleri, 2013). Alan yazın incelendiğinde annelerin eğitim durumu ile çocuklarının sosyal karşılaştırma düzeyini inceleyen araştırmalara rastlanmaktadır ve burada olumlu yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (Ünsal Barlas, 2010; Lapsekili Uysal, 2020). Başka açıdan bakıldığında eğitim düzeyinin annelerin kendilik algısına pozitif yönde etki edeceği öngörülmek ile beraber analiz sonucunda anlamlı ilişki bulunamamıştır. Bunun sebebinin araştırmaya katılan annelerin eğitim durumlarında eşit şekilde dağılımın olmaması ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Örnekte ilköğretim seviyesinde olan anneler %14,8 iken lise %29,6 ve üniversite %55,6 şeklinde dağılım göstermektedir. Farklı eğitim seviyeleri olan bir başka örnekte eğitimin kendilik algısına katkısının görüleceği düşünülmektedir.

5.1.2. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği'nin demografik değişkenlere göre incelenmesi

Ebeveynliğe yönelik tutum ölçeği ve alt değişkenleri olan ebeveyn özyeterliliği, ebeveyn olarak aldığı doyum ve ebeveynliğe yönelik ilgi ile eğitim durumu, çocuk sayısı ve yaş değişkenleri arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır. Annelerin öz yeterlik algılarının ve çocuklarına karşı gösterdikleri ilginin yaşları ile ilişkisinin bulunamaması her yaşta annenin kendi kişisel ve duygusal özelliklerine göre öz yeterlik seviyelerinin değiştiği anlamına gelebilmektedir. Neticede eğitim ve destek ile her yaşta annenin öz yeterlik seviyelerinin artmasının mümkün olduğu savunulabilir.

Alan yazın incelendiğinde annelerin eğitim durumu ile ebeveynliğe yönelik tutumları arasında anlamlı ilişki bulunamayarak bu araştırmayı destekleyen çalışmaların olduğu görülmüştür. Holloway ve arkadaşları (2005) Japonya' da

yaptıkları bir araştırmada annenin eğitim düzeyleri ile ebeveyn yeterlilikleri arasında anlamlı ilişki bulamamışlardır. Topaloğlu (2013), yaptığı araştırmada anne-babaların eğitim düzeyinin ebeveyn öz yeterliliğini etkilemediğini bulmuştur. Yine ebeveyn öz yeterliliği ile annelerin eğitim durumu arasında anlamlı ilişki bulunamayan araştırmalar mevcuttur (Balat ve diğerleri, 2014; Nebioğlu, 2019). Bu durumu ebeveynliğe yönelik tutumun hem kişinin içgüdüsel olarak sergilediği bir tutum olması ve hem de kişinin sosyal ortamından etkilenerek geliştirdiği dikkate alındığında annenin akademik eğitiminin kendilerini anne olarak yeterli, ilgili ve doyum sahibi olması konusunda etkilemediği şeklinde açıklamak mümkündür.

Fakat annelerin eğitim durumunun ebeveynliğe yönelik tutumunu etkilediği sonucunu bularak bu çalışmadaki sonucu desteklemeyen araştırmalar da bulunmaktadır. Seçer ve arkadaşlarının (2008) araştırmasında annelerin ebeveynliğe yönelik yeterlilik algısı, ebeveynlikten elde ettiği doyum ve ebeveynliğe yönelik genel tutum puanlarında eğitim düzeylerine göre anlamlı bir fark bulunmazken, annelerin ebeveynliğe yönelik ilgi alt boyutu puanlarının eğitim düzeyine göre farklılaştığı bulunmuştur. Fakat bunun tam tersi olarak Coleman ve Karraker (2000), okul ağı çocuklarının anneleri ile yaptığı ebeveyn öz yeterliliği araştırmasında eğitim düzeyi yüksek annelerin ebeveynlik yeterliği algısının da yüksek olduğunu bulmuştur. Öztürk ve Giren (2016), annelerin eğitim durumu ile ebeveynliğe yönelik ilgisi arasında pozitif bir ilişki bulmuştur. Bu farklılıkların çalışılan örneklemdeki annelerin çocuklarının her araştırmada farklı yaş grubunda olması sebebiyle veya kültürel farklılardan dolayı olması muhtemeldir.

Ayrıca bu araştırmada ocuk sayısı ile ebeveynliğe yönelik tutum arasında ilişki bulunamamıştır. Alan yazın incelendiğinde bu araştırmayı desteklemeyerek ebeveyn öz yeterlik ve ocuk sayısı arasında ilişki bulan araştırmaların bulunduğu görülmüştür (ztrk ve Giren, 2016; Hamamcı, 2005). Demirel ve arkadaşları (2001) yaptığı araştırmada annenin ocuk sayısının yükselmesi ile birlikte yoksulluk ve eğitimsizlik faktörlerinin devreye girmesi ile annenin çocuklara ilgisinin azaldığını bulmuşlardır. Ayrıca Seçer ve arkadaşlarının (2008) araştırmasında ebeveynliğe yönelik ilgi puanı ocuk sayısı ile negatif yönde ilişkili bulunurken, ebeveyn öz yeterlik ve doyum puanlarında anlamlı bir ilişki bulunamayarak bu araştırmayı destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Ebeveynleri bakım vermesi gereken ocuk sayısı arttığıca annelerin içi

bırakması ve kendi kişisel gelişimlerini ertelemesi gibi birçok dezavantajlı durumun ortaya çıkması nedeniyle çocuk sayısının artması ebeveyn doyumunu azaltmasa dahi öz yeterliğini ve ilgisini etkilemesinin muhtemel olduğu düşünülmektedir.

Ebeveynliğe yönelik tutum ölçeği ve alt boyutları olan ebeveyn özyeterlilik ve ilgi ile algılanan gelir düzeyi ve gelir seviyesi arasında anlamlı bir ilişki bulunamazken alt boyutlardan doyum değişkeni ile istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur. Kişinin gelir seviyesi ve aynı zamanda algıladığı gelir düzeyi hayatı kaliteli yaşamak için önemli bir faktördür. Nitekim Trzcinski ve Holst'un (2006) yaptığı bir araştırmada annelerin yaşam doyumunun ailedeki gelir düzeyi ile olumlu yönde, işsizlik ve düşük yaşam şartlarıyla olumsuz yönde bir ilişki olduğunu söylemişlerdir (akt. Güler, 2007) Annelik donanımı yüksek, ideal anne algısı ile kendi sergilediği annelik arasında fazla fark olmayan, yüksek sosyoekonomik imkanlara ulaşan annelerin anne olmaktan aldıkları doyumun yüksek olması muhtemeldir. Annelik adına donanımı yüksek, ilgili, çevresindeki topluluktan destek alabilen ve dışarıda çalışma zorunluluğu az olan annelerin annelik ile ilgili doyumlarının yüksek olduğu bulunmuştur (Bornstein ve diğerleri, 2003; Akt: Güler, 2007).

Yapılan bir başka araştırmada düşük sosyoekonomik durumda bulunan ebeveynlerin çocuklarını güzel yetiştirmek için gelir durumuna bağlı şekilde daha az çaba gösterdikleri ve geleneksel yöntemlerde kendi ebeveynlerinden gördüğü şekilde, çocuk yetiştirme konusunda kendini geliştirmeden ziyade zorunlu ihtiyaçları karşıladığı görülmüştür. Ayrıca bu araştırmada ebeveynlikten alınan rol doyumunun gelir düzeyine göre farklılaştığı, yüksek ekonomik seviyeye sahip kadınların düşük ve orta ekonomik seviyeye sahip olanlara göre aldıkları doyumun yüksek olduğu bulunmuştur (Ülker, 2016. s. 85). Aksoy ve Diken (2009) araştırmalarında annelerin öz yeterliğinin sosyo-ekonomik durumdan etkilendiğini bulmuşlardır.

Öztürk ve Giren (2015) yaptığı araştırmada ise annelerin ebeveynlik öz yeterlik ve ilgi seviyesinin bu araştırmaya paralel olarak gelir düzeyi açısından farklılaşmadığını söylemiş olsalar dahi bu araştırmadan farklı olarak doyum seviyesinin de gelir düzeyi açısından farklılaşmadığı bulunmuştur.

Kişilerin ebeveynlikten doyum alabilmesi, ebeveynliğe yönelik ilgilerinin yükselip kendilerini yeterli hissedebilmeleri için öncelikle günlük yaşam için lüzumlu olan kişisel gereksinimlerin ve ailenin bakımı için ihtiyaç olan maddi şartların sağlanabilmesi gerekmektedir. Gelir seviyesinin düşük olması sebebi ile temel ihtiyaçlar karşılanamadığı takdirde kişilerin ebeveyn olarak tutumlarının olumlu olabilmemesinin zorlaştığı düşünülmektedir.

5.1.3. Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği'nin demografik değişkenlere göre incelenmesi

Durumluk-Sürekli Kaygı ölçeğinin demografik değişkenler (eğitim durumu, gelir düzeyi, yaş ve çocuk sayısı) ile istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Fakat algılanan gelir seviyesine göre bakıldığında anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Gelir düzeyinin yüksek algılandıkça kaygı seviyesinin düşmekte olduğu görülmüştür. Alan yazın incelendiğinde bu araştırmayı destekleyen çalışmaların olduğu görülmektedir (Coşkun ve Akkaş, 2009; Ünsal-Barlas ve diğerleri, 2010). Ayrıca literatür tarandığında çocukların kaygı seviyesi ile anne öğrenim durumu arasında ilişkiyi inceleyen ve anlamlı ilişki bulunamayan çalışmalara da rastlanmaktadır (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2003; Varol, 1990). Anne yaşı ile çocuğun kaygı seviyesi arasında ilişkiye dair araştırmalar da mevcuttur ve anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır (Alisinan ve Ulutaş, 2003; Onur, 1997). Coşkun ve Akkaş (2009) araştırmasında gelir düzeyi ve kaygı arasındaki ilişki açısından bu araştırmaya benzer şekilde negatif yönde ilişki bulmuştur. Fakat bu araştırmada Coşkun ve Akkaş'ın araştırmasından farklı olarak eğitim seviyesi ve kaygı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu durumun her iki çalışmada annelerin ve çocuklarının niteliklerinin farklı olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Kaygı her yaşta yaşanabilen bir durumdur. Kişiler hayatları boyunca şartların doğal olarak değişmesi ile bu şartlara uyum sağlayıp duygu durumlarını sağlamlaştırmayı başarabildikleri müddetçe yaşam kaliteleri yükselmektedir. Kaygı hali belli bir seviyeye kadar yaşam içinde koruyucu olsa dahi seviyesi yükseldikçe bireylerin aktivitelerini, sosyal yaşamdaki ilişkilerini olumsuz etkilediği görülmektedir (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2003). Kişinin kaygı seviyesinin yaş, öğrenim durumu, çocuk sayısı gibi değişkenlerden etkilenmediğinin bulunmasının kişinin

psikolojik sağlamlığını koruması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Yaş ilerlese bile kaygı seviyesinin normal seviyede olmasının gerekli bir durum olduğu düşünülmektedir.

5.2. Kendilik Algısı, Ebeveynliğe Yönelik Tutum, Durumluk ve Sürekli Kaygı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesine Yönelik Tartışma

Bu araştırmada belirlenen modelde, annelerin kendilik algılarının, durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin ebeveynliğe yönelik tutumları üzerindeki yordayıcılığının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. İlgili bölümde bu değerkenler arasındaki bulgulara yer verilecektir.

5.2.1. Annelerin kendilik algısının kaygı düzeyleri üzerindeki yordayıcılığı

Bu çalışmanın hipotezlerinden biri; annelerin kendilik algısının kaygı düzeylerini negatif yönde yordamasıdır. Çalışmanın bulgularına göre; annelerin kendilik algısının durumluk kaygı düzeylerinin %13.9' unu ve sürekli kaygı düzeylerinin ise %22,4'n negatif yönde yordadığı görülmüştür. Annelerin olumlu kendilik algıları arttıka durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin azaldığı görülmektedir.

İlgili alan yazın incelendiğinde çalışmanın bulgusunu destekleyen çalışmalara ulaşılmıştır. Akça, şahin ve Vazgeçer (2011), niversite öğrencileri ile yaptıkları araştırmada kendilik algısı ile genel kaygı seviyesi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerle ilgili yapılan bir başka çalışmada; öğrencilerin kendilik algısı ile kaygı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (nsal-Barlas ve diğerleri, 2010).

Alan yazında yer alan diğer çalışmalara bakıldığında; kaygı bozukluğu yaşayan kişilerin benlik algılarının daha olumsuz olduğu (şahin ve diğerleri, 2011; Christensen, ve diğerleri, 2003; Ekornas ve diğerleri, 2010), sağlıklı kişilerin kaygı bozukluğu yaşayan bireylere göre daha olumlu kendilik algısına sahip oldukları (Uzun, 2008), kaygı seviyesi düşük bireylerin kişilik özellikleri ile ilgili olumlu inanca sahip olduğu (Wilson ve Rapee, 2006) ve kaygı seviyesi yüksek bireylerin, kaygısı düşük olanlara göre daha fazla olumsuz duygu yaşadıkları ve kendilerini ie dönük

algılayarak kendilik algısının düşük olduğu (Kirkcadly ve diğerleri, 1998) belirtilmiştir. Alan yazındaki çalışmaların bulgularının mevcut çalışmanın bulgularını destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Kişilerin doğumdan itibaren öncelikle aile ve en önemlisi anne faktörünün etkisi ve daha sonra genişleyen sosyal çevrenin katkısı ile yaşam boyu şekillenen kendilik algısı bireyin ruhsal, duygusal durumuna etki etmektedir. Kendilik algısı kuvvetlendikçe ruhsal ve duygusal gelişimin olumlu yönde etkileneceği öngörülmektedir. Psikanaliz gibi psikoloji kuramlarının oluşumunda da kendilik algısı ve kaygıya birlikte değinilmiş kişilik gelişiminin kapsamında kendilik algısı, benlik saygısı, benlik algısı gibi farklı tanımlar ile açıklamalar yapılmıştır (Köknel, 1985). Psikoloji kuramları geliştikçe kavramlar çoğalıp kendi içinde farklı bölümlere ayrılabilir (durumluk kaygı, sosyal kaygı, ayrılık kaygısı gibi) genel itibarı ile bir noktada buluşmaktadırlar. Bu araştırmada kendilik algısı ile durumluk ve sürekli kaygının ilişkili olduğu bulunmuştur. Başka bir şekilde ifade edecek olursak yoğun stres anında yükselen durumluk kaygısının, olumlu kendilik algısının etkisi ile azalarak bireyin yaşamında olumlu hallerin artmasına etki ettiği ve gerek annelerin gerek çocukların eğitimlerinde önemli bir etken olduğu düşünülmektedir. Yine kaygı halinin yaşamın geneline yayılarak sürekli kaygıya dönüşmesine kendilik algısının kuvvetlenmesi ile önlem alınabileceği varsayılmaktadır. Bu sebeple kaygı bozukluğu yaşayan kişiler ile yapılacak çalışmalarda kendilik algısının kuvvetlenmesine yönelik etkinliklerin fazlalaştırılmasının yerinde olacağı öngörülmektedir. Literatürde öğrenciler ile yapılan çalışmalarda bu konu üzerinde durulmuş olsa dahi o öğrencilerin gelişimi için anne faktörünün etkisi dikkate alınarak annelerin de kendilik algısını kuvvetlendirmek adına rutin çalışma takvimleri oluşturmanın yeni nesillerin gelişimini desteklemek adına temel bir yaklaşım olacağı düşünülmektedir.

5.2.2. Annelerin kendilik algısının ebeveyn öz yeterlik düzeyleri üzerindeki yordayıcılığı

Çalışmanın hipotezlerinden bir diğeri; annelerin kendilik algılarının ebeveyn öz yeterlik düzeylerini pozitif yönde yordamasıdır. Çalışmanın bulgularına göre; annelerin kendilik algılarının ebeveyn öz yeterlik düzeylerininin %18,4 sini pozitif

yönde yordadığı görülmüştür. Annelerin olumlu kendilik algıları arttıkça ebeveyn özyeterlik algılarının arttığı belirlenmiştir.

Ebeveynin kendilik algısı ebeveyn rolünü doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir (Ülker, 2016). Anne-babalar ebeveyn olarak kendilerini yeterli algıladıklarında ebeveyn görevlerini yerine getirirken kendilerini güven içinde hissederek çocukları ile ilgili problemlerle yetkin bir şekilde başatmaktadır (Feliciana, 2005). Kişinin kendilik algısı ve benlik saygısı yüksek olduğunda bu durum genel iyi oluş ile birlikte ebeveyn tutumlarına etki etmektedir (Önder, 2005).

Alan yazında yer alan çalışmalar değerlendirildiğinde çalışmamızın bulgularını destekleyen sonuçlara ulaşılmıştır. 60-72 aylık çocukların anneleri ile yapılan bir çalışmada annelerin genel olarak kendini yeterli algılaması ile ebeveyn öz-yeterlikleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur (Baş, 2019). Bir başka çalışmada yüksek öz yeterlik ve kendilik algısına sahip anne babaların çocuklarına daha tutarlı ve olumlu davrandığı görülmüştür (Anthony ve diğerleri, 2005).

Benlik saygısı, kendilik algısı kapsamında yer alan öğelerden biridir (Baumeister ve diğerleri, 2003). Bu bağlamda değerlendirecek olursak; ebeveynin benlik saygısının ve sahip olduğu öz yeterliğin ebeveynin davranışlarını olumlu yönde etkilediği bulunmuştur. Ebeveynler kendilerinin bireysel olarak değerlendirmelerinde yüksek benlik saygısı ile yaklaştıklarında kendilerini daha değerli ve yeterli algılayarak ebeveyn olarak daha olumlu ve tutarlı davranışlar sergiledikleri görülmüştür (Buluş ve Samur, 2017).

Alan yazında yer alan diğer çalışmalar değerlendirildiğinde; olumsuz benlik algısı ile öz yeterlik arasında negatif yönde bir ilişki olduğu (Telef, 2011), benlik saygısının sosyal alanda öz yeterliği pozitif yönde yordadığı (Herman, 2005), kariyer öz yeterliği, genel öz yeterliğinin benlik saygısını olumlu yönde etkilediği (Betz ve Klein, 1996) bulunmuştur. Ayrıca bir grup araştırmacı öz yeterlik ölçeği geliştirmek için yaptığı araştırmada öz yeterlik ile benlik saygısı arasında pozitif yönde ilişki olduğunu belirtmektedir (Chen ve diğerleri, 2001). Aynı zamanda özyeterliğin benlik saygısını pozitif yönde yordadığı çalışmalara da rastlanmıştır (Lin, 2006; Vardarlı, 2005; Aydoğan ve Özbay, 2012).

Ebeveyn tutumları açısından baktığımızda birçok çalışmada ebeveyn tutumlarının bu çalışmada değerlendirildiği gibi ebeveynin öz yeterlik, ilgi ve rol doyumu üzerinden değil, demokratik, otoriter, ihmal edici, izin verici şeklinde sınıflandırılarak araştırıldığına rastlanmaktadır. Bu tür çalışmalar incelendiğinde ebeveynin ihmal edici, otoriter veya demokratik gibi tutumları benimsemesinde kişinin ebeveyn öz yeterliğinin etkili olduğu ifade edilmiştir (Alabay, 2017; Azkeskin ve diğerleri, 2013; Bal, 2015; Ersoy ve diğerleri, 2014; Şanlı ve Öztürk, 2015). Bu çalışmalardaki veriler incelendiğinde kendini yeterli bir ebeveyn olarak değerlendirmenin ve çocuğu ile iletişimini ve ilgisini yeterli hissetmenin ebeveynin çocuğuna karşı daha demokratik yaklaşmasına yardım edeceği düşünülmektedir.

Özet olarak yapılan bu çalışmada kişinin kendilik algısının ebeveynliğe yönelik tutumlarını pozitif yönde etkilemesinin kişinin kendi ruhsal iyiliği bakımından önemli rol oynadığı düşünülmektedir. Kendilik algısının yüksek veya düşük olması kişinin ebeveyn hallerine, tutumlarına, davranışlarına etki etmektedir (Koç, 2008). Benlik saygısı yüksek bir anne, çocuklarına karşı sergilediği tutumlara özen göstererek, çocuklarının ihtiyaçlarına daha duyarlı ve ilgili davrandığında çocuklarının da kendilik algısı ve benlik saygısı yüksek bireyler olarak yetiştirmesine yardımcıdır. Ayrıca kendilik algısı yüksek olan annelerin çocuklarının büyüme sürecinde her yaşta ortaya çıkabilecek problemlere yapıcı çözüm üretmesinin daha kolay olacağı öngörülmektedir.

5.2.3. Annelerin kaygı düzeylerinin ebeveyn öz yeterlik düzeyleri üzerindeki yordayıcılığı

Çalışmanın modelinde annelerin kaygı düzeylerinin ebeveyn öz yeterlik düzeylerini negatif yönde yordaması beklenmekteydi. Çalışmanın bulgularına göre, hipotez doğrulanmıştır. Annelerin durumluk kaygı düzeylerinin ebeveyn özyeterliğinin %27.6' sını ve sürekli kaygı düzeylerinin ise ebeveyn özyeterliliğinin %30,3'ünü yordadığı bulunmuştur.

Bireylerin davranışlarını doğrudan ya da dolaylı olarak yönlendiren öz yeterlik yaşamın her alanında etkilidir (Pajares, 1997). Bandura Sosyal Bilişsel Kuramı'nda bireyin yaşam içinde faaliyet gösterirken veya bir davranışı sergilerken amacına

ulaşmak için harcayacağı güç ve çabanın miktarının ve de duygusal halinin kişinin öz yeterlik duygusunu belirlediğini söylemiştir (Bandura, 1977). Bu durumda öz yeterlik kavramının kişinin duygusal durumu içinde bulunan kaygı seviyesi ile birlikte değerlendirmek yerinde olacaktır. Bu araştırmada annenin durumluk ve sürekli kaygı seviyesinin ebeveynliğe yönelik tutumları çerçevesinde belirlenen ebeveyn öz yeterliğini negatif yönde etkilediği gibi ebeveynliğe yönelik ilgisini ve ebeveynlikten aldığı doyumunu da olumsuz etkilediği görülmüştür.

Alan yazın incelendiğinde bu araştırmada bakılmak istenen annelerin ebeveynliğe yönelik tutumları kapsamında olan ebeveyn öz yeterliği ile kaygı arasındaki ilişkiye dair sınırı sayıda araştırmaya ulaşılmış ve sonuçlarının bu araştırmayı destekler nitelikte olduğu görülmüştür. Bu araştırmalarda ebeveyn öz yeterlilik ile sürekli kaygı, ayrılık kaygısı ve genel kaygı gibi kaygı seviyeleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmiştir (Aksoy ve Diken, 2009; Çetin, 2017; Demir, 2017).

Ebeveyn tutumlarının literatürde otoriter, demokratik, izin verici şeklinde de yer aldığı dikkate alınarak bakıldığında; bu araştırmalarda otoriter ve ihmal edici tutumda ebeveynlerin öz yeterliğinin düşük ve kaygısının yüksek, demokratik tutumda ebeveyn öz yeterliğinin yüksek ve kaygısının düşük olma ihtimalinin olduğu belirtilmiştir. (Alabay, 2017; Bal, 2015; Şanlı ve Öztürk, 2015, Yavuzer, 2010). Bu açıdan değerlendirdiğimizde Nazlıoğlu, (2019) çalışmasında çocukların ayrılık kaygısı üzerinde annenin kaygı düzeyinin ve ebeveyn tutumunun etkisini araştırmış ve annenin durumluk kaygı düzeyinin demokratik tutum ile negatif, otoriter tutum ile pozitif yönde bir ilişkisinin olduğu, sürekli kaygı düzeyi ile otoriter ve izin verici tutumun pozitif yönde anlamlı ilişkisi olduğunu bulmuştur. Bir başka araştırmada annelerin ebeveynlik tutumları ve kaygı durumları arasındaki ilişki incelenmiş ve kendini güvensiz hissederek başkalarına güvenmeyen ve bu sebeple kaygı yaşayan annelerin otoriter tutum gösterdikleri saptanmıştır (Manoochehri ve Mofidib, 2014).

Kaygı halinin yükselmesinin kişiyi olumsuz etkileyen bir duygu durumu olmasından yola çıkarak bireyi olumsuz etkileyen diğer duygu durumlarının da ebeveyn öz yeterliği ile ilişkili olduğuna dair araştırmalar da mevcuttur. Okul öncesi dönemde olan çocukların anneleri ile yapılan bir araştırmada ebeveyn öz yeterlik

seviyesi ve öfke düzeyleri arasında negatif yönlü ilişki bulunmuştur (Balat ve diğerleri, 2014). Üniversite öğrencilerinin anneleri ile yapılan bir araştırmada öz yeterliği düşük olanların kontrol odaklı davranarak kaygı ve suçluluk duygusu ile tutarsız davrandıkları söylenmiştir (Akçınar ve Özbek, 2017). Coleman ve Karreker'ın (1998) ebeveyn öz yeterliliği ile ilgili yaptıkları bir araştırmada birçok olumsuz duygulanım ve öz yeterlik seviyesi arasında ilişki bulunmuştur. Annelerin öz yeterlikleri ile depresyon seviyesi arasında ilişki bulunduğunu söyleyen araştırmalar da mevcuttur (Balat, 2014; Teti, Gelfand, 1991). Gelişimi risk altında olan bebeklerin anneleri ile yapılan bir çalışmada öz yeterliği düşük bulunan annelerin kaygılı, stresli ve depresyona yatkın oldukları belirtilmiştir (Aksoy ve Diken, 2009).

Alan yazın incelendiğinde; öz yeterlik ve kaygının ilgi çeken kavramlar olduğu fakat ikisinin de kendi içinde akademik öz yeterlik, duygusal öz yeterlik, sosyal kaygı, ayrılık kaygısı, sürekli kaygı gibi farklı boyutları ile ele alındığı görülmüştür. Bu araştırmalarda öz yeterlik ve kaygı arasında negatif yönlü ilişki olduğu saptanmıştır. Bu araştırmalar daha çok ergenler ve üniversite öğrencisi gençler üzerinde ve doktor, öğretmen gibi meslek gruplarında yoğunlaşmaktadır (Dadandı ve diğerleri, 2016; Haycock ve diğerleri, 1998; Kılıç,2019; Landon ve diğerleri, 2007; Muris, 2002; Suldo ve Shaffer, 2007; Telef, 2011).

Bu araştırmada çıkan sonuçlara göre kaygının ebeveyn öz yeterliğinde aracı olduğu dikkate alındığında bu konuyu farklı açılardan değerlendirmek de mümkün olmaktadır. Kişinin kaygı seviyesi yükselip ebeveyn öz yeterliği, ilgisi ve doyumunu azaldığında bu durumun çocuklarına yansımaları çocukta olumsuz duyguların ve araştırmamız kapsamında olan kaygının da yükselmesi şeklinde olabilir.

Nitekim anne kaygısı ile çocuk kaygısı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar bu durumu ortaya koymaktadır (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2003; Aslan ve diğerleri, 1998; Nazlıoğlu, 2019). Ayrıca bu durum Bandura' nın sosyal öğrenme kuramına göre değerlendirilip çocuktaki kaygının ebeveynini gözlemleyerek oluştuğunu dikkate alarak ebeveynin kaygı seviyesinin yükselmesinin çocuğun da kaygısında artışa yol açacağını ifade etmek mümkündür (Bandura, 1982). Bir başka şekilde ifade edecek olursak annenin kaygılı hali sadece anneye etki eden bir durum değildir. Gelecek nesillerin duygusal ve kişilik açısından sağlıklı olmasında son derece etkilidir.

Ebeveyndeki kaygının çocuğun kaygısını etkilediği savı üzerinden bakıldığında literatürde ebeveynin öz yeterlik seviyesinin çocuktaki kaygıyı nasıl etkilediğine dair araştırmaları da incelemek mümkündür. Bu minvalde ebeveyn öz yeterliğinin direk olarak çocuğun kaygısını etkileyebileceği gibi ebeveyn öz yeterliği seviyesinin annenin kaygı seviyesinden etkilenecek çocuğun kaygı seviyesini belirlediği düşünülebilir. Weaver ve arkadaşları (2008), düşük ebeveyn öz yeterliğinin yüksek anksiyeteyi etkilediğini ve çocuklarda problemlili davranışlara sebep olduğunu bulmuştur. Hastings ve Brown (2002), ise çocukların problemlili davranışları ile ebeveynlerin anksiyete ve depresyon düzeyleri arasında ebeveyn öz yeterliğinin aracı değişken olduğunu söylemektedir. Scheel ve Rieckmann, (1998) Duygusal davranış bozukluğu ile klinikte yatan çocukların anneleri ile yaptığı çalışmada ebeveyn öz yeterliği ve stresi arasında güçlü bir ilişki olduğunu, öz yeterlik arttıkça ebeveyn duygusal durumunun rahatladığını ve çocuklarının davranışına etki ettiğini ortaya koymuştur. Sakarya (2013), çalışmasında anne tutumlarını olumsuz olarak algılayan ergenlerin olumsuz benlik, depresyon ve anksiyete gibi ruhsal belirtileri daha fazla yaşadığı tespit etmiştir.

Literatürde kaygı hali birçok kavram ile birlikte incelenmiş ve kaygı seviyesinin yükselmesinin kişinin işlevselliğini azalttığına dair birçok veri elde edilmiştir (Nazlıoğlu, 2019). Nitekim bu araştırmada da kaygı halinin ebeveyn öz yeterlik, rol doyumunu ve ebeveynliğe yönelik ilginin azalmasına etki ederek ebeveyn tutumlarındaki işlevselliği azalttığı görülmektedir.

5.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmada karşılaşılabileceği düşünülen bazı sınırlılıklar şunlardır:

- Bu araştırmanın sonuçları “Sosyal Karşılaştırma Ölçeği”, “Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği” ve “Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği” nin ölçtüğü veriler ile sınırlıdır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler 0-15 yaş grubu çocuğu olan annelerin kullanılan ölçeklere verdikleri cevaplar ve bunlardan elde edilen veriler ile sınırlıdır.

- Çalışmanın neticesinde ortaya çıkan sonuçlar sadece sosyal platform aracılığı ile ulaşılabilen 399 anneden elde edilmiştir ve küçük bir grubu kapsamaktadır.
- Verilerin yalnızca annelerden alınacak olması ve babalardan veri toplanmayacak oluşu; ebeveynlerin bir aradaki tutumunu belirlemek açısından sınırlılık getirmektedir
- Bu araştırma teorik düzlemde yapılmış olup deneysel bir çalışma ile annelerin kaygı düzeyleri ve kendilik algıları kontrol edilerek ebeveyn öz yeterliğine etkisi araştırılabilir.

5.4. Gelecekte Yapılacak Araştırmalar İçin Öneriler

Bu çalışmada annelerin kendilik algısı ve ebeveynliğe yönelik tutumları arasındaki ilişkide kaygının aracı rolü incelenmiştir. Araştırma neticesinde annelerin olumlu kendilik algısı ile ebeveynlik yeterlik seviyeleri, ebeveynliğe yönelik ilgileri ve ebeveynlikten aldıkları doyum arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda kendilik algısı ile ebeveynliğe yönelik tutumlar arasında kaygının aracı rolü olduğu görülmektedir. Kaygı gibi yaşamı olumsuz etkileyen duyguların ebeveynlerin tutumlarına, öz yeterlik algılarına, ebeveyn rolüne ve çocuklarına ilgisine etkisinin önemine vurgu yapılmak istenmiştir. Bu şekilde anne-babaların benlik algıları ve duyguları gibi kişisel özelliklerinin ebeveynliklerine etkisine dair araştırmaların çoğalmasının ebeveynlerin kendilerini ruhsal ve duygusal anlamda geliştirmek için ihtiyaç hissetmelerine vesile olacağı ümit edilmektedir.

Bu araştırmada durumluk- sürekli kaygı durumunun aracı etkisine bakılmıştır. Bundan sonraki araştırmalarda depresyon, çocukluk çağı travmaları, psikolojik dayanıklılık gibi faktörlerin araştırılmasının annelerin kendi duygu durumları üzerinde bilinçlenmesine etki edebileceği düşünülmektedir.

Ayrıca alan yazın taramasında sıkça demokratik, otoriter gibi ebeveyn tutumlarının çocuklar üzerine etkisine dair araştırmalara rastlansa dahi bu tutumların oluşmasına etki eden bireyin kişilik ve duygusal özelliklerine dair araştırmalara rastlanmamıştır. Bu tarz bir araştırmanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Adler, A. (2000). *Sorunlu Okul Çocuğu*. (K. Şipal, Çev.). 3. Basım. İstanbul: Say Yayınları.
- Adler, A. (2002). *Sosyal Duygunun Gelişiminde Bireysel Psikoloji*, çev. Halis Özgü. İstanbul: Hayat Yay.
- Akça, F., Şahin, G. ve Vazgeçer, B. (2011). Üniversite öğrencilerinin kendilik algıları, gestalt temas biçimleri ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 18-28.
- Akçınar, B. ve Özbek, E. (2017). Benlik gelişiminin öz-yeterlik algısı ve ebeveyn davranışlarıyla ilişkisi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 20(40), 38-53.
- Aksoy, V. ve Diken, İ. H. (2009). Annelerin ebeveynlik öz-yeterlik algıları ile gelişimi risk altında olan bebeklerin gelişimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bir bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 10(1), 59-70.
- Aktaş, C. G., ve Daş, C. (2002). Gestalt temas biçimleri yeniden düzenlenmiş formunun Türk örneğinde faktör yapısı, geçerliliği ve güvenilirliği. *Temas Gestalt Terapi Dergisi*, 1(1), 83-110.
- Alabay, E. (2017). Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin ebeveynlik tutumlarının incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 156-174.
- Alisinanoğlu, F. ve Ulutaş, İ. (2003). Çocukların kaygı düzeyleri ile annelerinin kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 28(128).
- Ashtiani, A. F., Ejei, J., Khodapanahi M., K., Tarkhorani, H., (2007). Relationship Between Self-Concept, Self-esteem, Anxiety, Depression and Academic Achievement in Adolescents. *Journal of Applied Sciences*, 7: 995-1000.
- Aydın, B., Akbağ, M., Tuzcuoğlu, S., Yayıcı, L. ve Ağır, M. (2005). *Gelişim ve Öğrenme*. (Edit: B. Aydın) İstanbul: Nobel Yayınevi. ISBN: 978-605-133-669-5.
- Azkeskin, K., Güven, G., Güral, M. ve Sezer, T. (2013). Parenting styles: parents with 5-6 year old children. *Journal of Educational and Instructional Studies in the World*, 3(1), 74-82.
- Anthony, L. G., Anthony, B. J., Glanville, D. N., Naiman, D. Q., Waanders, C. ve Shaffer, S. (2005). The relationship between parenting stress, parenting behaviour and preschoolers' social competence and behaviour problems in the classroom. *Infant and Child Development*, 14(2), 133-154.

- Aydoğan, D., ve Özbay, Y. (2012). Akademik erteleme davranışının benlik saygısı, durumluluk kaygı, öz-yeterlilik açısından açıklanabilirliğinin incelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 2(3), 1-10.
- Bağatarhan T. ve Nazlı, S. (2013). Ebeveyn eğitim programının annelerin ebeveynlik öz-yeterliliklerine etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 7(31), 67-88.
- Bal, A. (2015). *7-19 yaş aile rehberliği eğitimi programının annelerin aile tutumlarına etkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Mevlana Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, Konya
- Ballenski, C. B. ve Cook, A. S. (1982). Mothers' perceptions of their competence in managing selected parenting tasks. *Family Relations*, 31, 489 – 494. DOI; 10.2307/583923.
- Balat, G. U. (2014). Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Annelerin Öz Yeterlilik ve Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi. *Journal of Human Sciences*, 11(2), 661-677.
- Balat, G. U., Sezer, T. ve Tunçeli, H. İ. (2014). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların annelerinin öz yeterlilik ve öfke düzeylerinin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 47-63.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological review*, 84(2), 191.
- Bandura, A. (1982). Self-efficacy mechanism in human agency. *American Psychologist*, 37(2), 122-147.
- Bandura, A. (1989). Regulation of cognitive processes through perceived self-efficacy, *Developmental Psychology*, 25, 729-735.
- Bandura, A. (1993). Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning, *Educational Psychologist*, 28 (2), 117-148.
- Bandura, A. (1994). Social cognitive theory and exercise of control over HIV infection. *In Preventing AIDS (pp. 25-59)*. Springer, Boston, MA.
- Bandura, A. (1997). *Self-Efficacy: The Exercise of Control*, New York: W.H. Freeman and Company.
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V. Ve Pastorelli, C. (1996). Multifaceted impact of self-efficacy beliefs an academic functioning. *Child Development*, 67, 1206 – 1222.
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V. ve Pastorelli, C. (2001). Self-efficacy beliefs as shapers of children's aspirations and career trajectories. *Child development*, 72(1), 187-206.
- Barlas, G. Ü., Karaca, S., Onan, N. ve Işıl, Ö. (2010). Üniversite sınavına hazırlanan bir grup öğrencinin kendilik algıları ve ruhsal belirtileri arasındaki ilişki. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 1(1), 18-24
- Baş, T. (2019). *Annelerin Öz Yeterliliklerinin ve 60-72 Aylık Çocuklarıyla Olan Etkileşimlerinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim

Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Programı,
Ankara

- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55, 83-96. DOI:10.2307/1129836.
- Bem, D. J. (1972). Self-perception theory. In *Advances in experimental social psychology* (Vol. 6, pp. 1-62). Academic Press.
- Bem, D. J. ve McConnell, H. K. (1972). Testing the self-perception explanation of dissonance phenomena. *Journal of Personality and Social Psychology*, 14(1), 23-31.
- Berksun, E. O. (2003). *Anksiyete ve Anksiyete Bozuklukları*. İstanbul: Turgut Yayıncılık.
- Bernard van Leer Vakfı, B. (2014). *Türkiye’de 0-8 yaş arasında çocuğa yönelik aile içi şiddet araştırması*. Erişim adresi: <http://www.ailecocuksiddet.info/RAPOR.pdf>.
- Betz, N. E. ve Klein, K. L. (1996). Relationships among measures of career self-efficacy, generalized self-efficacy, and global self-esteem. *Journal of career Assessment*, 4(3), 285-298.
- Bilgin, N. (2014). *Kimlik İnşası*. İzmir: Aşina Kitaplar.
- Bora, A. ve Ünüvar, P. (2019) Okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygıları ile ebeveynlerinin kaygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (56), 345-361.
- Buluş, M. ve Samur, A. Ö. (2017). Beş-altı yaş çocuklarının sosyal duygusal uyumunu yordamada ebeveyn benlik saygısı, temel ihtiyaçları ve öz yeterliğin rolü. *Pau Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(41), 105-119.
- Burger, J. M. (2016) *Kişilik* (Çev. İ. D. E. Sarıoğlu), 5. Basım, İstanbul: Kaknüs Yayınları,
- Büyüköztürk, Ş. (1997). Araştırmaya yönelik kaygı ölçeğinin geliştirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 12(12), 453-464.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (2. Basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüktaşkapu, S. (2012). Annelerin özyeterlik algıları ile 1-3 yaş çocuklarının gelişimlerinin incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 18-30.
- Cattell, R. B. ve Scheier, I. H. (1958). The nature of anxiety: A review of thirteen multivariate analyses comprising 814 variables. *Psychological Reports*, 4(3), 351-388.
- Chase-Lansdale, P. L. ve Owen, M. T. (1987). Maternal employment in a family context: Effects on infant-mother and infant-father attachments. *Child development*, 1505-1512.

- Chen, G., Gully, S. M. ve Eden, D. (2001). Validation of a new general self-efficacy scale. *Organizational Research Methods*, 4(1), 62–83.
- Christensen, P. N., Stein, M. B. ve Means-Christensen, A. (2003). Social anxiety and interpersonal perception: A social relations model analysis. *Behaviour Research and Therapy*, 41(11), 1355-1371.
- Coleman, P. K. ve Karraker, K. H. (1998). Self-efficacy and parenting quality: Findings and future applications. *Developmental review*. 18(1):47-85
- Coleman, P. K. ve Karraker, K. H. (2000). Parenting self-efficacy among mothers of school-age children. *Conceptualization, Measurement, and Correlate*, 49 (1): 13–24.
- Coleman, P. K. ve Karraker, K. H. (2003). Maternal self-efficacy beliefs, competence in parenting, and toddlers' behavior and developmental status. *Infant Mental Health Journal*, 24(2), 126-148.
- Coşkun, Y. ve Akkaş, G. (2009). Engelli çocuğu olan annelerin sürekli kaygı düzeyleri ile sosyal destek algıları arasındaki ilişki. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 213-227
- Cüceloğlu, D. (2005). *Yeniden İnsan İnsana*, 34. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2016). *İnsan ve Davranışı*, Geliştirilmiş 36. Basım: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2016). *Geliştiren Anne-Baba*, 1. Basım, Remzi Kitabevi.
- Çağdaş, A. ve Seçer, Z. (2004). *Anne Baba Eğitimi*. Konya: Eğitim Kitabevi.
- Çelik, M. ve Şengül, M. (2017). *Türkçe öğretmeni adaylarının kişilik özellikleri ve mesleki kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi).
- Çetin, F. (2008). Kişilerarası ilişkilerde kendilik algısı, kontrol odağı ve kişilik yapısının çatısma çözme yaklaşımları üzerine etkileri: uygulamalı bir araştırma (Yüksek Lisans Tezi). *T.C. Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Savunma Yönetimi Ana Bilim Dalı*, Ankara.
- Çetin, S. B. (2017). *Çocuklarda Ayrılık Kaygısı ile Anne-Babanın Ayrılık Kaygısı ve Ebeveynliğe Yönelik Tutumları* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Dadandı, İ., Kalyon, A., Yazıcı, H. (2016). Eğitim fakültesinde öğrenim gören ve pedagojik formasyon eğitimi alan öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançları, kaygı düzeyleri ve öğretmenlik mesleğine karşı tutumları. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 253-269.
- Davaslıgil, Ü. (1990). *Bebeklik Dönemi*. Yavuzer, H. (Ed.), Ana-Baba Okulu. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Deniz, M. E., Dilmaç, B. ve Arıcak, O. T. (2009). Engelli çocuğa sahip olan ebeveynlerin durumluk-sürekli kaygı ve yaşam doyumlarının incelenmesi, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 6(1), 953-968.

Demir, B. (2017). *Annelerde kaygı düzeyi ve evlilik doyumunun ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algıları üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı).

Development Analytics (2017). *Türkiye'de 0-6 yaş arası çocuğun durumu*. İstanbul: Anne Çocuk Eğitim Vakfı.

Dix, T. (1991). The affective organization of parenting: Adaptive and maladaptive processes. *Psychological Bulletin*, 110(1), 3 – 25.

Dumka, L. E., Stoerzinger, H. D., Jackson, K. M. ve Roosa, M. W. (1996). Examination of the cross-cultural and cross-language equivalence of the parenting self-agency measure. *Family Relations*, 45(2), 216 – 222.

Deniz, M. E. (2007). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Maya Akademi Yayınları, 2.

Engin, E., Dülgerler, Ş., Kavlak, O. ve Ertem, G., (2006). Menopoz Sonrasında Kendilik Algısı, Problem Çözme Becerileri ve Umutsuzluk. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi* 22 (1), 135-145,

Eğnli, A., T. (2019). *Kişiler Arası İletişim Kuramları*, 1. Basım, İstanbul: Nobel Yayınevi.

Ekornas, B., Lundervold, A. J., Tjus, T. ve Heimann, M. (2010). Anxiety disorders in 8-11 year-old children: motor skill performance and self-perception of competence. *Scandinavian Journal of Psychology*, 51 (3), 271-277.

Erikson, E. H. (1984). *İnsanın Sekiz Çağı*, (Çev. Üstün, T. B., Şar, V.). Birey ve Toplum Yayıncılık, Ankara.

Ankara: Toplum Yayınları.

Erözkan, A. (2004). Lise öğrencilerinin sosyal karşılaştırma ve depresyon düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, 13, 1-18.

Ersoy, Ö. A., Kurtulmuş, Z. ve Tekin, N. Ç. (2014). Aile çocuk eğitim programının annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına ve ev ortamını düzenlemelerine etkisinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22(3), 1077-1090.

Feliciana, J. B. (2005). The impact of participation in a parent training program on maternal sense of competency and stress in urban african american-mothers. Doctor of Philosophy, Howard University, Washington, D.C.

Festinger, L. (1954). A Theory of Social Comparison Processes. *Human Relations*, 7, 114 – 140.

Garcia, D. S. (1998). Appearance Anxiety, Health Practices, Metaperspectives and Self- Perception of Physical Attractiveness. *Journal of Social Behavior and Personality*, 13(2), 307-318.

Geçtan, E. (1997). *Psikodinamik Psikiyatri ve Normal dışı Davranışlar*, (13.basım), İstanbul: Remzi Kitabevi A. Ş.

Geçtan, E. (2016). *İnsan Olmak* 14. Basım. İstanbul: Metis Yayınları.

- Geçtan, E. (2017). *Psikanaliz ve Sonrası*. 16. Basım. İstanbul: Metis Yayınları.
- Gemlik, H. N., Sığırı, Ü. ve Sur, H. (2007). Sosyal karşılaştırma ve öğrenilmiş güçlülük ilişkisinin yönetsel etkileri hastane yöneticileri ve çalışanları üzerine bir çalışma. *Yönetim Dergisi: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü*, 18(57), 55-66.
- Gross, D. ve Rocissano, L. (1988). Maternal confidence in toddlerhood: its measurement for clinical practice and research. *The Nurse Practitioner*, 13(3), 19-22.
- Güler, T. (2007). Okul Öncesi eğitimde ailenin önemi ve okul aile iş birliği. G. Haktanır (Ed.). *Okul Öncesi Eğitime Giriş* (295-322). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Güler, M. ve Yetim, Ü. (2008). Ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(22), 34-43.
- Hamamcı, Z. (2005). Üç-altı yaşlarında çocukları olan anne ve babaların aile eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 30 (319),
- Hasting, R. P. ve Brown, T. (2002). Behavior problems of children with autism, parental self-efficacy, and mental health. *American Journal on Mental Retardation*, 107(3), 222- 232.
- Haycock L. A. (1998) Procrastination in college students: The role of self-efficacy and anxiety. *Journal of Counseling and Development*, 76 (3), 317-324.
- Hayes, A. F. (2009). Beyond Baron and Kenny: Statistical mediation analysis in the new millennium. *Communication monographs*, 76(4), 408-420.
- Hermann, K. S. (2005). *The influence of social self-efficacy, self-esteem, and personality differences on loneliness and depression*. (Doktora Tezi, The Ohio State University.)
- Holloway, S., Suziki, S., Yamamoto, Y. ve Behrens, K. Y. (2005). Parenting self-efficacy among Japanese mothers. *Journal of Comparative Family Studies*, 36 (1), 61.
- Işıkol, K., (2019). *Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin akılcı olmayan inançları ve ebeveynlik öz yeterlik algıları ile çocukların sosyal beceri ve problem davranışları arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- İbili, A. (2020). 14-15 Yaş öğrencilerin sosyal karşılaştırma ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişki. (Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü)
- Jiao, G.Q. ve Onwuegbuzie, J.A. (1999). Self-perception and library anxiety: An empirical study. *Library Review*, 48 (3), 140-147.
- Johnston, C. ve Mash, E. J. (1989). A measure of parenting satisfaction and efficacy. *Journal of clinical child psychology*, 18(2), 167-175.

- Kağıtçıbaşı, Ç., ve Cemalcılar, Z. (2014). *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Karacan, E., İşcan, C. ve Şener, Ş. (1998). Klinik ve terapi sürecinin kendilik psikolojisi açısından değerlendirilmesi: Bir ergen olgu sunumu. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 1(1), 51-55
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, M. ve Varol, K. (2004). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin durumluk-sürekli kaygı düzeyleri ve kaygı nedenleri (Samsun örneği). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(17), 31-63.
- Kılıç, S., Tanrıkulu, T. ve Uğur, H. (2013). Devler okullarında görev yapan öğretmenlerin iş doyumu ve sosyal karşılaştırma düzeyleri. *International Journal of Human Sciences*, 10(1), 760-779.
- Kılıç, K. M. (2019), Ortaokul öğrencilerinde öz-yeterlik ile anksiyete ve depresyon arasındaki ilişki. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13(27), 573-590.
- Kirkcaldy, B. D., Eysenck, M., Furnham, A. F. ve Siefen, G. (1998). Anxiety and self-image. *Person Individ Diff*; 24(24), 677-684.
- Kohut, H. (1959). Introspection, empathy, and psychoanalysis an examination of the relationship between mode of observation and theory. *Journal of the American psychoanalytic association*, 7(3), 459-483.
- Kotil, Ç. (2010). Okul öncesi eğitim kurumuna yeni başlayan 5 yaş çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerine annenin ebeveyn öz yeterlik algısı ile okul beklentilerine uyum düzeyinin etkisi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul).
- Köknel, Ö. (1995). *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Küçük, D. P. (2010). Müzik öğretmeni adaylarının sınav kaygısı, benlik saygısı ve çalgı başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 37-50.
- Lamb, M. E., Owen, M. T. ve Chase-Lansdale, L. (1979). The father-daughter relationship: Past, present, and future. In *Becoming female* (pp. 89-112). Springer, Boston, MA.
- Lazarus, R. S. ve Monat, A. (1974). Cognitive and coping processes in emotion. *Fifty Years of the Research and Theory of RS Lazarus: An Analysis of Historical and Perennial Issues*, 70-84.
- Lin, S. P. (2006). *An exploration of Chinese international student's social self-efficacy*. (Doktora Tezi, Ohio State University).
- Landon, T. M., Ehrenreich, J. T. ve Pincus, D. B. (2007). Self-efficacy: A comparison between clinically anxious and non-referred youth. *Child psychiatry and human development*, 38(1), 31-45.
- Macphee, D., Benson, J. B. ve Bullock, D. (1986). Influences on maternal self-

- perceptions. *Paper presented at the Fifth Biennial International Conference on Infant Studies in Los Angeles*, 1-13.
- Manoochehri, M. ve Mofidi, F. (2014). Relationship between child rearing styles and anxiety in parents of 4 to 12 years children. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116, 2578-2582.
- Mash, E. J., Johnston, C. ve Kovitz, K. (1983). A comparison of the mother-child interactions of physically abused and non-abused children during play and task situations. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 12(3), 337-346.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological review*, 50(4), 370-396.
- Masterson, J. F. (2008). *Bağlanma Kuramı ve Nörobiyolojik Kendilik Gelişimi*. İstanbul: Litera Yayınevi.
- Mead, G. H. (1934). *Mind, self and society*. Chicago: University of Chicago Press.
- Monat, A. ve Lazarus, R. S. (1985). Stress and coping-some current issues and controversies, 1-16.
- Mouton, P. Y. ve Tuma, J. M. (1988). Stress, locus of control, and role satisfaction in clinic and control mothers. *Journal of Clinical Child Psychology*, 17(3), 217-224.
- Muris, P. (2002). Relationships between self-efficacy and symptoms of anxiety disorders and depression in a normal adolescent sample, *Personality and Individual Differences*, 32(2), 337-348.
- Nazlıoğlu, A., G., (2019). *Çocuğun Ayrılık Kaygısı İle Annelerin Kaygı Düzeyleri ve Ebeveynlik Tutumları Arasındaki İlişki*. (Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi)
- Nebioğulları, B. (2019). *Çalışan/çalışmayan annelerin ebeveynlik özyeterlilik algıları ile 11-13 yaş çocuklarının algıladığı anne tutumu ve benlik saygısı arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Onnar, N. (2020). *Aile içi şiddete maruz kalan kadınların kendilik algısı, aile içi şiddetle başa çıkma özyeterliliği ve stresle başa çıkma tarzlarının incelenmesi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Arel Üniversitesi).
- Öğretir, A. D. (2004). Pozitif düşünmeye dayalı grup eğitimi programının annelerin benlik algısı, eşlerine ve çocuklarına yönelik tutumları ile kendini denetleme becerisi ve otomatik düşünceleri üzerinde etkisi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü)
- Önder, A. (2005). Okul öncesinde akran ilişkileri. *Okul öncesi eğitimde güncel konular*. İstanbul: Morpa Kültür.
- Özcan, H., Subaşı, B., Budak, B., Çelik, M., Gürel, Ş., C. ve Yıldız, M. (2013). Ergenlik ve genç yetişkinlik dönemindeki kadınlarda benlik saygısı, sosyal görünüş kaygısı, depresyon ve anksiyete ilişkisi. *Journal of Mood Disorders*, 3(3), 107-13.
- Özdemir, A. D. (2012). *Bazı değişkenler açısından okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal becerilerinin ve ailelerinin ebeveynliğe yönelik tutumları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya).

- Özgün, Ö. (2013). *Ebeveynlikle ilgili kuramlar ve araştırmalar*. Temel, F. Z. (Ed.). Aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılım çalışmaları. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özüğurlu, K. (1990). *Karı-Koca İlişkilerinden Doğan Sorunlar*. Yavuzer H. (Ed.), Ana-Baba Okulu. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Öztürk, M., Giren, S. (2016). Annelerin ebeveynlik algıları ile çocukların problem davranışlarının çeşitli değişkenler açasından incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (2), 477-503.
- Pajares, F. (1997). Current directions in self-efficacy research. *Advances in Motivation and Achievement*, 10,(149), 3-4.
- Perls, F. (1969). *Gestalt Therapy Verbatim*. Lafayette, Calif: Real People Press.
- Plotnik, R. (2009). *Psikoloji'ye Giriş*. 1. Baskı, (Çev. Geniş, Tamer). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Preacher, K. J. ve Hayes, A. F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior research methods*, 40(3), 879-891.
- Rogers, H. ve Matthews, J. (2004). The parenting sense of competence scale: Investigation of the factor structure, reliability, and validity for an Australian sample. *Australian Psychologist*, 39(1), 88-96.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-İmage*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Rosenberg, M., Schooler, C. ve Schoenbach, C. (1989). Self-Esteem and adolescent problems: Modeling reciprocal effects. *American Sociological Review*, 54(6), 1004.
- Sakarya, Ö. (2013). *Ergenlerin ruhsal belirtileri ile duygusal öz yeterlik düzeylerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir).
- Scheel, M. J. ve Rieckmann, T. (1998). An empirically derived description of self efficacy and empowerment for parents of children identified as psychologically disordered. *The American Journal of Family Therapy*, 26(26), 15-27.
- Schoeneman, T. J. (1981). Reports of the sources of self-knowledge. *Journal of Personality*, 49(3), 284-294.
- Seçer, Z., Çeliköz, N. ve Yaşa, S. (2008). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik tutumları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(19), 413-428
- Senemoğlu, N. (2015). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*. (24. Basım). Ankara: Yargı Yayınları.
- Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin kendilik algılarının anne baba tutumları ve bazı faktörler ile ilişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 1-19.

- Shavelson, R. J., Hubner, J. J. ve Stanton, G. C. (1976). Self-concept: Validation of construct interpretations. *Review of educational research*, 46(3), 407-441.
- Spielberger, C. D., Gonzalez-Reigosa, F., Martinez-Urrutia, A., Natalicio, L. F. ve Natalicio, D. S. (1971). Development of the Spanish edition of the state-trait anxiety inventory. *Interamerican Journal of Psychology*, 5(3-4), 145-158.
- Simmons, R. G., Rosenberg, F. ve Rosenberg, M. (1973). Disturbance in the self-image at adolescence. *American Sociological Review*, 38, 553-568.
- Sobel, M. E. (1982). Asymptotic confidence intervals for indirect effects in structural equation models. *Sociological methodology*, 13, 290-312.
- Suldo, S. M. ve Shaffer, E. J. (2007). Evaluation of the self-efficacy questionnaire for children in two samples of American adolescents. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 25(4), 341-355.
- Şahin, N. H., Basım, H. N. ve Çetin, F. (2009). Kişiler Arası Çatışma Çözme yaklaşımlarında Kendilik Algısı ve Kontrol Odağı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20 (2),
- Şahin, N. H., Batıgün, A. D. ve Uzun, C. (2011). Anksiyete bozukluğu: Kişilerarası tarz, kendilik algısı ve öfke açısından bir değerlendirme. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12(2), 107-113.
- Şahin, F. T. ve Kalburan, N. C. (2009). Aile eğitim programları ve etkililiği: Dünyada neler uygulanıyor?. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(25), 1-12.
- Şahin, N. H. ve Yaka, A. İ. (2010). Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri'nin (YİYE-I), kendilik algısı, olumsuz otomatik düşünceler ve psikopatolojik belirtiler bağlamında incelenmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(26), 64-76.
- Şanlı, D. ve Öztürk, C. (2015). Anne babaların çocuk yetiştirme tutumları ve tutumlar üzerine kültürün etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8(4), 240-246.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics*. CA: California State University.
- Telef, B. B. (2011). *Öz-Yeterlikleri Farklı Ergenlerin Psikolojik Semptomlarının İncelenmesi*, (Yayımlanmış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir).
- Teti, D. M., Gelfand, D. M., Messinger, D. S. ve Isabella, R. (1995). Maternal depression and the quality of early attachment: an examination of infants, preschoolers, and their mothers. *Developmental psychology*, 31(3), 364-376.
- Topaloğlu, Z. Ç. ve Ogelman, G. H. (2014). 4-5 Yaş Çocuklarının sosyal yetkinlik, saldırganlık, kaygı puanları ile anne babalarının ebeveyn özyeterliliği algısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 241-271.

- Tutar, H., Altınöz, M. ve Çakıroğlu, D. (2009), İşgörenlerin kendilik algılarının bireysel özellikler bakımından değerlendirilmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (21), 489-496.
- Ulusavaş, M. (1988). Bursa İli Resmi Kreşlerinde Okulöncesi Çağda Çocuğu Olan Ana-Babaların Öğrenme Gereksinimleri İle Ana-Babalık Yeterlilikleri Arasındaki İlgıye Dayalı Bir Ana-Baba Eğitimi Program Önerisi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Unicef Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, (2021). Unicef.org.
- Uysal, S. L. (2020). *Helikopter Ebeveynlerin Çocuklarının Benlik Algısı Durumlarının Kaygı Düzeyleri Üzerine Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi, Aydın Üniversitesi Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul).
- Uzun, C. (2008). *Kişilerarası ilişkiler, öfke, benlik algısı ve anksiyete*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara).
- Ülker, M. (2016). Kadınlarda çocukluk dönemi mutluluk anıları ile ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısı arasındaki ilişki (Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi).
- Vardarlı, G. (2005). İlköğretim II. kademe öğrencilerinin özyeterlik düzeylerinin yordanması. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir).
- Weaver, C. M., Shaw, D. S., Dishion, T. J. ve Wilson, M. N. (2008). Parenting self-efficacy and problem behavior in children at high risk for early conduct problems: The mediating role of maternal depression. *Infant Behavior and Development*, 31(4), 594-605.
- Wells-Parker, E., Miller, D. I. ve Topping, J. S. (1990). Development of control-of-outcome scales and self-efficacy scales for women in four life roles. *Journal of Personality Assessment*, 54(3-4), 564-575.
- Wilson, J. K. ve Rapee, R. M. (2006). Self-concept certainty in social phobia. *Behaviour research and therapy*, 44(1), 113-136.
- Winnicott, D. W. (2018). *Therapeutic consultations in child psychiatry*. Routledge.
- Wood, J. V. (1996). What is social comparison and how should we study it?. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22(5):520-538.
- Yavuzer, H. (1998). *Çocuk ve Suç* (9. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2003). *Çocuk Psikolojisi* (26. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi. Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2010). *Mutlu Kuşaklar Yetiştirmek İçin Anne olmak* (1. Baskı). İstanbul: Remzi
- Yavuzer, H. ve Demir, İ. (2016). *Yeni kuşak anne-babalar ve çocukları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Yildirim, G. ve Atilla, G. (2020). Öz yeterliğin bilinçli farkındalık ve benlik saygısına etkisi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 59-84.
- Yılmaz, H. ve Ülker, M. (2018). Kadınlarda çocukluk dönemi mutluluk anıları ile ebeveynlik rollerine ilişkin kendilik algısı. *Manas Journal of Social Studies*, 7(1), 47-58.
- Yiğit, R., Dilmaç, B., Deniz, M. E. ve Hamarta, E. (2014). Sürücülerin sürekli ve durumluk kaygılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, (4), 37-44

EKLER

EK-1: Katılımcı Bilgilendirme Onam Formu

Değerli katılımcı,

Bu çalışma İstanbul Ayvansaray Üniversitesi Psikoloji bölümü Yüksek Lisans öğrencisi Hayrünnisa Kart'ın Dr. Nilgün Onnar danışmanlığında yürüttüğü tez çalışmasıdır. Çalışmanın amacı 0-15 yaş arası çocuğu olan annelerin kendilik algılarının ve ebeveynliğe yönelik duygusal yeterliliğinin arasındaki ilişkide kaygının aracı rolünü incelemektir. Bu çalışma sizlerin gönüllü katılımı sayesinde gerçekleştirilecektir. Ayrıca çalışmaya katılmayı kabul ettiğinizde katılım sırasında herhangi bir nedenden dolayı rahatsızlık hissederseniz araştırmadan ayrılabilirsiniz.

Araştırmada sizi tanımlayacak kimlik bilgileriniz sorulmayacaktır. Cevaplarınız gizli tutulacak ve elde edilecek bilgiler sadece bilimsel yayınlarda kullanılacaktır. Soruların doğru ya da yanlış yanıtları bulunmamaktadır. İçtenlikle ve size en uygun yanıtları vermeniz araştırma sonuçlarının geçerliği açısından önem taşımaktadır.

Çalışmaya katılımınız için teşekkür ederiz.

İstanbul Ayvansaray Üniversitesi
Psikoloji Yüksek Lisans Programı Öğrencisi
Hayrünnisa Kart

Bu araştırma ile ilgili yukarıda sunulan bilgileri okudum ve bu araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum.

Evet ( ) Hayır ( )

EK-2. DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1- Kaç Yaşındasınız?

2- Eğitim Durumunuz Nedir?

*Okur yazar * İlkokul *Ortaokul *lise *Üniversite *Yüksek Lisans/ Doktora

3- Algılanan Gelir Düzeyi Nedir?

*Düşük *Orta *Yüksek

4- Şu An Haneye Giren Gelir Düzeyi Nedir?

*0-3000 *3000-5000 *5000-7000 *7000-10.000 *10.000 ve üstü

5- Kaç Çocuğunuz Var?

6- Çocukların Yaşları Nelerdir?

*0-3 *3-6 *6-9 *9-12 *12-15

EK-3. SOSYAL KARŞILAŞTIRMA ÖLÇEĞİ

Lütfen aşağıdaki sıfatları dikkatli bir şekilde okuyarak, sizi en iyi yansıtan rakamın üzerine (X) işareti koyunuz.

1 Sol taraftaki boyuta en yakın olmayı ifade eder.

6 Sağ taraftaki boyuta en yakın olmayı ifade eder.

1.Yetersiz	1	2	3	4	5	6	Yeterli/Üstün
2.Beceriksiz	1	2	3	4	5	6	Becerikli
3.Başarısız	1	2	3	4	5	6	Başarılı
4.Sevilmeyen Biri	1	2	3	4	5	6	Sevilen Biri
5.İçedönük	1	2	3	4	5	6	Dışadönük
6.Yalnız	1	2	3	4	5	6	Yalnız Değil
7.Dışta Bırakılmış	1	2	3	4	5	6	Kabul Edilmiş
8.Sabırsız	1	2	3	4	5	6	Sabırlı
9.Hoşgörüsüz	1	2	3	4	5	6	Hoşgörülü
10.Söyleneni Yapan	1	2	3	4	5	6	İnsiyatif Sahibi
11.Korkak	1	2	3	4	5	6	Cesur
12.Kendine Güvensiz	1	2	3	4	5	6	Kendine Güvenli
13.Çekingen	1	2	3	4	5	6	Atılgan
14.Dağınık	1	2	3	4	5	6	Düzenli
15.Pasif	1	2	3	4	5	6	Aktif
16.Kararsız	1	2	3	4	5	6	Kararlı
17.Antipatik	1	2	3	4	5	6	Sempatik
18.Boyun Eğici	1	2	3	4	5	6	Hakkını Arayıcı

EK-4. DURUMLUK-SÜREKLİ KAYGI ÖLÇEĞİ

		HİÇ	BİRAZ	ÇOK	TAMAMİY LE
1.	Şu anda sakinim	1	2	3	4
2.	Kendimi emniyette hissediyorum	1	2	3	4
3.	Su anda sinirlerim gergin	1	2	3	4
4.	Pişmanlık duygusu içindeyim	1	2	3	4
5.	Şu anda huzur içindeyim	1	2	3	4
6.	Şu anda hiç keyfim yok	1	2	3	4
7.	Başıma geleceklerden endişe ediyorum	1	2	3	4
8.	Kendimi dinlenmiş hissediyorum.	1	2	3	4
9.	Şu anda kaygılıyım.	1	2	3	4
10.	Kendimi rahat hissediyorum.	1	2	3	4
11.	Kendime güvenim var.	1	2	3	4
12.	Şu anda asabım bozuk.	1	2	3	4
13.	Çok sinirliyim.	1	2	3	4
14.	Sinirlerimin çok gergin olduğunu hissediyorum.	1	2	3	4
15.	Kendimi rahatlamış hissediyorum.	1	2	3	4
16.	Şu anda halimden memnunum.	1	2	3	4
17.	Şu anda endişeliyim	1	2	3	4
18.	Heyecandan kendimi şaşkına dönmüş hissediyorum.	1	2	3	4
19.	Şu anda sevinçliyim	1	2	3	4
20.	Şu anda keyfim yerinde.	1	2	3	4

		Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
21.	Genellikle keyfim yerindedir.	1	2	3	4
22.	Genellikle çabuk yorulurum.	1	2	3	4
23.	Genellikle kolay ağlarım.	1	2	3	4
24.	Başkaları kadar mutlu olmak isterim.	1	2	3	4
25.	Çabuk karar veremediğim için fırsatları kaçıırım.	1	2	3	4
26.	Kendimi dinlenmiş hissediyorum.	1	2	3	4
27.	Genellikle sakin, kendine hakim ve soğukkanlıyım.	1	2	3	4
28.	Güçlüklelerin yenemeyeceğim kadar biriktiğini hissedirim	1	2	3	4
29.	Önemsiz şeyler hakkında endişelenirim.	1	2	3	4
30.	Genellikle mutluyum.	1	2	3	4
31.	Herşeyi ciddiye alır ve endişelenirim.	1	2	3	4
32.	Genellikle kendime güvenim yoktur.	1	2	3	4
33.	Genellikle kendimi emniyette hissedirim.	1	2	3	4
34.	Sıkıntılı ve güç durumlarla karşılaşmaktan kaçınırım.	1	2	3	4
35.	Genellikle kendimi hüzünlü hissedirim.	1	2	3	4
36.	Genellikle hayatımdan memnunum.	1	2	3	4
37.	Olur olmaz düşünceler beni rahatsız eder.	1	2	3	4
38.	Hayal kırıklıklarını öylesine ciddiye alırım ki hiç unutamam.	1	2	3	4
39.	Aklı başında ve kararlı bir insanım.	1	2	3	4
40.	Son zamanlarda kafama takılan konular beni tedirgin ediyor.				

EK-5. EBEVEYNLİĞE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ

	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1-Sergilediğim davranışların çocuğumu nasıl etkilediğini biliyor olmam, çocuk bakımı konusundaki problemlerimin çözümünü kolaylaştırıyor					
2-Çocuk bakımı konusunda yeterli düzeyde bilgi ve beceriye sahip olduğuma inanıyorum.					
3-Ebeveyn olmanın zor yönü iyi mi kötü mü yaptığımı bilmemektir.					
4-Yeni annelere annelik konusunda iyi bir model olabilirim.					
5-Ebeveyn olmak hoş bir duygu olmasına rağmen, çocuğumun küçük olması benim bu duyguyu yaşamama engel oluyor.					
6-Neden bilmem ama çocuğumun kontrolü bende olması gerekirken, bazen sanki yönetilen benmişim gibi hissediyorum.					
7-Annemin benden daha iyi bir anne olduğunu düşünüyorum.					
8-İyi bir ebeveyn olmanın zor olmadığını düşünüyorum.					
9-Bazen hiçbir şeyin üstesinden gelemediğim duygusuna kapılıyorum.					
10-Çocuğumun derdinden en iyi ben anlarım.					
11-Anne olduğum süreyi göz önüne alınca, bu role tam olarak alıştığım inanıyorum.					
12-Gerek sabah kalktığımda, gerekse akşam yatağa girdiğimde hep çocuğum konusunda hiçbir şey başaramadığım duygusuna kapılıyorum.					
13-İyi bir Anne olmak, başlı başına bir ödüldür.					
14-Yetenek ve ilgimin, iyi bir ebeveyn olma konusunda değil, başka alanlarda olduğunu düşünüyorum.					
15-Bir çocuk annesi olmak benim için biraz daha ilginç olsaydı, çocuğuma daha iyi davranma konusunda kendimi daha fazla motive edebilirdim.					
16-Ebeveyn olmak beni gergin ve endişeli kılıyor.					

EK-6: ETİK KURUL ONAY BELGESİ

T.C.
İSTANBUL AYVANSARAY ÜNİVERSİTESİ
REKTÖRLÜK

Sayı : E-31675095-100-2100001381
Konu : Etik Kurul Raporu Hk.

23.02.2021

Sayın Araştırmacı Hayrünnisa KART

“Annelerin Kendilik Algısı İle Ebeveynliğe Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkide Kaygının Aracı Rolü” konulu çalışmanız 09/02/2021 tarih 2021/01 sayılı Akademik Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunda görüşülmüş olup; Akademik Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu üyelerinin değerlendirmesi sonucunda söz konusu çalışmanın etik ilkelere uygun olduğuna karar verilmiştir.

Prof. Dr. Barış BULUNMAZ
Rektör Yardımcısı

Ayvansaray Caddesi, No:45, 34087, Balat - İstanbul
Tel: 4447696 Faks: +90 212 6214503
E-Posta: info@ayvansaray.edu.tr Elektronik Ağ: www.ayvansaray.edu.tr

Bilgi: Medine Buse YILMAZ
Yazı İşleri Birim Müdürü

Bu belge 5070 sayılı elektronik imza kanununa göre güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama adresi: <https://ebys.ayvansaray.edu.tr/BelgeDogrulama> - Doğrulama kodu: DA48188

ÖZGEÇMİŞ

Hayrünnisa Kart, ilkokulu Sakarya’ da tamamlamış, orta ve lise eğitimini elinde olmayan sebeplerle açık օęretimden tamamlamak durumunda kalmıştır. Anadolu  niversinde Sosyoloji eğitimine evli ve bir ocuk annesi olarak başlayarak iki ocuk sahibi olarak tamamlamıştır. Ardından İstanbul Üniversitesi Aile Danışmanlığı, Oyun Terapi ve Kum Terapi, ocuklar için Objektif ve Projektif testler gibi eğitimler olarak çeşitli anaokullarında aile danışmanı olarak gօrev yapmıştır. Halen kadınların kişisel donanımlarını arttırabilmesi için eğitimler vermeye ve anne-ocuk eğitimleri konusunda araştırmalarına devam ederek annelerin daha donanımlı olabilmesi amacıyla çalışmalarına devam etmektedir.